

TOL

MİMARLAR ODASI KAYSERİ ŞUBESİ MİMARLIK KÜLTÜR DERGİSİ
SAYI: 15 - 2023

DOSYA

MİMARLIK EĞİTİMİ VE MESLEK
ORTAMI

MİMARLIK, DEĞİŞEN KOŞULLAR VE
TEKELLEŞME

"MIMEX" YENİ NESİL AKILLI
MAĞAZA

BÜYÜTEÇ

YARATICILIK GELİŞTİRİLEBİLİR Mİ?

SİYASİ ERKİN MİMARLIĞA
BAKIŞINDAKİ DEĞİŞİM

KENT / KÜLTÜR

KİLİSEDEN KÜTÜPHANEYE

SANAT

GELECEK GELDİ

YARIŞMA

BİR UYGARLIK ODAĞI OLARAK ŞEHİR
MECLİSLERİ BİNASI İÇİN FİKİR
PROJESİ YARIŞMASI

SERBEST KÜRSÜ

YUVAYI YUVA YAPAN- LEMAN CEVAT TOMSU

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

Design with Arkopa
Arkopa ile Tasarla

SPINE PROFILES OMURGA PROFİLLERİ

WALL PANELS DUVAR LAMBRI

Wall Panels
Setup Video
Düvar Lambri
Kurulum Videosu

CUSTOM MADE DOORS HAZIR KAPAK

8 mm Groove MDF Profile
8 mm Kanallı MDF Profil

Dowel & Hole Lock System
Kavala & Delik Kilit Sistemi

45 Degree Joint
45 Derece Birleşim

Invisible Assembly
Görünmez Montaj

ACOUSTIC PANEL AKUSTİK PANEL

Sound Insulation
Ses Yalıtım

Fire Resistant
Yangına Dayanıklı

Akustik Panelin Setup
Video
Akustik Panel
Kurulum Videosu

Fabrika

Organize Sanayi Bölgesi 17. Cadde No: 2/C 38070

Melikgazi / KAYSERİ / TÜRKİYE

+90 352 321 26 11 +90 352 321 26 10

arkopa@arkopa.com.tr

f/arkoaaahsapanel /company/arkopa @/arkoaaahsapanel

arkopa.com.tr

E - Catalog

E - Katalog

Resista Matt

Promotional Video

Resista Mat

Tanıtım Videosu

ÖZBEK
HİRDAVAT

**30 YILDIR GÜVENLE
BERABERİZ.**

KAYABAŞI MAH. KOCASINAN BUL.NO:391/A

T: 0352 336 95 85

www.ozbekhirdavat.com

ÖZBEKONLINE

FRANKE

TEKA

BLANCO

UKINOX

blum

STARAX

SYSTEM

cebi.

AGB

Open, Close, Live

Bonus
Mutfak

0505 975 24 76

BONUS_MUTFAK

ODASI
18281

KAPAK **Habib-i Neccar Cami / Meryem Ana Kilisesi**
KAPAK FOTOĞRAFLARI **Ömer Öner / Kayseri Büyükşehir**
Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Şube Müdürü
UYGULAMA **Epika Reklam Ajansı**

YIL 20 SAYI 15 2023

TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi'nin yılda bir yayınlanan dergisidir.

Yayınlayan

TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi

Mimarlar Odası Kayseri Şubesi Adına Sahibi

Murtaza ER

Sayı Editörleri

Murtaza ER, Zafer Tank TANER

Yayın Komisyonu

Zafer Tank TANER, Hilal Kılıç ASLAN, Eda VELİBAŞOĞLU,
Bengi Nur ÖZTAŞ, Filiz ARSLAN

Yazı İşleri Müdürü

Murtaza ER

Kapak Tasarımı

Alperen Coşkuner

Grafik Tasarım

Epika Reklam Ajansı

Teknik Hizmetler

Epika Reklam Ajansı

Yayın Yeri

Mimarlar Odası Kayseri Şubesi
Tel: +90 352 222 86 95
dergi.tol@gmail.com

Abone ve Reklam İletişim

Tacettin Veli, İnönü Blv. 76/B, 38050
Melikgazi/Kayseri
+90 352 222 86 95
www.kaymimod.org
dergi.tol@gmail.com

Baskı

Orka Matbaacılık
Tel: 0 (352) 322 17 00
Fax: 0 (352) 322 17 03
İncecik Mah. Çırağan Sk.
No:4 Melikgazi/KAYSERİ
info@orkamatbaa.com

SSN 1303 - 5835

TMMOB MİMARLAR ODASI KAYSERİ ŞUBESİ

DOSYA

YANSIMA

20

Mimarlık, Değişen Koşullar ve Tekelleşme
Hakan Özkan

BAŞYAZI

08

Tol'dan
Zafer Tank Taner, Editör

09

Başkan'dan
Murtaza Er

10

Yayın Komisyonu'ndan
Zafer Tank Taner, Editör

DOSYA

YANSIMA

24

"MIMEX" Yeni Nesil Akıllı Mağaza
Sezer Bahtiyar

DOSYA

YANSIMA

12

Mimarlık Eğitimi ve Meslek Ortamı
H. Bülend Tuna

SANAT

44
Gelecek Geldi!
Dr.Öğr.Üyesi Hakan Keleş

SERBEST KÜRSÜ

72
Yuvayı Yuva Yapan:
Leman Cevat Tomsu
Aybüke Kesimoğlu

BÜYÜTEÇ DEĞİŞİM

29
Yaratıcılık Geliştirilebilir Mi?
Doç. Dr. Gökçe Ketizmen

ODA'DAN

58
Kayseri Mimfest
Kerem Piker

KENT / KÜLTÜR

47
Kiliseden Kütüphaneye
Akgül Zor

OKULDAN

54
Erasmus Deneyimi
Berfin Yağmur Kanat

76
Tol Mimarlık Dergisi'ne
Yazı Gönderim Koşulları

78
Tol Mimarlık Dergisi
Eski Sayıları

BÜYÜTEÇ DEĞİŞİM

38
Siyasi Erkin Mimarlığa Bakışındaki Değişim
Doç.Dr. Hasan Ünver
Doç.Dr. Orkun Alptekin

YARIŞMA

66
Bir Uygarlık Odağı Olarak Şehir Meclisleri
Binası İçin Fikir Projesi Yarışması
Selim Atak

TOL'DAN

Merhaba;

6 Şubat 2023 günü yaşadığımız deprem afetinin ülkemize, şehrimize ve mesleğimize olan etkisi ile geçen bir yılın ardından 2023 TOL sayımızı sizlerle paylaşıyoruz. Mesleğimize çevresel, politik, teknolojik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisi güçlü olmakta, mesleğimizin yapış şeklini ve mesleğimizin değerini etkilemektedir. Bu doğrultuda bu faktörlerin mesleğimize olan etkisini incelemek için bu sayımızın **Dosya** konusunu **"Yansımaya"** olarak belirledik. Yansımanın "Süreklilik, Tekelleşme ve Yenileşim" boyutlarının ele alınmasını hedefledik.

Bu kapsamda Bülend Tuna **"Mimarlık Eğitimi ve Meslek Ortamı"** çalışması ile son yıllardaki verilerden hareketle mimarlık eğitimimizdeki ve meslek ortamımızdaki durumu incelerken, Şube üyemiz Hakan Özkan ise **"Mimarlık, Değişen Koşullar ve Tekelleşme"** adlı çalışması ile mesleğimizdeki haksız rekabeti ele almaktadır. Dosya konusunun son yazısı ise Sezer Bahtiyar'ın **"MIMEX" Yeni Nesil Akıllı Mağaza** adlı çalışması ile Endüstri 4.0 teknolojilerinden olan büyük veri (big data) teknolojisinin "Hepsiburada smart" adlı projesinde nasıl kullanıldığına dair tecrübelerini aktarmıştır. Bu sayede Endüstri 4.0 teknolojilerinin etkisi ile mimarlıktaki değişimini sizlere aktarmaya çalıştık.

Büyüteç bölümünde ise faktörlerin mesleğimize olan yansıması sonucu oluşan değişimleri ele almak için **"Değişim"** olarak belirlenmiştir. Değişimin "Toplumsal Değişim, Yaratıcı Değişim ve Siyasi Erkin Mimarlığa Bakışındaki Değişim" boyutlarının ele alınmasını hedefledik. Bu doğrultuda Gökçe Ketizman **"Yaratıcılık Geliştirilebilir Mi?"** adlı çalışmasında literatürde kabul görmüş teknikleri incelerken, bir yandan da yaratıcılığı bireysel olarak nasıl arttırabileceğimize dair birkaç öneri sunmaktadır. Hasan Ünver ve Orkun Alptekin ise **"Siyasi Erkin Mimarlığa Bakışındaki Değişim"** adlı çalışmasında siyasi erkin mimarlık disiplinindeki etkisini ve neden olduğu değişimi değerlendirmektedir.

Sanat bölümünde ise Dosya ve Büyüteç konularının bir arada işlenmesi ile konu **"Değişimin Sanata Olan Yansıması"** olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Hakan Keleş'in **"Gelecek Geldi!"** adlı çalışmasında süregiden paradigma değişimlerinin mikrodan makroya tüm ölçeklerde kendini hissettirmesinden yola çıkarak teknolojinin sanata olan yansıması ve sanatın teknolojiyle olan değişimi ele almıştır.

Kent Kültürü bölümünde ise "Değişim ve Yansımaya" konu başlıklarından yola çıkarak bir yapının değişimini ve kullanıcıya olan yansımasını ele almayı hedefledik. Bu doğrultuda şube üyemiz Akgül Zor **"Kiliseden Kütüphaneye"** adlı çalışmasında şehrimizde yer alan Meryem Ana Kilisesi'nin değişimini anlatmaktadır.

Oda'dan köşemizde ise Ekim ayında gerçekleştirdiğimiz Kayseri MİM FEST etkinliğimizin küratörü Kerem Piker **"Kayseri Mimfest"** adlı yazısı ile festivali ele almıştır.

Okul'dan köşemizde ise mimarlık öğrencilerimizden Berfin Yağmur Kanat **Erasmus+** deneyimini bizlere anlatmıştır.

Yarışma'dan köşemizde **"Bir Uygurlik Odağı Olarak Şehir Meclisleri Binası İçin Fikir Projesi Yarışması"** kapsamında Birincilik ödülü alan Selim Atak yarışmanın 1. Ve 2. Aşamasına dair proje detaylarını bizlerle paylaştı.

Serbest Kürsü köşemizde şube üyemiz Aybüke Kesimoğlu **"Yuvayı Yuva Yapan- Leman Cevat Tomsu"** çalışması ile hemşehrimiz, meslektaşımız ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kadın Mimarı Leman Cevat Tomsu'nun hayatı ve meslek süreci yazının konusu olmuştur.

Gelecek sayımızda beraber olmak dileğiyle...

Zafer Tark **TANER**
Editör

BAŞKAN'DAN

Tol'ün 15. Sayısından tüm okuyucularımıza merhaba,

Bu sayının hepimiz için en önemli anlamı "Milletin istiklalini, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır." inancı ile esaretin reddedilip Cumhuriyetimizin kuruluşunun üzerinden tam 100 yıl geçmiş olmasıdır. 100 yıl önce Cumhuriyet'i bize armağan edip bu yolda mücadele veren başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm silah arkadaşlarını saygı ve şükranla anıyorum. Bu toprakları Türk'e vatan kılan ruh ile kararlılıkla nice yüzyıllar buradayız derken görevini en iyi yapanın vatanını en çok seven olduğu bilinci ile mimar olarak yükümlülüklerimizi hatırlayıp sorgulamamız gereken konular olduğunu düşünüyorum. Keza Cumhuriyetimizin 100. Yılına girdiğimiz bu dönemde mesleğimizin önemini 6 Şubat depremleri ile acı bir şekilde tecrübe ettiğimiz zaman dilimini hep beraber geride bıraktık. 11 kentimizin doğrudan etkilendiği, 50 binden fazla vatandaşımızı kaybettiğimiz bu büyük felakette sadece canlarımızı değil; geleceğimizi, yaşam kültürümüzü, bu kültürün ilmek ilmek işlendiği tarihi yapıları, caddeleri, sokakları, evleri, anıları, dostlukları, hayalleri de enkaz altında bıraktık. Bu denli büyük bir yıkımın üzerine; kentleşme politikalarında güvenli yapı ve nitelikli çevre kavramlarının ne denli değişim ve dönüşümler sağlayacağını hep beraber takip ediyoruz. Ancak bu defa bu felaketin hayatımıza yansımalarının doğru politikalarla dirençli kentlerin üretilmesi olacağını ifade ediyoruz.

Bitirdiğimiz yüzyılın sonlarında teknoloji ve iletişim alanlarındaki gelişmelerin sonucunda oluşan yeni ilişkiler; sosyal, kültürel ve sanatsal yansımaları ile birlikte karmaşık bir dönüşüm ortamı oluşturmuştur. Bundan dolayı yaşamın her alanında yeni tanımlar kazandırılması zorunlu hale gelmiştir. Şüphesiz bu durumun yaşamın tüm alanlarında farklı yansımaları olduğu gibi çevre, kentleşme, mimarlık ve tasarımda bu durumun doğrudan etkilediği alanlardır. Bu değişimin yansımaları; mimarlık uygulamaları kadar mimarlık eğitimi ve mimarlık mesleğine yaklaşım biçimlerine de yeni anlamlar kazandırırken aynı zamanda yeni sorunlarla yüzleşmeye başlamamızı sağlamıştır. Mimarlar Odası olarak Tol'ün bu sayısında değişim ve dönüşümün mimarlık düşüncesi ve pratiklerine yansımalarını tartışmayı hedefledik. Dolu dolu içeriği ile Tol'ün 15. Sayısını sizlere sunuyoruz, keyifli okumalar...

Murtaza ER
Başkan

Y. Mimar Zafer Tarık TANER

Editör

zafertariktaner@gmail.com

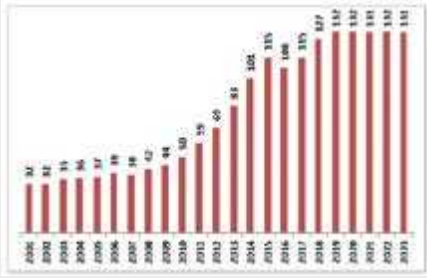
YAYIN KOMİSYONU'NDAN...

TOL MİMARLIK 15.sayısında ulusal ve uluslararası kapsamda mesleğimize olan yansımaları ve bu yansımaların ortaya koyduğu değişimleri ele almak amacıyla doğrudan ilişkili iki başlığı taşıyor: Yansımalar-Değişim. Bu yıl içerisinde yaşadığımız deprem felaketi ve öncesinde yaşanan pandemi süreci, teknolojik gelişmelerin takip edilemeyecek hızlara ulaşması, ekonomik krizlerin devam

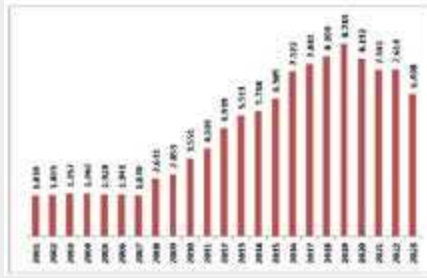
etmesi ve eğitime verilen önemin azalması gibi birçok unsurun toplumda, kentlerde, iş hayatında ve mimarlık mesleğinde yarattığı değişimin mimarlığa yansımalarını irdelemeyi amaçladık.

Konu başlıklarının kapsayıcı ve ilişkisel öneminin farkında olarak sayının içeriğine konuyu yaymaya çalıştık. 2006 - 2010 yıllarında TMMOB Mimarlar Odası Genel

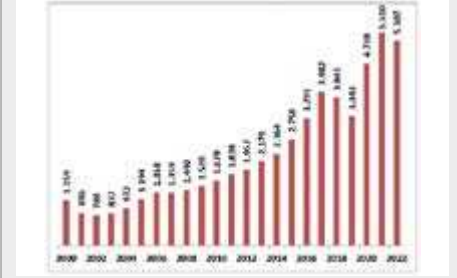
Başkanlığı görevini ifa eden Mimar Bülend Tuna "Mimarlık Eğitimi ve Meslek Ortamı" çalışması ile üniversitemizin durumunun yıllar içerisindeki değişimini, mimarlık okullarının sayısını, okul kontenjanlarını, akademik kadro sorunlarını, meslek ortamıyla akademinin ortak sorunlarının tartışıldığı Mimarlık ve Eğitim Kurultaylarını, kurultay süreçlerinde kararlaştırılan oluşumları ele almıştır.

Tablo 1. Mimarlık bölüm sayılarının yıllar içindeki değişimi (Tuna, 2023)

Tablo 2. Mimarlık bölüm kontenjanlarının yıllar içindeki değişimi (Tuna, 2023)

Tablo 3. TMMOB Mimarlar Odası'na kayıt yaptıranların yıllar içinde dağılımı (Tuna, 2023)

Dosya konusu kapsamında değişen koşulların mesleğimize olan etkisi ve bu durumun ortaya çıkarmış olduğu "Tekelleşme" durumunun ele alınmasını hedefledik. Şube üyelerimizden Mimar Hakan Özkan "Mimarlık, Değişen Koşullar ve Tekelleşme" adlı çalışması ile mesleğimizdeki haksız rekabeti incelemiştir.

Değişim konusunun son çalışması ise Endüstri 4.0 teknolojilerinin etkisi ile mimarlıktaki değişime ışık tutan bir yazı oldu. Sezer Bahtiyar'ın "MIMEX" Yeni Nesil Akıllı Mağaza" adlı çalışması ile Endüstri 4.0 teknolojilerinden olan büyük veri (big data) teknolojisinin "Hepsiburada smart" adlı projesinde nasıl kullanıldığına dair tecrübelerini bizlerle paylaştı.

Değişim konusuna ise "Büyüteç" bölümünde yer verdik. Ulusal ve uluslararası kapsamda olan yansımaların mesleğimize getirdiği değişimleri inceledik. Bu doğrultuda Gökçe Ketizman "Yaratıcılık Geliştirilebilir Mi?" adlı çalışmasında literatürde kabul görmüş teknikleri incelerken, bir yandan da yaratıcıyı bireysel olarak nasıl arttırabileceğimize dair birkaç öneri sunmaktadır. Hasan Ünver ve Orkun Alptekin ise "Siyasi Erkin Mimarlığa Bakışındaki Değişim" adlı çalışmasında siyasi erkin mimarlık disiplindeki etkisini ve neden olduğu değişimi değerlendirmektedir.

Fotoğraf 1. Mimex Mağaza İçi Görünüm (Bakan, 2023)

Sanat bölümünde ise Dosya ve Büyüteç konularının bir arada işlenmesi ile konu **"Değişimin Sanata Olan Yansıması"** olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Hakan Keleş'in **"Gelecek Geldi"** adlı çalışmasında süregiden paradigma değişimlerinin mikrodan makroya tüm ölçeklerde kendini hissettirmesinden yola çıkarak teknolojinin sanata olan yansıması ve sanatın teknolojiyle olan değişimi ele almıştır. **Bu çalışma kapsamında metne iliştilen görsel, yapay zekayla aracı Dall-E 3 kullanılarak, promptlar yardımıyla üretilmiştir.**

Fotoğraf 2. Yapay zekayla aracı Dall-E 3 kullanılarak üretilen görseller (Keleş, 2023)

Fotoğraf 3-4. Meryem Ana Kilisesi 2011-2019 Yılları Arasındaki Değişim (Zor, 2023).

Kent Kültürü bölümünde ise "Değişim ve Yansıma" konu başlıklarından yola çıkarak bir yapının değişimini ve kullanıcıya olan yansımasını ele almayı hedefledik. Bu doğrultuda şube üyemiz Akgül Zor **"Kiliseden Kütüphaneye"** adlı çalışmasında şehrimizde yer alan Meryem Ana Kilisesi'nin değişimini anlatmaktadır. Bu çalışmada Meryem Ana Kilisesinin 2012 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı ile yapılan protokol ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne tahsis edilmesi ile başlayan Kilisenin Kütüphane olma sürecine dair projelendirilme ve restorasyon aşamalarına dair inceleme yapılmıştır.

Oda'dan köşemizde ise Ekim ayında gerçekleştirdiğimiz Kayseri MIMFEST etkinliğimizin küratörü Kerem Piker **"Kayseri Mimfest"** adlı yazısı ile festivali ele almıştır. Ekim ayında Şubemiz tarafından gerçekleştirilen Kayseri Mimarlık Festivalinin ana teması **"Yeni Hayat"** olarak belirlenmiştir. Bu tema, kırsalda yeni hayat, yeni görme biçimleri, yeni imkanlar ve inşa, yeni medya gibi alt başlıkları içermektedir. Kayseri Mimar Sinan Parkı içerisinde yer alan tarihi Gevher Nesibe Darüşşifası'nda gerçekleşen festival kapsamında düzenlenen etkinlikler başlangıcında tasarım ve üretime yönelik deneyimler paylaşılmıştır.

Fotoğraf 5. II. Kayseri Mimarlık Festivali - Yeni Hayat (Mimarlar Odası Kayseri Şube, 2023)

Okul'dan köşemizde ise mimarlık öğrencilerimizden Berfin Yağmur Kanat **"erasmus+"** deneyimini bizlere anlattı.

Yarışma'dan köşemizde **"Bir Uygarlık Odağı Olarak Şehir Meclisleri Binası İçin Fikir Projesi Yarışması"** kapsamında Birincilik ödülü alan Selim Atak yarışmanın 1. ve 2. Aşamasına dair proje detaylarını bizlerle paylaştı.

Fotoğraf 6. Leman Cevat Tomsu Portresi (Kesimoğlu, 2023)

2006'dan bu yana TMMOB Mimarlar Odasının düzenlediği Anma Programları kapsamında 2022-2024 dönemi için Leman Tomsu seçilmiştir. Bu doğrultuda hemşehrimiz, meslektaşımız ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Kadın Mimarı Leman Cevat Tomsu'nun hayatı ve meslek sürecini ele almayı hedefledik. **Serbest Kürsü** köşemizde Şube üyemiz Aybüke Kesimoğlu **"Yuvayı Yuva Yapan- Leman Cevat Tomsu"** çalışması ile Leman Cevat Tomsu'nun hayatı ve meslek sürecini incelemiştir.

Gelecek sayımızda beraber olmak dileğiyle...

H. Bülend Tuna
Mimar
bulendtuna@gmail.com

MİMARLIK EĞİTİMİ VE MESLEK ORTAMI

Özet:

Bu yazıda son yıllardaki verilerden hareketle mimarlık eğitimimizdeki ve meslek ortamımızdaki duruma ilişkin bilgileri paylaşacak ve günümüzdeki durumu yorumlamaya çalışacağım.

Üniversitelerimizin durumunun yıllar içerisindeki değişimini, mimarlık okullarının sayısını, okul kontenjanlarını, akademik kadro sorunlarını, meslek ortamıyla akademinin ortak sorunlarının tartışıldığı Mimarlık ve Eğitim Kurultaylarını, kurultay süreçlerinde kararlaştırılan oluşumları aktaracağım. Mimarlık bölümlerinin farklı fakülteler altında yapılanmalarının getirdiği sorunları ele alacak ve değerlendireceğim. Mimarlık eğitiminin uluslararası standartlar açısından temel eşiklerini vurgulayacağım. Bu sürece paralel olarak TMMOB Mimarlar Odası'nın verilerinden hareketle mimar profilinin durumunu, yıllar içerisindeki değişimleri, İstanbul'da yoğunlaşan mimar yığılmasının etkilerini aktaracak ve bütün bu verilerden hareketle "mimarın ve mimarlığın değişen kimyası" üzerine görüşlerimi aktaracağım. Yazının sonunda mimarlığın güncel konularını hatırlatacak, mesleğe kabul sürecinin örgütlenmesi başta olmak üzere bazı önerilerimi sunacağım.

Üniversitelerimizin durumu

1960'lı yılların ortalarına kadar kurumsallaşabilmiş sınırlı sayıdaki devlet üniversitesinin artan öğrenci talebine cevap verememesi özel yüksekökol açılmasıyla farklı bir boyuta evrilmişti. Yükseköğrenimin paralı hale gelmesiyle ciddi bir tartışma başlamış, meslek örgütlerinin duyarlılığı sonucu özel okullar hamlesi yargı kararıyla durdurulmuştu. Açılan özel okullar da devlet okullarıyla birleştirilmişti. Paralı eğitimde ikinci devre 12 Eylül sonrasında başladı. 2547 sayılı Yükseköğretim (YÖK) Yasası 1982'de askeri rejimin bir ürünü olarak yürürlüğe girdi ve "Özerk Demokratik Üniversite" hedefimiz bir özlem olarak kaldı. YÖK uygulamalarıyla üniversiteler baskı altına alındı, disipline edilmeye çalışıldı ve tektipleştirildi.

YÖK'ün yürürlükte olduğu 40 yıllık süre içerisinde zaman zaman muhalefet YÖK'ü kaldırmayı ve demokratik-özerk bir üniversite hedefi ile yeni bir yasa çıkarmayı vaat etti. Ancak bir dönem YÖK Başkanının kendisi ve YÖK kurum olarak laik sistemin güvencesi olarak görüldü ve bu yönde bir düzenleme yapılması gündeme alınmadı. Bugün artık farklı bir yükseköğrenim politikasını hayata geçiren yeni bir YÖK yapısıyla karşı karşıyayız.

Anayasa Mahkemesinin özel üniversite kurulmasını olanaksız hale getiren kararı 12 Eylül sonrasında YÖK düzeniyle birlikte vakıf üniversiteleri kurularak aşılmaya çalışıldı. İlk vakıf üniversitesi olan İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 1985'te kuruldu. Sonra sırasıyla Koç Üniversitesi (1992), Sabancı Üniversitesi (1996), Bilgi

Üniversitesi (1996) ve daha niceleri... Bugün 74 vakıf üniversitesi var. YÖK uzun süredir yükseköğrenim alanını eğitim pazarının vahşi düzenlemesine terk etmiş durumda. Her isteyenin kolaylıkla üniversite kurabildiği bir noktaya gelindi.

Eğitimde Nicelik Takıntısı, Akademik Enflasyon

Öncelikle ülkemizdeki yükseköğrenimin içinde bulunduğu vahim durumun ele alınması ve yılların yanlışlarıyla katmerleşen yıkımın sergilenmesini gerekli görüyorum. Bu tablonun istenmeden ortaya çıkan bir durum olmadığını, bir politikanın ürünü olduğunu özellikle vurgulamak isterim. Üniversite kapısında kimsenin kalmaması, üniversite mezunlarının ülke nüfusu içerisindeki oranının artırılması üzerine kurulu bir "nüfus makyajı politikası" uzun bir süredir yükseköğrenimin en önemli hedefi olarak duruyor. Bu yaklaşımın sonucunda oluşan nicel birikimin, ülkemizdeki siyasi iklimin, akademik özgürlükleri yok eden baskı ortamının, kayıym rektör atamalarının, üniversitelerden uzaklaştırılan nitelikli kadroların yarattığı boşluğun doldurulamamasının bugün eğitimde içinde bulunduğumuz ortamın ana nedeni olduğuna söyleyebiliriz.

	Toplam	İstanbul	Diğer iller
Devlet Üniversitesi	129	13	116
Vakıf Üniversitesi	74	44	30
Vakıf MYO	4	3	1
Toplam	207	60	147

Tablo 1. Türkiye'deki üniversite sayıları.

YÖK'ün sitesinden bazı rakamları paylaşarak yürürlükteki eğitim politikasının bizi getirdiği bugünkü duruma bir göz atalım. Bugün 60'ı İstanbul'da olmak üzere ülkemizde 207 üniversite bulunmaktadır. (Bkz. Tablo 1)

Devlet Üniversitesi	7.545.430
Vakıf Üniversitesi	619.793
Toplam	8.165.223

Tablo 2. Türkiye'deki üniversite öğrencileri sayıları.

Avrupa ülkeleri arasında öğrenci sayısı bakımından ilk sıradayız diye övünüyoruz. Geçtiğimiz öğrenim yılında üniversitelerimizde 8 milyonun üzerinde öğrenci bulunduğu söylendiğinde AB ülkeleri liderlerinin şaşkınlıklarını ve bizi "kışkırdıklarını" okumuştuk. (Bkz. Tablo 2)

Bu yığılma, yetersizliğine rağmen eğitime başlamasına izin verilen okulların açılmasıyla, kontenjanların artırılmasıyla oluştu ve ciddi bir sorun olarak önümüzde duruyor, eğitimdeki her türlü kalite arayışını anlamsızlaştırabiliyor. Günümüzde, birçok eğitim kurumu birer diploma edindirme kuruluşu haline geldi.

1999 Marmara Depremi Sonrası Yaşanan Değişimler

1999 Marmara depremi sonrasında mesleğimiz ve mimarlık eğitimi üzerine çok önemli bir tartışma süreci yaşanmış, konunun bir bütünsellik içinde ele alınması gereği doğmuştu. Yıkılan kentlerin, yerle bir olan binlerce binanın sorumluluğu yeterli teknik hizmeti vermeyen teknik elemanların üzerine kalmış, bunun nedeni olarak da eğitim kurumları suçlanmaya başlamıştı. Yapı denetim sistemi dahil pek çok konunun bir arada tartışıldığı ortamda mimarlık meslek örgütü ve mimarlık akademiasının konuları bütünlük içinde irdeleyebilmesi, çözüm önerileri geliştirilmesi gereği ortaya çıkmıştı. Gündemdeki konuların mimarlık eğitimi ve meslek ortamının birbirinden kaynaklanan ve birbirine yansıyan ortak sorunları olduğu gerçeğinden hareketle Mimarlık ve Eğitim Kurultayları düzenlenmeye başlanmıştı. Kurultayların yapısı mimarlık okullarının ve meslek örgütünün konuları birlikte ele almaları, irdelemeleri ve Kurultay gündemine getirerek ortak bir karara varabilmeyi hedeflemek üzerine kurgulanmıştı.

"Mimarlık Lisans ve Lisansüstü Eğitimi", "Mimarlık Eğitiminde Akreditasyon", "Staj ve Meslek Pratiği", "Mesleğe Kabul Süreci", "Sürekli Mesleki Gelişim", "Türkiye Mimarlık Politikası", "Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası" gibi konu başlıkları çerçevesinde çalışmalar yürütülmüş, Kurultay gündemine gelen öneriler çerçevesinde kurumsal adımlar atılmıştı.

İki yılda bir, farklı bir mimarlık okulunun ev sahipliğinde gerçekleştirilen Kurultayların ana temaları aşağıda gösterilmiştir:

1. Nasıl Bir Gelecek, Nasıl Bir Mimarlık? (2001 / YTÜ)
2. Mimarın Formasyonu Nedir, Ne Olmalıdır? (2003 / MSGSÜ)
3. Mimarlık ve Eğitimi Yeniden Yapılırken (2005 / İTÜ)
4. Mimarlık ve Eğitimi / Süreklilik ve Değişim (2007 / ODTÜ)
5. Kalite / Yetki ve Sorumluluk (2009 / İKÜ)
6. Mimarlık Eyleminin Gelişimi ve Çeşitlenmesi (2011 / DEÜ)
7. Mimarlık Eğitim ve Meslek Alanında Bütünleşme ve Dayanışma (2013 / AÜ)
8. Mimarlık ve Eğitim: Nereye? (2015 / MSGSÜ)
9. Türkiye Mimarlık ve Eğitim Politikaları (2017 / ODTÜ)
10. Mimarlık Mesleki Gelişim ve Eğitim Politikaları (2019 / MO)
11. Mimarlık Eğitiminde ve Pratiğinde Değişim / Dayanışma (26-27 Kasım 2021 / ESTÜ)
12. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı ise 10-11 Kasım tarihlerinde "Cumhuriyetin İkinci Yüzyılı ve Mimarlık Eğitimi" temasıyla İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Fakültesinin ev sahipliğinde İzmir Mimarlık Merkezi'nde gerçekleşti.

Kurultay Kazanımlarının Korunması

Kurultay süreçlerinde önemli kazanımlar olmuş, mimarlık meslek ortamı ve mimarlık eğitiminin paydaşları sorunları birlikte ele almaya, çözüm üretmeye gayret etmişlerdir. Ülkemizin siyasi durumunun farklılaşmasıyla bazı alanlarda yeteri kadar etkin olunamadığı söylene de birçok alanda kurumsallaşma adımları atılmış ve bugüne kadar başarıyla sürdürülmüştür. Şimdi önümüzdeki görev bu kurumların korunması, geliştirilmesi, gerekli adımları atabilmelerinin sağlanması yönünde çaba gösterilmesidir.

Kurultay süreçlerinin öne çıkan kazanımlarını ve birlikte oluşturulan kurumları şöyle sıralayabiliriz.

- MiAK (Mimarlık Akreditasyon Kurulu)
- SMGM (Süreklilik Mesleki Gelişim Merkezi)
- Türkiye Mimarlık Politikası

- Türkiye Mimarlık ve Eğitim Politikası
- MiMeKK (Mimarlık Mesleğe Kayıt ve Kabul Kurulu)
- Mim.Ar (Mimarlık Araştırma Merkezi)

Mimarlık Eğitiminin Niteliğinin Ölçülmesi

Meslektaşlarımızla ve mimarlık okulları temsilcileriyle birlikte mimarlık eğitimi ve meslek ortamının sorunlarını tartıştığımız toplantılarda "mimarlık eğitimi mi, meslek eğitimi mi?" ikilemi çok sık gündeme geldi. Çok önceleri de bir hocamızın dile getirdiği "üniversitede malanın ne işi var?" cümlesiyle sembolleşen yaklaşımı sonucunda mimarlık okullarında meslek uygulamalarına yönelik derslerin mümkün olduğunca azaltılması, tasarım eğitimine ağırlık verilmesi yönünde gelişti. Bu görüşün savunucuları okuldan mezun olanların ilk işlerinde, piyasanın çok disiplinli yapı üretme ortamında diğer alanlardan alacakları desteklerle bu eksikliklerini gidereceklerini dile getirdiler. Yıllar içerisinde yapı tekniği, taşıyıcı sistem tasarımı gibi konuların öğretim üyesi eksikliği nedeniyle de verilemediği, öğrencilerin dijital alana merakının da etkisiyle çok farklı tasarım derslerinin kurgulanmaya başlandığı görülüyor.

Mimarlık eğitiminin kısıtlı süresi içerisinde meslek ortamıyla ilgili bütün konuların etraflıca işlenmesinin mümkün olamayacağı açık. UIA-UNESCO Eğitim Şartı'nda dile getirilen, buna dayanarak MiAK'ın da oluşturduğu mimarlık eğitiminden beklenen kriterleri gösteren belgelerde dile getirilen söylemi esas almak gerekiyor. Kısaca hatırlayalım: 1996 yılında onaylanan ve değişik zamanlarda revize edilen metni aktarıyorum.

1. Hem estetik, hem de teknik gereksinimleri karşılayan mimari tasarımlar yapma yeteneğine sahip olmak,
2. Mimarlık ve ilgili sanat dalları, teknolojiler ve beşeri bilimlerin tarihleri ve kuramları hakkında yeterli bilgi sahibi olmak,
3. Mimari tasarımın kalitesini etkileyecek düzeyde güzel sanatlar konusunda bilgi sahibi olmak,
4. Kentsel tasarım, planlama ve planlama sürecinin gerektirdiği beceriler konularında yeterli bilgi sahibi olmak,
5. İnsanlarla yapılar ve yapılar ile bu yapıların çevreleri arasındaki ilişkileri anlayabilmek, yapılar ve yapılar arasındaki mekânları, insan gereksinimleri ve ölçüleri ile ilişkilendirme gereğini kavramış olmak,
6. Mimarlık mesleği ve mimarın toplumdaki yerini kavrayabilmek, özellikle toplumsal

etkileri göz önüne alan önerilerin hazırlanmasında bu kavrayışa işlerlik kazandırmak,

7. Bir tasarım projesi önerisi için gerekli hazırlama ve araştırma yöntemlerini anlamak,
8. Bina tasarımı ile bağlantılı olarak strüktür tasarımı, inşaat ve mühendislik sorunlarını anlamak,
9. İç mekânlarda konfor koşulları ve iklimle karşı korunma sağlayabilmek için, yapıların fiziksel sorunları ve teknolojileri ile işlevleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmak,
10. Yapıları kullanacak olanların taleplerini, maliyet faktörleri ve imar mevzuatının getirdiği sınırlamalar içinde karşılayacak gerekli tasarım becerisine sahip olmak,
11. Tasarım kavramlarını yapılarla dönüştürmek ve planları genel planlarla bütünleştirmek için gerekli olan üretim, örgütlenme, yasal düzenlemeler ve işlemler konularında yeterli bir bilgi sahibi olmak.

Her bir maddenin ifadesinde yer alan ve gerekliliği belirten kavramların arasındaki nüans önemli. Her alanda detaylı bilginin aktarılmadığı, konuyla ilgili farkındalığın sağlanmasının yeterli olarak kabul edilmesinin hedeflendiği görülüyor.

2000'li yılların başında, özellikle ülkemizde Avrupa Birliği arasındaki sürecin olumlu geliştiği dönemde mesleğimizle ilgili önemli bir adım atılmıştı. AB direktifleri arasında diğer mesleklerden ayrı olarak mimarlık ve tıp alanındaki mesleklere özel olarak hazırlanmış bir direktif ülkemizde yasalaşma aşamasına gelmişti. "Mesleki Yeterliliklerin Belirlenmesi ve Karşılıklı Tanınması Hakkında Avrupa Birliği Direktifi" Mimarlar Odası'nın temsilcilerinin de katılımıyla geliştirilmiş ve TBMM'ye sunulmaya hazır hale getirilmişti. Ne yazık ki AB ile ilgili sürecin farklı yönleri kaymasından ötürü bu direktif yasalaşmadı. Yapılan hazırlık YÖK tarafından bir yönetmeliğe dönüştürülerek Resmî Gazete'nin 02.02.2008 tarihli 26.775 sayısında yayımlandı. "Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik" o zamandan itibaren ülkemizdeki mimarlık eğitiminden beklenen koşulları belirlemektedir. Yönetmeliğin mimarlıkla ilgili 9. Maddesi şöyle ifade edilmiştir:

MADDE 9 – (1) Mimarlık eğitimine kabul edilebilmek için asgari lise mezunu olmak gerekir.

(2) Mimarlık eğitimi, üniversitede tam

gün üzerinden verilen asgari dört yıllık bir eğitimi kapsar.

(3) Mimarlık eğitimi sonunda mezun olan mimarların;

a) Hem estetik, hem de teknik koşulları sağlayacak mimari tasarımlar yaratabilme becerisine sahip olmaları,

b) Mimarlık tarihi ve teorileri, mimarlıkla ilgili sanat, teknolojiler ve beşeri bilimler hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmaları,

c) Mimari tasarımın kalitesini etkilemesi açısından güzel sanatlar bilgisine sahip olmaları,

ç) Kentsel planlama ve tasarım hakkında yeterli bilgi ve planlama süreci ile ilgili becerilere sahip olmaları,

d) İnsanlar ve binalar ile binalar ve çevre arasındaki ilişkiyi; binalar, binalar arasındaki alanların ve ölçeklerin insanların ihtiyaçları ile ilişkilendirilmesi gerektiğini anlayabilmeleri,

e) Mimarlık mesleğini, mimarın toplum içerisindeki rolünü anlayabilmeleri ve toplumsal faktörleri dikkate alan özet bilgiler hazırlayabilmeleri,

f) Bir proje tasarısı için özet bilgi hazırlayabilmeleri ve araştırma metodlarını anlayabilmeleri,

g) Bina tasarımı ile ilgili yapısal tasarım, inşaata ait ve mühendislik ile ilgili problemleri anlayabilmeleri,

h) Binaların içlerini iklim koşullarına göre koruyabilme ve konforunu sağlayabilmek üzere binaların fiziksel sorunları, teknolojiler ve işlevleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları,

ı) Masraf kalemleri ve bina mevzuatı kısıtlamaları içerisinde binayı kullananların ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli düzeyde tasarım becerisine sahip olmaları,

i) Planlama kavramlarını binaya ve çizimleri tüm planlamaya dönüştürebilmek için gerekli endüstri, organizasyon, tüzük ve usullere hâkim olmaları, gerekmektedir.

Görüleceği üzere UIA-UNESCO Eğitim Şartı'nın ve ilgili AB Direktifinin esasları burada da tekrarlanmış, ancak eğitim süresi dört yıl olarak belirtilmiş. Kurultay süreçlerinde "Mimarın Formasyonu Nedir, Ne Olmalıdır?" sorularına cevap ararken eğitim şartının temel alınacağı kriterlerin nasıl değerlendirileceği gündemimize gelmiş ve böylece ülkemizde akreditasyon kavramı konuşulmaya başlanmıştı.

MiAK, Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Kurulu

Mimarlık eğitiminde akreditasyon konusu ilk kurultaydan itibaren tartışılmaya başlanmıştı. Dünyadaki ve ülkemizdeki farklı disiplin alanlarındaki kurumsal yapılar incelenmiş, deneyimlerinden yararlanılarak bir model geliştirilmeye çalışılmıştı. 2005 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesinin ev sahipliğinde gerçekleştirilen Kurultayda akreditasyon alanında kurumlaşma yönünde görüş birliğine varılmış, bu eğilim doğrultusunda 2006 yılında gerçekleştirilen Mimarlar Odası Genel Kurulu'nda kabul edilen bir yönetmelikle kurumlaşma yönünde önemli bir adım atılmıştı. Benimsenen düzenlemede yedi üyeli MiAK'nın beş üyesi mimarlık okulları tarafından, iki üye Mimarlar Odası'nca belirlenmektedir. Bu şekliyle MiAK, meslek örgütünün kurumsal yapısı içerisinde kendi gündemini oluşturmuş, gönüllü katkılarıyla önemli kazanımlar elde edilmiştir. MiAK'nın dernek çerçevesinde bağımsız bir örgütsel yapıya dönüşmesi gerektiğinde aynı anlayışıyla çalışmalar sürdürülmüştür.

MiAK'nın web sayfası. <http://www.miak.org>

MiAK'nın web sayfasından program değerlendirme ölçütlerinin incelenmesinde benzer yaklaşımla hareket edildiği görülecektir.

Madde 11- Program değerlendirme ölçütlerinin başlıkları şunlardır:

- Programın felsefesi
- Programın kompozisyonu ve yapısı
- Mezunun kazanması beklenen bilgi ve beceriler
- İnsan kaynakları
- Öğrenme kaynakları (fiziksel kaynaklar)
- Mali kaynaklar
- Nitelik sağlama geliştirme
- Öğrenci destek ve kılavuzluk
- Ödüllendirme sistemleri

Programın eğitim müfredatında yer alan dersler ile öğrencinin kazanması gereken bilgi ve beceri alanları 5 temel başlıkta toplanmıştır.

- **Mimarlık - Tasarım / Yaratıcı Düşünme**
- **Mimarlık - Tarih / Kuram, Kültür / Sanat**
- **Mimarlık - Çevre / Kent / Toplum**
- **Mimarlık - Teknoloji**
- **Mimarlık - Meslek Ortamı**

Her alan, mimarlık eğitiminin mezuna kazandırmayı amaçladığı konu çerçevesindeki bilgi, beceri ve yetkinlikleri içermektedir. Bu bilgi, beceri ve yetkinlikler iki düzeyde tanımlanmaktadır:

Anlama: Bilginin içselleştirildiği kavrama kapasitesidir. Bilgiyi yorumlama, açıklama, özetleme, karşılaştırma, sınıflandırma, kısaca içselleştirme yetisidir.

Beceri: Edinilen bilgiyi farklı temsil ortamlarında kullanabilme yetisidir. Kendine özgü bir problemin çözümünde uygun bilgiyi seçme, onun kullanım farklılıklarının farkında olma yetkinliğidir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda meslektaşlarımızın çok değerli gönüllü katkılarıyla önemli kazanımlar ve deneyimler elde edilmiştir. 25 program akredite olmuş, 13 program akreditasyon sürecindedir. Yeni başvurular vardır. Kanunumuz gereği 4 yıllık Lisans Programları akredite edilmektedir. Uluslararası akreditasyon kuruluşları ise 5 yıllık mimarlık eğitimi akredite etmektedir.

Mimarlık eğitiminden sonra çok farklı alanlarda çalışmanın mümkün olduğunu, bu olanakların giderek çeşitlendiğini, sanal ortamda tasarım yaparak mesleklerini sürdürecek olanların eğitim süreci içerisinde ilgili konulara ağırlık verilmesinden memnun olacaklarını tahmin edebiliriz. Öte yandan bu konuya bağlı olarak değişilmesi gereken önemli bir sorunumuz olduğunu da unutmamalıyız. Ülkemizde dört yıllık bir eğitimi tamamlayanlara diplomaya dayalı olarak unvan verilmekte, doğrudan meslekî alanda yetki ve ehliyet sahibi olmaları sağlanmaktadır. Yapı üretim alanında sorumluluk alacak olanların mimarlık eğitimi sonrasında başka yükümlülüklerle dayalı bir yetkilendirme sürecine tabi olmalarının ve yıllar içerisinde eskiyen bilgilerin yenilenmesine dayalı olarak yetkinin yenilenmesi mekanizmalarının yaratılmasının sağlanması önemli bir konu olarak gündemimizde durmaktadır.

Kurultay Sürecinde Mimarlık Okulları

Kurultaylar yukarıda aktarılan gündemleriyle çalışmalarını sürdürürken bu süreçte mimarlık eğitiminde ve mimarlık meslek ortamında ne gibi gelişmeler olduğunu irdelemeye çalışalım. İlk kurultaydan itibaren yeterli altyapısı oluşturulmamış, yeterli akademik kadroya sahip olmayan bölümlerin açılmaması gereği belirtilmesine rağmen çağrılar karşılıksız kalmış ve aşağıda belirttiğim tablo oluşmuştur. (Bkz. Tablo 3)

İlk Kurultayın yapıldığı 2001 yılında 32 olan bölüm sayısı bugün itibarıyla 131'e ulaşmış durumda. Bu çalışmada verdiğimiz bölüm sayıları merkezi sınav sistemiyle öğrenci alan KKTC'deki ve bazı komşu ülkelerdeki anlaşmalı okulları da kapsamaktadır. Bunların sayısını da ayrıca belirtiyorum. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi ilk yıllarda bölüm sayılarında ve kontenjanlarda sınırlı bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. Ancak daha sonra mimarlık okullarının talepleri dikkate alınmadan kontenjanlar yükseltilmiş ve yeni bölümler açılmaya başlanmıştır.

Tablo 3. Mimarlık bölüm sayılarının yıllar içindeki değişimi.

Öğrenci kontenjanları 2001 yılında 1.859 iken 2023 yılında 6.498 olarak belirlenmiştir. Devlet okullarının kontenjanları 4.415, vakıf okullarının ise 2.083'dür (Türkiye 1.911, KKTC 153, Yurt dışı 19).

■ Önümüzdeki dönem 119 üniversitedeki 131 bölümde mimarlık eğitimi yapılacaktır. Bazı üniversitelerde hem Türkçe hem İngilizce eğitim yapılmaktadır. Mimarlık eğitimi yapılan 119 üniversitenin dağılımı şöyledir: 61 devlet, 45 vakıf, 11 KKTC, 2 yurt dışı.

■ 131 mimarlık bölümünün dağılımı şöyledir: 66 devlet, 52 vakıf, 11 KKTC, 2 yurt dışı.

■ Türkçe eğitim yapılacak bölüm sayısı 87, İngilizce eğitim yapılacak bölüm sayısı 44'dür.

■ İstanbul'da üniversite sayısında da ciddi bir yığılma mevcuttur. İstanbul'da 4 devlet ve 30 vakıf olmak üzere 34 üniversitede mimarlık eğitimi yapılmaktadır.

■ İstanbul'daki 34 üniversitedeki 45 mi-

marlık bölümünde yaklaşık 16.000 öğrenci bulunmaktadır. Tüm Türkiye'de mimarlık bölümlerindeki öğrenci sayısı 40.000 civarındadır.

■ Son yıllarda merkezi sınav sistemi ile öğrenci almayan, dolayısıyla yukarıda verdiğim rakamlara dahil olmayan okullarda da mevcut öğrencilerle eğitimin devam ettiğini belirtmeliyiz.

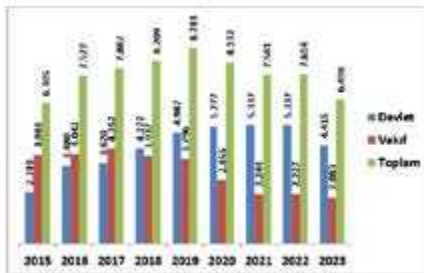
Kontenjanlar

Kontenjanlar büyük oranda boş kalmaktadır. Aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi mimarlık bölümlerinin kontenjanlarında pik noktası aşılmış durumdadır. (Bkz. Tablo 4)

Tablo 4. Mimarlık bölüm kontenjanlarının yıllar içindeki değişimi.

Özellikle aşağıdaki tablodan da görüleceği gibi vakıf üniversitelerinin kontenjanlarının boş kalması, devlet üniversitelerinde yeni mimarlık bölümleri açılması yoluyla giderilmeye çalışılmış, ancak 2023-24 öğrenim yılı kayıtları ile ilgili ilk verilerde yine de kontenjanların boş kaldığı görülmektedir. Vakıf okullarının kontenjanları hızla düşmektedir. Son yıllarda bazı vakıf üniversiteleri mimarlık bölümlerini kapatma yönünde karar almaktadır. Türkçe ve İngilizce olarak iki ayrı bölümde eğitim veren bazı vakıf okulları Türkçe bölümlerine artık öğrenci almamaktadır. (Bkz. Tablo 5)

Tablo 5. Mimarlık bölüm kontenjanlarında devlet ve vakıf üniversiteleri karşılaştırması.

Eğitimdeki sorunun sadece vakıf üniversitelerine bağlanmaması gerektiği açık, devlet üniversitelerinde de durum hiç parlak değil. Hiçbir öğrencinin başvurmadığı, ya da çok az öğrencinin kayıt yaptırdığı devlet üniversitelerinin durumunun gözden geçirilmesi ve kapatılmalarının önerilmesi gerekiyor. Öğrencilerin, okul hakkında yeterli bilgiye sahip olmalarını-

nın etkisiyle, parasız eğitime ulaşabilmek için kayıt yaptırdıkları pek çok devlet okulunda, karşılaşacakları sorunlarla eğitim hayatlarına hayal kırıklığıyla başlayacaklarını da üzülerek belirtmek isterim. Öğretim üyesi başta olmak üzere bu okullardaki yetersizliklerin kolaylıkla giderilemeyeceği açık, köklü bir değişiklikle kapatılmaları, bazı bölümlerin diğer üniversitelerdeki bölümlerle birleştirilmelerinin gündeme gelmesinin düşünülmesi gerekiyor.

Son yıllarda kontenjanların dörtte birinin boş kaldığını gözlüyoruz. Bu yıl da ilk yerleşmelere göre mimarlık bölümlerinde 1.082 kontenjanın boş olduğu bildirildi. Mimarlık eğitimine yönelimin azaldığının bir göstergesi, öğrencilerin tercihinde mimarlık, 15. sıraya gerilemiş durumda. En son 2018 yılında sayısal alanda ilk 100'e giren 1 öğrencinin mimarlığı tercih ettiği, o dönemden bugüne sayısal alanda ilk 100'e giren öğrencilerden hiç birinin mimarlık bölümlerini tercih etmediği görülüyor. Bunun sonuçları elbette farklı açılardan irdelenmelidir. Nitelikli öğrencilerin mimarlığı tercih etmemesinden mimarlık mesleğinin geleceği açısından endişe duymalıyız.

Öğrenci sayıları ile ilgili de bazı tespitlerimiz oldu. 2001 yılında 6.400 civarında mimarlık öğrencisi olduğunu belirlemiştik. 2023 yılında ise mimarlık okullarında yaklaşık 40.000 öğrencinin eğitim görmekte olduğunu düşünüyoruz. Bu sayının ülkemizdeki Oda'ya kayıtlı mimar sayısı karşılaştırılması nicel takıntının ne büyüklükte bir sıkıntı yaratacağını göstermektedir. 2001 yılında TMMOB Mimarlar Odası'na kayıtlı mimar sayısı (2001 Aralık) 26.702 iken, 2023 yılında (22 Kasım 2023 tarihi itibarıyla) 80.132 olduğu görülmektedir.

Okulların yetersizliği, piyasanın davetkâr olmaması, genç mezunların yaşadıkları hayal kırıklıkları gibi nedenler hemen sıralanabilir, ama tablonun farklı açılardan da ele alınması ve yorumlanması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca bu kadar öğrencinin yeterli bir eğitim almasına yetecek sayıda akademisyen olmadığı YÖK'ün verdiği rakamlar dikkate alındığında bile görülmektedir.

Mimarlık Bölümlerinde Akademik Kadro

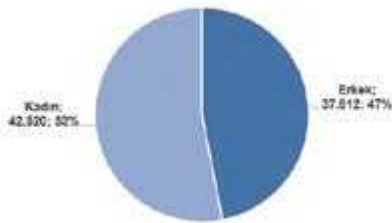
YÖK'ün internet sayfasında (2020-2021 Öğretim Yılında) mimarlık bölümlerindeki öğretim üyesi sayısı; erkek 662, kadın 1.425 olmak üzere toplam 2.087 olarak duyuruldu. Bunun içindeki profesör sayısının; erkek 93, kadın 182 olmak üzere, toplam 275 olduğunu görüyoruz. Mimarlık bölümlerinde öğretim üyesi / öğrenci oranının yaklaşık 19,27 olduğunu, Türkiye üniversitelerinin ortalamasının ise 17,79 olduğunu öğreniyoruz.

Mimarlık bölümlerinde devlet üniversiteleri olsun, vakıf üniversiteleri olsun ciddi bir akademik kadro sıkıntısı vardır. Bölüm yönetimleri bu öğretim üyesi açığını fakültelerindeki diğer bölümlerden veya üniversitelerindeki diğer fakültelerin öğretim üyelerinden katkılarla gidermeye çalışmaktadırlar. Ancak özellikle vakıf üniversitelerinde dışarıdan öğretim üyesi katkısı çok fazladır.

Mimarlık ve Eğitim Kurultayları sürecinde yeni bölüm açma kriterleri üzerinde de durulmuş ve kapsamlı bir rapor hazırlanmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi'nin evsahipliğinde gerçekleştirilen VI. Mimarlık ve Eğitim Kurultayı sırasında gündeme gelen ve geliştirilen bu rapor YÖK'e ve yeni bölüm açmak isteyen eğitim kurumlarına gönderilmiştir. Raporun geliştirilmiş hali Mimarlık dergisinde (Mimarlık, sayı: 374 - Kasım / Aralık 2013) "Mimarlık Bölümü Açılması ve Sürdürülmesinde Aranacak Asgari Koşullar Üzerine Bir Araştırma" başlığıyla yayınlanmıştır. Rapor içeriği ve kapsamı ile bugün de güncelliğini korumakta, yeni bölüm açma kriterlerine ışık tutmaktadır.

Mimarlar Odası Üye Profili

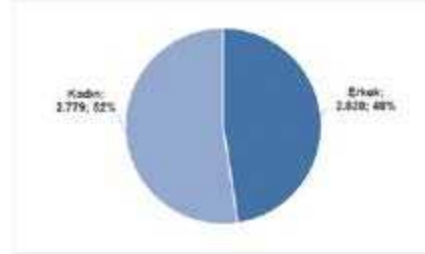
Mimarlık eğitimindeki tabloya paralel olarak mimarlık meslek ortamındaki duruma da göz atmak ve TMMOB Mimarlar Odası verilerinden hareketle mimar profili ile ilgili bazı bilgileri paylaşmak istiyorum. TMMOB kanununun kabul edilmesiyle birlikte 1954 yılında Mimarlar Odası kurulmuş ve 736 meslektaşımız o yıl Oda'ya kayıt yaptırmıştır. 22 Kasım 2023 tarihinde Mimarlar Odası'na kayıtlı meslektaşlarımızın sayısı 80.132 olarak bildirilmektedir. (Bkz. Tablo 6)

Tablo 6. 22 Kasım 2023 tarihi itibarıyla TMMOB Mimarlar Odası'na kayıtlı üyeler.

2022 yılında 5.307 genç meslektaşımız meslek odasına üye olmuştur. Mezun olmasına rağmen henüz kayıt yaptırmamış olanları da düşünürsek rakamın hayli büyük olduğunu görürüz. Bilindiği gibi 12 Eylül sonrası yapılan değişiklikle birlikte kamuda çalışan teknik elemanların meslek odalarına kayıt yaptırmaya zorunluluğu kaldırılmıştır. Kamudaki meslektaşlarımız gönüllü olarak meslek odalarına kayıt yaptırmaktadırlar. Ayrıca özel bürolarda ücretli olarak çalışan ve yapı sektörünün

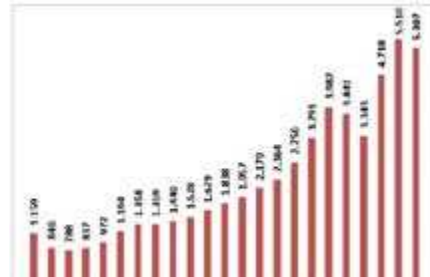
değişik alanlarında mimarlık yapan bazı genç meslektaşlarımızın da meslek odasına kayıtlarını geciktirebildiklerini görüyoruz. Altta 2022 yılında TMMOB Mimarlar Odası'na kayıt yaptıran meslektaşlarımızın dağılımını görüyoruz. (Bkz. Tablo 7)

Tablo 7. 2022 yılında TMMOB Mimarlar Odası'na kayıt yaptıranlar.

Her iki tabloda da görebileceğiniz gibi mesleğimizdeki kadın-erkek oranları hızla değişmekte, kadın meslektaşlarımızın sayısı artmaktadır. Ancak toplumdaki bazı yerleşmiş yargıların kolay yıkılmadığı da bir gerçektir. Yetki gerektiren pozisyonlarda kadın meslektaşlarımızın yer alması pek kolay gerçekleşmemekte, ataerkil düzenin kalıntılarıyla uğraşmak ve aşmak durumunda kaldıkları görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda TMMOB Mimarlar Odası'na kayıt yaptıranların yıllar içindeki değişimini görmek mümkün. (Bkz. Tablo 8)

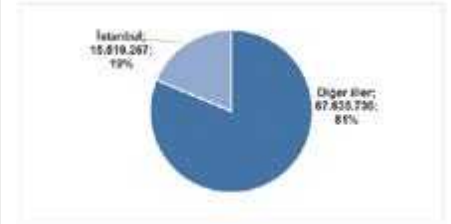
Tablo 8. TMMOB Mimarlar Odası'na kayıt yaptıranların yıllar içinde dağılımı.

İstanbul'un özel durumu

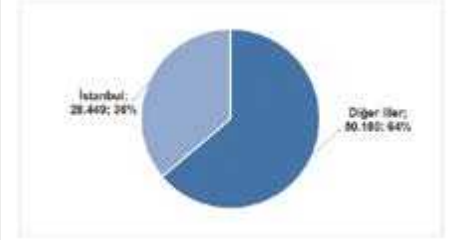
Türkiye'deki genel durumun yanı sıra İstanbul'un yapı sektörü ve mimarlık meslek üretimi açısından da özel bir durumu olduğu görülmektedir.

Türkiye nüfusu (2020 verilerine göre) 83.154.997 kişi olarak gözükmektedir. İstanbul yaklaşık 16 milyon nüfusuyla Türkiye nüfusunun yüzde 19'unun yaşadığı bir şehir. (Bkz. Tablo 9) Oysa tablodan da görüleceği gibi Türkiye'deki mimarların yüzde 36'sı İstanbul'da bulunmaktadır. (Bkz. Tablo 10) Ayrıca Türkiye'de üretilen mimarlık hizmetlerinin yaklaşık yüzde 60 İstanbul'da üretildiği tahmin edilmektedir. Bu ciddi bir yığılma ve bir tür anomaliyi göstermektedir. Bu durumu Avrupa Mimarlar Konseyi'nin (ACE) bir çalışmasın-

dan hareketle de vurgulamak isterim.

Tablo 9. Türkiye ve İstanbul nüfusu.

Tablo 10. Türkiye ve İstanbul'daki mimar oranları

ACE bünyesinde yapılan bir araştırmaya göre Avrupa ortalamasında 10.000 kişiye düşen mimar sayısı 10 olarak belirtilmektedir. Türkiye genelindeki durum hızla bu orana yaklaşmaktadır. Oysa İstanbul'da şimdiden 10.000 kişiye 18 mimar düşmektedir. Ancak bu rakamların reel sektörde karşılığı bulunmamaktadır. Yapı piyasası bu artışta istihdam edememektedir. Bunun neticesi olarak da mimarlık hizmetlerinde ciddi bir nitelik erozyonu karşımıza çıkıyor.

Bütün teknik elemanlarda olduğu gibi mimarlar da ciddi bir istihdam sorunu yaşıyor. "Diploma = iş" denklemi gitgide geçersizleşiyor. Genç işsizliği ve "okumuşların" işsizliği, dünyada da Türkiye'de de istisnai olmaktan çıktı. Özellikle üniversite mezunlarının işsizliği dikkat çekiyor. Üniversite mezunlarının yaklaşık üçte birinin işsiz olduğu görülüyor. İş bulabilenlerin yaşadığı sorunlar da ayrıca ele alınmayı gerektirecek boyutlarda, düşük ücretler, uzun çalışma saatleri, özlük haklarının gözetilmemesi, iş ortamında yaşanan etik sorunlar bu kapsamda dile getiriliyor. Genç meslektaşlarımız meslek ortamına ciddi bir hayal kırıklığıyla başlıyorlar. Bu karamsar tablonun bile eğitimdeki artışı engellememesi, ciddi bir politika değişimine yönelinmemesi ileride daha zor durumlarla karşılaşabileceğimizi göstermekte.

Paylaştığım bu bilgiler çerçevesinde belli konulara ışık tutmak, mimarlık meslek ortamının ve mimarlık okullarının tüm bileşenlerinin birlikte bu konuları ele almasının önemine değinmek istiyorum.

Mimarlığın ve Mimarların Kimyası Değişiyor

Yazıda paylaştığım sayısal verilerin, bu nicel birikimin meslek ortamında yarattığı sorunların ötesinde yapı üretim sürecindeki değişimlerin, mesleğimizin yapısındaki değişikliklerin, mimarın bu süreç içindeki rolünde gözlediğimiz başkalaşımın irdelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Elbette bu değişimin, yapı üretim sürecindeki farklılaşmanın mimarlık eğitimindeki karşılığının da ayrıca ele alınması ve değerlendirilmesi gerekiyor.

İşverenle mimar arasındaki doğrudan bağın değiştiğini görüyoruz. Artık farklı aktörlerin yönetiminde yürütülen bir yapım sürecinin içerisinde mimarın rolü sınırlı bir teknik hizmete indirgenmiş durumda. Ülkemizdeki yaygın müteahhitlik hizmetlerindeki sorunların bir yansıması olarak mimar, kendisinden imzası gerektiği için gereksinim duyulan, ciddi ücret düşüşlerinin yaşandığı ve buna bağlı olarak mimarlık hizmet kalitesinin oldukça düştüğü bir ortamda bulunuyor.

Kamu kesimindeki teknik eleman istihdamındaki daralma özellikle 80'li yıllardan itibaren ideolojik bir yaklaşımın ürünü olarak sürdürülüyor. Yapı üretimi ve planlama ile ilgili pek çok kamu kuruluşu yıllar içerisinde lağvedildi, kadroları ve bilgi birikimi dağıtıldı. Hiçbir teknik elemanın istihdam edilmediği yerel yönetimlerin var olduğu bilinmektedir. Kamu yönetiminde ve yerel yönetimlerdeki teknik eleman istihdamının genişletilmesi yönünde çalışmaların yürütülmesi, ülkemizin, depremini bekleyen kentlerimizin geleceği açısından da son derece önemli bir konu olarak ortada durmaktadır.

Etik Sorunlar

Toplumumuzdaki genel sorunlarla birlikte yoğunlaşan ekonomik kriz ortamında etik konusu daha sık gündeme geliyor. Mimarın yapı üretiminin farklı çalışma alanlarında, farklı sorunlar karşısında, kendisinden mimarlık hizmeti talep edenlere yönelik olarak gösterdiği veya göstermediği öznenin yarattığı sorunlarla yüzleşmesi, kendine yönelik bir etik sorgulama yapmasının önemi üzerinde durmak istiyorum.

Kentlerimizin olağanüstü bir rant baskısı altında olduğunu görüyoruz. Hemen her gün başta büyük kentlerimizle ilgili olmak üzere, bir "büyük imar hamlesi" haberi günlük basında yer almakta, kentlerimizin yaşam alanları birer birer yapılaşmaya açılmaktadır. Kentlerimizin geleceği ile haklı olarak kaygılanırken, aynı zamanda mesleğimizin geleceği için de endişe duymaya başlıyoruz. Bazı meslektaşlarımızın bu büyük imar kargaşasının içerisinde yer alabilme telaşı içine girmeleri, kentleşme ve mimarlığımızın geleceği ile ilgili sorunlara uzak durmaları, ciddi bir meslek etiği sorununu da gündemimize getiriyor. İmar suçlarının hoşgörüsüyle karşılandığı ülkemizde "daha fazla imar hakkı sağlama becerisi" bir meslek etiği konusu olarak her zaman gündemimizde olmuştur. Elbette mimarlık eğitiminde de gerektiği gibi etik konuların işlenmesine yer verilmesi gerektiği açıktır.

Türkiye'de Mesleğe Kabul Süreci

Mesleki yeterliliklerin belirlenmesi ve karşılıklı tanınması, mimar unvanı ve mimarlık mesleğini yapma yetkisi kazanılmasının biçimi, koşulları ve yetkili kurullarının tanımlanabilmesi için gerekli olan yasal zeminin oluşturulması sürecinde görev alacak olan MiMeKK (Mimarlık Mesleğe Kabul Kurulu) çalışmalarına Kurultay sürecinde başlandı. Yurt dışından gelen farklı seviyedeki okulların diplomalarındaki denklik yetersizlikleri üzerinde yoğunlaşan bir çalışma yürütüldü. Avrupa ülkelerinde mimarlık eğitiminin süresi, eğitim sonrası yapılması gerekli meslek pratiği zorunluluğu ve mesleğe giriş sınavı konularında ne gibi bir yol izledikleri araştırıldı ve sonuçları farklı ortamlarda sunulularak irdelendi. Türkiye gibi dört yıllık mimarlık eğitimiyle yetki veren ve bu yetkiyi ömür boyu hiçbir kısıtlama olmadan kullanılmasını sağlayan

"ÜLKEMİZDEKİ GENEL DURUMA BAĞLI OLARAK SİYASİ VE KÜLTÜREL İKLİMİN BAZI KONULARDA İLERLEME KAYDEDİLMESİNİ ZORLAŞTIRDIĞI AÇIK. MİMARLIK ALANINDA BU YAZIDA DİLE GETİRİLMİYEN ÇOK CİDDİ BAŞKA SORUNLAR DA VARDIR. ÜLKEMİZDEKİ EĞİTİM SİSTEMİNİN, KEZA MİMARLIK EĞİTİMİNİN BURADA YETERİNCE DİLE GETİRİLMİYEN ÇOK CİDDİ SORUNLARI VARDIR."

Meslek etiği duyarlılığının bir parçası olarak bir konuyu daha hatırlatmak isterim. Dünyamız ciddi bir iklim kriziyle karşı karşıya. Bilim insanlarının, aktivistlerin bütün uyarılarına rağmen egemenlerin gerekli önlemleri almakta isteksiz davranmaları krizin etkilerini daha bir görünür kılmış, içinden kolay çıkılmaz duruma getirmiştir. Mimarlar olarak bu durumu görmezden gelme lüksümüz bulunmamaktadır. Mimari tasarımın her aşamasında bu konudaki sorumluluğumuzun bilincinde olarak davranılması gerekiyor. Elbette bu konunun mimarlık eğitimine aynı yoğunlukta taşınması, iklime duyarlılığın, çevre bilincinin eğitimin her alanında daha etkin bir şekilde işlenmesi gündeme gelecektir.

bir meslek düzenine sahip başka bir ülke olmadığı çarpıcı bir şekilde bu sunuşlarda yansıtıldı.

Geldiğimiz aşamada Türkiye'de mesleğe kabul sürecinin oluşturulmasının en acil konu olarak önümüzde durduğunu bir kez daha belirtmek isterim. Ülkemizde dört yıllık mimarlık lisans eğitimine dayalı bir yetkilendirme söz konusudur. Mimarlık yetkisi verilmesinin önündeki mevzuat eksikliğinin giderilmesi, uluslararası standartlara uygun bir uygulamanın ülkemizde de hayata geçirilmesi için çaba sarf edilmesi gerekiyor.

Maraş ve Antakya başta olmak üzere bölgemizdeki kentleri derinden etkileyen depremler binlerce insanın ölümüne, binlerce yapının yıkılmasına neden oldu. Yapı üretim sürecinin her hangi bir yerinde

görev alacak, sorumluluk üstlenecek meslektaşlarımızın farklı bir yükümlülüğe tabi olacakları bir düzenlemenin oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Mimarlık eğitimi sonrasında gerekli ek eğitimlerin alınması, belirli deneyimlere sahip olduklarının belgelenmesi istenebilmelidir.

Türkiye Mimarlık Politikası ve Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası

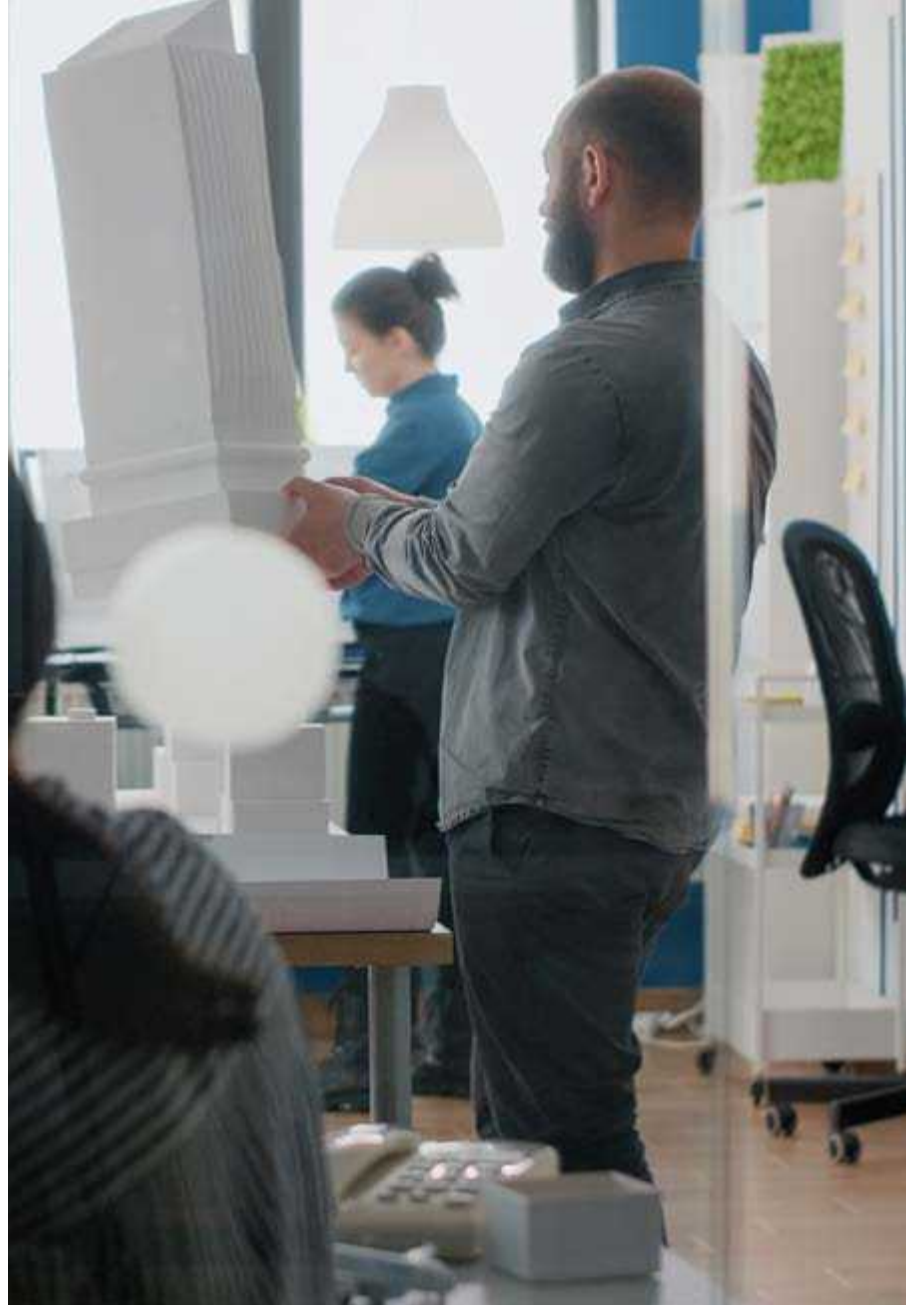
Mimarlık ürünleri ve yapıları çevrenin niteliğinin kamu yararına olduğu düşüncesinden hareketle, mimarlık uygulamalarında standartları yukarıya çekme hedefini hükümet politikalarına entegre etme amacını taşıyan "Ulusal Mimarlık Politikaları", farklı ülkelerin örnekleri ele alınarak incelenmiş, ülkemize özgü bir mimarlık politikası oluşturulması gündeme gelmişti. Yapılan çalışmalar sonucunda, yapıları çevrenin sağlıklı ve kamu yararını gözetken politikalar çerçevesinde üretilmesi, tarihsel, kültürel ve doğal değerlerin korunması, kent ve planlama politikalarının kamu yararına geliştirilmesi; nitelikli mesleki hizmetlerin kamusal politikaların her düzeyinde yer alması için Türkiye Mimarlık Politikası hazırlanmış ve kamuoyuna sunulmuştu. Meslek örgütünün Avrupa Mimarlar Konseyine gözlemci üye olması ve dönemsel toplantılarına katılması, benzer nitelikte bir yapı olan Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu'na (EFAP) da üye olmasını getirdi. Avrupa Birliği içinde dönem başkanlığını yürüten ülkenin ev sahipliğinde düzenlenen periyodik toplantılarda o ülkenin meslek örgütleri ile ilgili bakanlıkları arasında nitelikli mimarlık hizmetinin sağlanması yönünde yapılan politika sözleşmeleri toplantılara katılan Bayındırlık Bakanlığı yetkilileri tarafından da dikkatle inceleniyor, ülkemiz için böyle bir metnin birlikte oluşturulması gayreti içinde oluyorduk. Dünyadaki mimarlık politikası örnekleri çevrilerek yayınlandı ve mimarlık kamuoyunun dikkatine sunuldu. Daha sonraki süreçte Türkiye Mimarlık Politikası metni tekrar gündeme alınarak güncellendi. (Bu belgelere www.mo.org.tr sayfasından ulaşılabilir.)

Türkiye Mimarlık Politikasının bir parçası olarak Kurultay tartışmalarında Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası da gündeme gelmişti. Mimarlık eğitiminin kamu ve toplum yararı anlayışı çerçevesinde; özerk, özgürlükçü ve bağımsız üniversitelerde bilimsel ilkelere bağlı olarak yürütülmesi; ulusal ve uluslararası ölçekte eğitim kurumlarının özgün yapılarının korunarak geliştirilmesi, asgari ölçütlerinin karşılanması ve geliştirilebilmesi amacıyla "Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası" hazırlanmış ve kamuoyuna sunulmuştu. Kurultay süreçlerinde olgunlaştırılarak kabul edilen Türkiye Mimarlık Politikası ve Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikasının benimsen-

mesi, her fırsatta kamuoyuna duyurulması, acil hedefimiz olarak gündemimizde duruyor. Toplum ve mimarlık başlığı altında ele alınabilecek çalışmaların çok yönlü sürdürülmesi, eğitim kurumlarıyla birlikte topluma yönelik yayınların, farklı iletişim kanallarının yaratılması önemli bir konu.

1999 Marmara depreminin yarattığı yıkım büyük bir farkındalık yaratmış, mimarlık ve meslek ortamında pek çok konunun yeniden ele alınmasını, üzerinde düşünülmesini sağlamıştı. 2023 yılı depremleri ise dile getirilen çözüm önerilerinin, kentlerin sağlıklılaştırılması üzerine hazırlanan planların hayata geçirilemediğini, düzenin farklı bir anlayışla kendi mecrasında aktığını çok çarpıcı bir şekilde gösterdi. Bedeli hepimiz için çok acı oldu.

Ülkemizdeki genel duruma bağlı olarak siyasi ve kültürel iklimin bazı konularda ilerleme kaydedilmesini zorlaştırdığı açık. Mimarlık alanında bu yazıda dile getirilmeyen çok ciddi başka sorunlar da vardır. Ülkemizdeki eğitim sisteminin, keza mimarlık eğitiminin burada yeterince dile getirilmeyen çok ciddi sorunları vardır. Özellikle genç meslektaşlarımızı zor bir meslek ortamı beklemektedir. Kentlerimizin yaşam kalitesini artırmak ve kentlerimizi, yaşam çevrelerimizi depreme hazırlamak, yaşanılır çevreler oluşturmak gibi önemli bir görevle karşı karşıyayız. Sorunların büyüklüğü, daha etkin beraberlikleri gerekli kılmaktadır. Beraberliğin gücüyle bunu gerçekleştirebileceğimize inanıyorum.

Hakan Özkan
Mimar
mimarhakan@gmail.com

MİMARLIK, DEĞİŞEN KOŞULLAR VE TEKELLEŞME

Mimarlık, bir toplumun fiziksel çevresini şekillendiren ve yaşam kalitesini etkileyen önemli bir meslektir.

Özet

Oluşan fiziki çevre, yaşam kalitesini doğrudan değiştirir. Siyasete talip olanların vaatlerinin önemli bir kısmını bu çevreyi değiştirecek müdahaleler içerir. Ya da, müşterilerine yeni bir yaşam vaat eden satıcıların vaatlerinde, yine bu çevre ve mekânlarla ilgili üretimler vardır.

Bunu yapabilmenin yolu, en iyimser tahminle, bu fiziki çevrenin bir tasarımcı tarafından tasarlanmasıdır. Bu aşamada "Mimar ile İşveren" ilişkileri devreye giriyor. Değişen dünya ve ekonomik koşullar bu ilişkilerin ölçeğini ve yapıma şekillerini de değiştiriyor.

Sermaye ve yatırımcılar dünya genelinde çoğu zaman ulusal sınırları da aşabilen ölçeklerde yatırımlar ve inşaatlar yapıyorlar. Paranın ve hizmetlerin dünya genelinde serbest dolaşımı bir sonuç olarak pek çok ülkede bununla ilgili düzenleme yapma zorunluluğu doğurdu. Mimarlık hizmetleri de dünya genelinde serbest dolaşımı olan birkaç hizmetten biri haline geldi. Artık dünya genelinde proje hizmetleri veren dev mimarlık şirketleri ve onların yerel partnerleri var. Pek çok ülkede simge yapılar olarak tanımlanabilecek bir çok yapıyı bu firmalar projelendiriyorlar. Pek çok devlet, kurum, şirket de bu yöntemi bir tanıtım unsuru olarak da görüp değerlendiriyor. Hizmetleri talep eden sermayenin ölçeğinin büyümesi ve kümelenmesi, yada devlet ve kamunun öyle tercih etmesi, benzer bir durumu ulusal hizmet verenler tarafında da ortaya çıkarıyor ve büyük ölçekli proje ve müşavirlik firmaları oluşuyor. Piyasada güç olarak dengesizliklere yol açan bu durum küçük ölçekli mimarlık ofisleri ile haksız rekabet ortamı oluşturuyor, fırsat eşitliğini ortadan kaldırıyor, yerelliği büyük oranda zayıflatıyor.

Büyük ölçekli mimarlık ve inşaat firmalarında proje hizmetlerinin, endüstriyel üretim formlarına dönüştüğünü görüyoruz. Bünyelerinde çok sayıda mimar çalıştıran, çalışan mimarların genellikle üretilen projenin tamamına hâkim olmadıkları, bir bant üretim gibi sadece kısmi alanlardan sorumlu olarak çalıştıkları bir üretim yapılıyor. Bu organizasyon biçimi, mekânsal, teknik, teknolojik ve istihdam maliyetleri açısından güçlü finansal kaynaklarla mümkün olduğundan ve sürdürülebilirlik açısından sürekli, büyük ve sayıca fazla iş almak zorunda. Bu zorunluluk bu tür yapıları ulusal ve uluslararası pazarlara açılmayı zorunlu kılıyor.

Faaliyet gösterdikleri bölge ile sınırlı kalmaksızın tüm yakın ve uzak coğrafyalarda yerel mimarlık ofislerinin de çalışma alanlarında faaliyet gösteriyorlar. Teklif hazırlama, iş üretme süreleri ve sunum olanakları itibari ile sahip oldukları imkanların verdiği avantajlar küçük ölçekli mimarlık ofisleri ile aralarında haksız rekabet ortamları oluşturuyor ve tekelleşmeye yol açıyor. Tekelleşmiş firmalar, politika yapıcılarına ve yerel yönetimlere etki edebilecek lobi faaliyetlerinde bulunabiliyor. Yöneticilerin ve karar vericilerin hızlı iş üretme çabaları ve daha içe kapanık karar verme süreçleri de kendileri açısından daha az riskli gördükleri bu tür büyük ve marka mimarlık şirketleri ile çalışmayı kolay tercih edilir hale getiriyor.

Bu hale gelen yolun parke taşlarından bazıları da sanırım uzun ve tartışmalı süreçlerle yapılan mimarlık yarışmaları ve sonuçlarından elde edilen yapıların kamu otoritesi ve halk arasında zaman zaman tartışmaya açılmasıyla döşendi. Yarışma sonucu elde edilen projelerin, seçici kurul ve yapı sahibi idare tercih ve öncelikleri arasındaki uyumsuzluklar, uygulama safhalarında yaşanan kimi sorunlar, hukuksal uyumsuzluklar, ilgili idarenin ya da yönetimin sürece, tasarımcıya ya da tasarıma, haklı ya da haksız müdahaleleri, proje elde etme yöntemi olarak yarışmaları ilk tercih olmaktan çıkardı.

Bu konuda yaşadığım bir şahitlikte sanırım bu durumu destekler mahiyettedir. Adalet bakanlığında projelerle ilgili bölümde çalışan yetkili bir arkadaşımın, bir adliye binası projesi ile ilgili konuşurken, projelerin neden yarışmayla elde edilmediğini sormuştum. Bana yarışma sonucu elde edilen epeyce bir yapı hakkında yapıların nasıl işlevsiz oldukları ve nasıl sıkıntılar yaşattıkları konusunda uzun uzun bahsetti. Çözüm olarak, geçmişte başarılı proje uygulamaları olan sınırlı sayıda mimardan davetiye usulü teklif alarak proje elde etme yolunu seçtiklerini anlatmıştı. Bu sonucun tek sebebi şüphesiz anılan

- || Mimarlıkta tekelleşme, birçok olumsuz etkiye neden olabilir. Ancak, düzenleyici önlemler, teşvikler ve sektörde daha fazla şeffaflık ile rekabetin artırılması mümkün olabilir.

nedenler değildi. Artık günümüzün habis bir uygulaması olarak mimarlık dilinin ideolojik olarak bir propaganda yöntemi olarak kullanılmak istenmesi de şüphesiz sebeplerden biri ve belki de en önemlisiydi. Sebep her ne olursa olsun, mimarlık yarışmaları kültürünün terk ediliyor oluşu, bu yöntem sayesinde, mimarlık alanında faaliyet gösteren herkese eşit fırsat sunarak, ölçek, sayı, tecrübe, yaş, lokasyon, kişisel bağlantılar, sosyal statü, vs. gibi pek çok etkeni devre dışı bırakan ve haksız rekabeti büyük oranda ortadan kaldıran bir şans da yok ediyor.

Yapı üretim süreçlerinde ölçekleri gün geçtikçe büyüyen özel inşaat firmaları ve gayrimenkul yatırım ortaklıkları da tercihlerini bu tekelleşmiş yabancı veya yerel mimarlık firmalarından yana kullanıyorlar. Bu durum rekabet ortamını gitgide ortadan kaldırıyor.

Mesleklerinin henüz çok başında olan mimarlar için öndekilerle aralarındaki mesafeyi kapatmalarını sağlayacak iş alabilme, iş yapabilme fırsatları kayboluyor. Sistemin onlara sunduğu tek imkân olarak, tekelleşen büyük firmalarda yıllarca zor koşullarda kısıtlı imkânlarla çalışıp, dışının çarkları arasında yok olmadan kalabilmeyi becerip, bir gün kendi çalışma koşullarını kendilerinin belirlediği imkânları sağlayabilmek her geçen gün daha da güçleşiyor.

Bu durumun ortaya çıkaracağı muhtemel sonuçlar:

1. *Fiyat Artışları*: Tekelleşme, maliyetlerin kontrolsüz bir şekilde artmasına neden olabilir, bu da inşaat projelerinin maliyetlerini artırır ve sonuç olarak tüketiciye yansır.

2. *Rekabet Eksikliği*: Rekabetin azalması, inovasyonu engelleyebilir ve tasarım çeşitliliğini sınırlandırabilir, bu da toplumların estetik ve işlevsel açıdan sınırlı seçeneklere sahip olmalarına yol açabilir. Yerel farklılıkları göz ardı eden basma kalıp bir tektipleşme yaygınlaşabilir.

3. *Kalite Sorunları*: Tekelleşen firmalar, kaliteyi göz ardı edebilir ve projelerin niteliğini olumsuz etkileyebilir.

Çözüm Önerileri :

1. Düzenleyici Tedbirler:

Mimarlık sektöründe rekabeti artırmak için yasal ve yönetsel düzenlemeler yapılmalı, haklar ve sorumluluklar detaylı tanımlanmalıdır.

Yarışma ile proje elde edilmesi şartları ve yarışma yöntem ve usulleri düzenlenmeli, kuralları, kurumları ve uygulama yönetmelikleri oluşturulmalıdır. Özel sektör

ve kamunun yarışmalar açması teşvik edilmelidir, tekelleşmeye karşı önleyici ve düzenleyici adımlar atılmalıdır.

2. *Teşvikler*: Küçük ve bağımsız mimarlık firmalarına teşvikler verilmeli ve yeni girişimcilerin sektöre girişi desteklenmelidir.

3. *İşbirliği ve Şeffaflık*: İnşaat projeleri için açık ve rekabetçi bir teklif süreci teşvik edilmeli ve herhangi bir haksız işbirliği engellenmelidir.

4. *Eğitim ve Bilinçlendirme*: Mimarlık öğrencileri ve profesyoneller arasında rekabet kültürünü teşvik etmek için eğitim ve bilinçlendirme programları düzenlenmelidir.

Sonuç

Mimarlıkta tekelleşme, birçok olumsuz etkiye neden olabilir. Ancak, düzenleyici önlemler, teşvikler ve sektörde daha fazla şeffaflık ile rekabetin artırılması mümkün olabilir. Böylece, toplumlar daha çeşitli ve kaliteli mimari projelere erişebilirler, ve mimarlık sektörü daha sağlıklı bir rekabet ortamında gelişebilir.

Sezer Bahtiyar

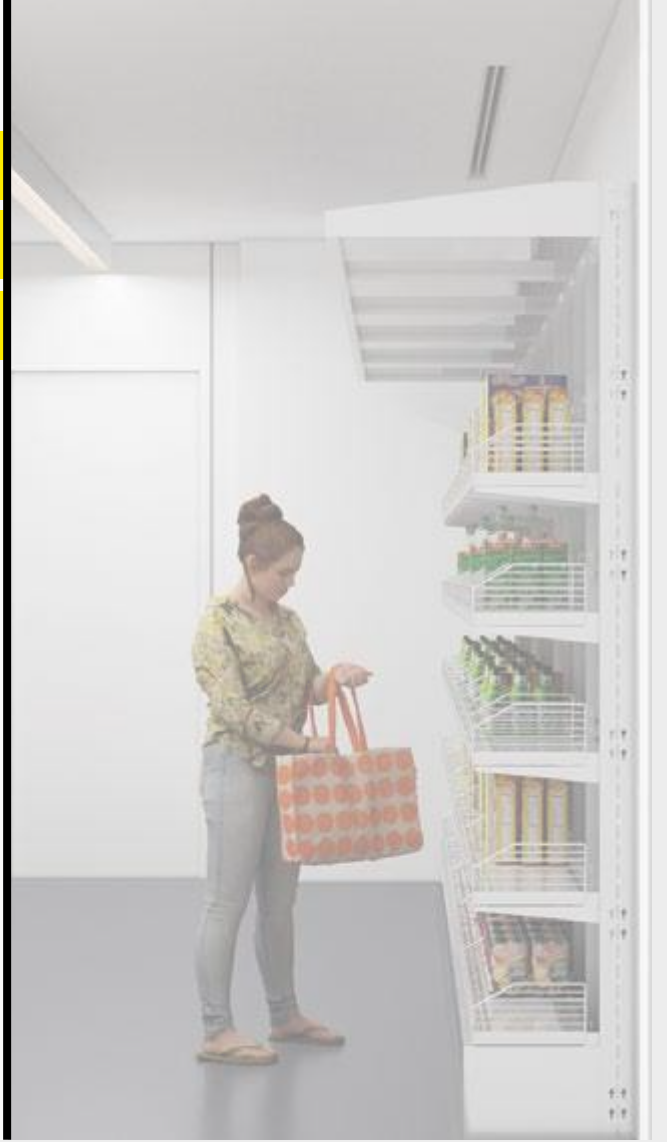
Y. Mimar

sezer@architecturalstrategies.com

“MIMEX” YENİ NESİL AKILLI MAĞAZA

Özet

Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında mimarlık sektöründe büyük veri (big data) kullanımı önemli ölçüde daha az gelişmiş durumda. Bununla birlikte büyük veri kullanan sektörlerin mekansal ihtiyaçlarını planlamak yine mimarlığın işi olduğundan yolları kesişiyor. Peki bu yeni tip, yazılım/donanım tabanlı sektörlerin mekan ihtiyaçları planlamada yeni anlayışlar geliştirmeyi gerektirir mi? MIMEX projesi, sürecin başından sonuna, bu konunun sorgulandığı, değerli konvansiyonel bilginin eşit derecede değerli modern bilgi ile bütünleştiği bir mimari perspektif geliştirme arayışı oldu.

Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında mimarlık sektöründe büyük veri (big data) kullanımı önemli ölçüde daha az gelişmiş durumda. Bununla birlikte büyük veri kullanan sektörlerin mekansal ihtiyaçlarını planlamak yine mimarlığın işi olduğundan yolları kesişiyor. Peki bu yeni tip, yazılım/donanım tabanlı sektörlerin mekan ihtiyaçları planlamada yeni anlayışlar geliştirmeyi gerektirir mi? MIMEX projesi, sürecin başından sonuna, bu konunun sorgulandığı, değerli konvansiyonel bilginin eşit derecede değerli modern bilgi ile bütünleştiği bir mimari perspektif geliştirme arayışı oldu.

Benzeri görülmemiş COVID-19 salgını, güçlü bir evrim sürecinde olan perakende sektöründe dönüşümü ivmelendirdi. Güçlü bir alternatif olarak gelişen e-ticarete geçiş, bu dönemde öncelikle elektronik ve kitap sektörlerinde hızlandı. Fiziksel mağaza perakendesinden daha iyi performans gösterdiğinin izlenmesi ile birlikte neredeyse tüm perakende sektöründe e-ticaret hızla yaygınlaştı. Uygulanan yeni sosyal mesafe önlemleriyle başa çıkmak zorunda olan geleneksel fiziksel perakendecilerin, yakın gelecekte kar marjlarını korumalarına yardımcı olacak ve müşterilerin ürün seçimi ve ürüne erişim imkanlarını ve en önemlisi çalışanlarının güvenliğini destekleyebilecek yenilikler getirmesi zorunlu görünüyor. Diğer yandan, tüketiciler, bekleme sürelerinin azalmasını, istedikleri zaman daha fazla çeşitte ürün satın alma olanağını, yani 24 saat açık olma imkanını ve alışveriş yaparken kendilerini güvende hissetmeyi talep ediyor.

Belirtilen talepler değerlendirildiğinde e-ticaretin hem perakendeci hem müşteri açısından en avantajlı ortamı sağladığını söylemeden önce değerlendirilmesi gereken bir perspektif daha olabilir, tüketici davranışı. Tüketici davranışı ekonomik, sosyal, psikolojik gibi farklı özellikleri kapsar. Psikolojik karakteristikler mekansal planlamayı direkt etkileyen tüketim alışkanlıklarının belirleyicisidir ve beş duyu üzerinden değerlendirilir, görme, duyma, koklama, tatma ve dokunma. Görme ve dokunma hisleri tüm ürünleri kapsayan duyular olarak öne çıkıyor. Çoğu insanın günlük yaşamdaki kararları görsel izlenime dayanır ve gözler insanın en önemli duyu organıdır. Görmek, müşterilerin kalite standartlarını ve çevre koşullarını mekan, renk, aydınlatma ve ürün biçiminde değerlendirmesine ve kavramasına olanak tanır. Bununla birlikte dokunma, bilgiyi değerlendirmede görme duyusundan sonra en güvenilir ikinci duyudur. Tüketicilerin cildinde ürünlerin nasıl hissedildiği önemli bir etkiye sahiptir ve dokunma hissi satın almada kritik bir faktördür. Tüketiciler, görüşlerini uzaktan kullandıklarında genellikle bir işlem yapmadan önce ürünleri hissetmek isterler, malları hissedip siktıklarında kalite ve güvenilirlik algısı artar. Tüketiciler satın almak istedikleri ürüne dokunarak sıcaklığını, dokusunu, sertliğini ve ağırlığını hissetmeye ihtiyaç duyar. İçinde bulunduğumuz dönemde görme duyusunu dijital ortamda üst düzeyde tatmin etmek mümkün, ancak diğer duyularla birlikte dokunma duyusuna hitap edecek teknolojinin gelişmesini bir süre daha beklemek gerekecek. Bu durum geleneksel fiziksel perakendeciliği e-ticaret karşısında güçlü kılıyor.

Öyleyse iki ticari yöntemi birleştirmek mümkün mü?

MIMEX (Micro Market Experience) özel olarak geliştirilen birbirine entegre donanım ve yazılım sistemleri ile çalışan ve aynı zamanda müşterilerine fiziksel mekanda hizmet sunan bir mikromarket çözümü. MiMEX'te akıllı raflar ve bağlantılı yapay zeka programları kullanılarak geliştirilen çözüm, belirtilen sorun ve fırsatları hedef alıyor. Alışveriş yapanların güvenliğini izleyebilen ve bir mağaza içinde müşteriler tarafından alınan ürünleri gerçek zamanlı olarak takip edebilen, kişiye özel ödeme sistemleriyle akıllı ve güvenli ödeme işle-

mini kolaylaştıran eksiksiz bir donanım ve yazılım ile mikro pazar çözümü sunuyor.

MIMEX dünyanın en büyük bütçeli Ar-Ge ve inovasyon programlarından Horizon 2020 kapsamında Avrupa Birliği Komisyonunun yaklaşık 2,2 milyon euro tutarındaki teşvikiyle hayata geçirildi. Beş proje ortağı (Spindox-İtalya, Metrica 6-İspanya, Cefla-İtalya, Fondazione Bruno Kessler-İtalya, ve Hepsiburada-Türkiye) tarafından geliştirilen görüntü işleme, yapay zekâ ve raf sensörü teknolojilerinin birleşmesiyle oluşturulan sistemin ilk pilot mağazası Hepsiburada tarafından "Hepsiburada Smart by MIMEX" adıyla İstanbul'da bulunan Trump AVM içinde açıldı. Çalışansız fiziksel akıllı mağaza olan ve giriş-çıkış için fiziksel temas gerektirmeyen MIMEX'te, müşteri tarafından yapılan alışveriş yapay zeka aracılığıyla takip ediliyor. Müşteriler bu mağazaya girebilmek için öncelikle Hepsiburada Smart by MIMEX uygulamasını indiriyor, ardından uygulama içinden elde edilen QR kod ile mağazaya giriş yapıyor. Raflardaki ağırlık sensörleri ve görüntü işleme teknolojisine sahip kameralar sayesinde müşterinin raftan aldığı veya almaktan vazgeçerek bıraktığı ürünler takip ediliyor ve bu takip eş zamanlı olarak telefonundaki program aracılığıyla müşteriye alışveriş listesi olarak bildiriliyor. Ödeme müşteri mağaza alanından çıktığında, internet alışverişi gibi, sepete eklenen tüm ürünlere ait bedelin, uygulama üzerinde tanımlı kartın bakiyesinden düşülmesiyle gerçekleşiyor. Alışverişini tamamlayan müşteriler herhangi fiziksel bir ödeme işlemi gerçekleştirmeden ve zaman kaybetmeden mağazadan çıkabiliyor. Böylelikle mağazada ürünler "al ve çık" konseptiyle tüketiciyle buluşturuluyor. İlk aşamada eş zamanlı olarak mağazayı 3 kişi kullanabilirken, ileriki dönemde bu sayının 5 kişiye çıkartılması hedefleniyor. Mağazada kullanılan yapay zekâ tabanlı görüntü işleme teknolojisi sayesinde MIMEX oransal olarak oldukça düşük ilk yatırım bütçesi ile küresel perakende teknolojileri pazarında yer alan az sayıdaki benzerlerinden ayrışarak ön plana çıkıyor.

Fotoğraf 1. Kesit İmajı (Hazırlayan: Caner Ölçüşenler)

Fotoğraf 2. Mağaza İçi Görünüm (Hazırlayan: Tevfik Fikret Bakan)

Fotoğraf 3. Mağaza İçi Görünüm (Hazırlayan: Tevfik Fikret Bakan)

Teknolojinin "dokunulmaz" kriterlerinin eksiksiz karşılanması ile şekillenen bu mekan, konvansiyonel mağaza planlamasında rastlanmayan biçimde, bir fuaye alanı ile çevrelendi.

Mağazayı çevreleyen fuaye alanı kullanıcılarına alışveriş alanı dışında bir ara mekan deneyimi yaşatıyor. Fuaye, giriş ve çıkış bölümlerinde kullanıcılara konforlu kullanım alanları sağlıyor. Giriş alanı AVM dolaşım alanı ile arasında herhangi bir fiziksel ayırıcı olmadan bütünleşmiş halde, QR kodunu hazırlamak veya gerekiyorsa mağazaya girmek için beklemek üzere mağaza giriş kapısının geri çekilmesiyle oluşturuldu. AVM dolaşım alanına göre arka tarafta bulunan çıkış alanı ise, kapalı alandan çıkışta kullanıcıda ferahlık algısı oluşturmak üzere giriş alanından daha geniş planlandı ve AVM dolaşım alanı ile çıkış bölgesi arasındaki duvar transparan cam ile oluşturularak görsel etkileşim imkanı sağlandı. Fuayenin giriş ve çıkış bölgelerinin arasında kalan orta bölümü ise genişleyerek bir tarafta yer alan oturma düzeni ile dinlenme, yeme-içme gibi taleplere cevap vermesi, mekanın diğer kenarını sınırlayan ekran duvarı ile de bilgi edinme ve eğlenme imkanı sağlaması planlandı. Bu özellikleri ile fuaye alanı, tüketicilerin satın alma davranışını etkileyen ve algı, motivasyon, öğrenme, tutum

olarak tanımlanan dört temel psikolojik faktörü barındıran mekana dönüştürüldü. Geleneksel mağaza planlamasında alışveriş alanı içinde yönetilen bu faktörler yok sayılmak yerine, "yeni nesil" mağazada planlanan fuaye mekanı ile algı, motivasyon, öğrenme ve tutum için yer açıldı.

Yeni nesil mağaza mekanı yüzeylerinde tercih edilen yüksek teknoloji ürünü malzemeler ve aydınlatma sisteminin yalın dili Hepsiburada Smart by MIMEX mağaza-

sının sağladığı öncü teknolojik sistemin mekandaki yansımaları niteliğinde. Bugünkü haliyle ürünlerin göz alıcı tanıtımları için reklam yüzeyi veya vitrini olmaktan oldukça uzakta duran ve minimum renk kullanılarak planlanmış zemin, duvar, tavan yüzeyleri ile mekansal derinlik hissine katkıda bulunacak şekilde yüzeyler içine sızan tek renkli aydınlatma sisteminin, bu karakterini ne kadar süre koruyabileceği ise bir muamma.

Fotoğraf 4. Fuaye Alanı (Fotoğraf: Sezer Bahtiyar, Tevfik Fikret Bakan)

Fotoğraf 5. Fuaye alanı (foto: Sezer Bahtiyar, Tevfik Fikret Bakan)

Fotoğraf 6. Fuaye alanı (foto: Sezer Bahtiyar, Tevfik Fikret Bakan)

Fotoğraf 7. Fuaye alanı (foto: Sezer Bahtiyar, Tevfik Fikret Bakan)

İşveren : D-Market Elektronik Hizmetler ve Ticaret A.Ş.
Mimari : Sezer Bahtiyar, Architectural Strategies Atelier
Mekanik : Gediz Evyapan, İstmak Mühendislik
Elektrik : Hasan Akgül, HB Teknik
Uygulama : NtEch Proje

Doç. Dr. Gökçe Ketizmen
Mimarlık Bölümü
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
gokceonal07@gmail.com

YARATICILIK GELİŞTİRİLEBİLİR Mİ?

Özet

Yaratıcılık geliştirilebilir mi? Bu soru günümüzün belki en önemli sorularından ve sorunlarından biridir. Hayatın her alanında ihtiyaç duyulan yaratıcılık özelliği bireylere ve toplumların yenilikçi, özgün tasarımlar, inovatif çözümler üretmeyi sağlayan önemli bir özellik olarak kabul edilir. Psikoloji, pedagoji, işletme, pazarlama, endüstriyel tasarım, güzel sanatlar ve mimari ve mühendislik tasarımı gibi birçok alanda önemli yeri olan yaratıcılığın geliştirilebilir bir özellik olduğu artık günümüzde kabul görmüş bir fikirdir. Yaratıcılığın geliştiren bir fenomen olduğu kabulü ile bu alanda geliştirilmiş 250'den fazla yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan literatürde en çok tartışılan teknikler olan Varsayım kırma (Assumption busting), CATWOE Tekniği, Delphi yöntemi (The Delphi Method), Altı düşünme şapkası (Six thinking hats) ve Sinetiks (Synetics) teknikleri bu çalışmada değerlendirilmektedir. Bu tekniklerin tanıtılmasının yanında çalışmada yaratıcılığımızı bireysel olarak nasıl arttırabileceğimize dair birkaç öneri de sunulmaktadır.

Y. A. R. A. T. I. C. I. L. I. K.

Giriş

Yaratıcılık kavramının, 'ilahi yaratıcılar' ve 'mitik yaratılış anları' kavramlarına dayanan eski ve süregelen bir geçmişi vardır. Galli, yazar ve eleştirmen Raymond Williams, Avrupa kültüründe özellikle Shakespeare'den yaratıcılığı insanın hayal gücüne uygulayan ilk İngiliz yazarlardan biri olarak bahseder. 1900-1950'lerde Modern Çağın doğuşu ile insan yaratıcılığına ilişkin teoriler, geçmiş yüzyıllardan aktarılan birkaç temel konu etrafında şekillenmeye başladı; deha, hayal gücü, ilham, yaratıcı süreç ve analitik çalışmalar gibi alanlarda yaratıcılık temel araştırma alanı haline geldi. Özellikle Sigmund Freud'un psikanaliz ve bilinçdışı teorisi yaratıcılık çalışmalarına yeni boyutlar kazandırdı.

Freud'un bu çalışmaları yaratıcılık süreçleri üzerinde doğrudan etkiye sahip olmakla birlikte, sistematik kişilik araştırmalarına da bir zemin hazırladı. Psikolojideki gelişmelerin yanı sıra yaratıcılık sanatlar ve sanatçılar arasında çerçevelenen, reklamcılık ve halkla ilişkilerden (doğru imajı yaratmak), eğitime (yaratıcı problem çözüme) kadar değişen güncel konuları da kapsamaya başladı (Ketizmen, 2021).

Yaratıcılığın genel kabul görmüş tek bir tanımını bulmak neredeyse imkansız. Belki de yaratıcılığın doğası gereği tek bir tanım üzerinde uzlaşamaması da çok anlamlı. (Atkinson 2000; Howard ve ark. 2008; Simon, 1981; Mayer 1999). Howard ve ark. (2008) yaratıcılığı içeren farklı anahtar ke-

limeleri derlemiş ve "açık olmayan", "uyarlanabilir", "sıçrama", "değişim", "beklenmedik", "iletken", "dönüşüm", "karşılaştırmalar" ve "becerikli" kavramları ile yaratıcılık tanımını derinleştirmişlerdir (Wong & Siu, 2012). Boone ve Hollingsworth (1990) yaratıcılığı "yeni, faydalı ve öngörülebilir sonuçlara yol açan her türlü eylem biçimi" olarak tanımlarken, Wycoff (1995) "etrafımızdaki herkesin gördüğü şeyleri görürken kimsenin yapmadığı bağlantıları kurmak olarak tanımlamaktadır. Singh (1985) ise "olan ve olmuş olandan olabilecek olana doğru bir süreç veya değişim" olarak tariflerken Kao (1996) ise "fikirlere ürettiği, geliştirildiği ve değere dönüştürüldüğü sürecin tamamı" olarak açıklar.

Yaratıcılık genel yaklaşım itibarıyla hem kişisel bir özellik, hem bilişsel beceri ve yetenek ile davranış biçimi olarak hem de bütünlük bir yapıda ele alınmaktadır. Denhardt ve ark. (2018)'nin yaptığı tanımlamalara göre bir özellik olarak yaratıcılık, insanların yaratıcı olmaya yatkın kılan doğuştan gelen özelliklere sahip olması ile ilgilidir. Bazı insanlar kendilerini doğal olarak yaratıcı kılan özelliklere sahiptir; bu tür insanlar muhtemelen buldukları her yerde yaratıcı olacaklardır. Bilişsel beceri ve yetenekler olarak yaratıcılık, iraksak ve soyut düşünme gibi kavramsal beceri ve yeteneklere dayanır. Yaratıcılık, belirli bilişsel becerilerin öğrenilmesi ve geliştirilmesiyle artırılabilir. Davranış olarak yaratıcılık, faydalı olan yeni fikirlerin veya çözümlerin oluşmasıyla sonuçlanan her şey ile ilgilidir. Yaratıcılığın değeri, üretilen faydalı sonuçlarda yatar. Bir süreç olarak yaratıcılık ise fikir üretme ve test etme sürecidir. Yaratıcı süreç yeni bir ürün veya süreç ortaya çıkarabilir veya çıkarmayabilir; bireyler bu süreçte farklı roller oynayabilir. Yaratıcılığın bütünlük görünümünde de yaratıcılık, kişi, çevre ve görev arasındaki etkileşimin bir fonksiyonudur. Bazı görev türleri ve örgütsel ortamlar yaratıcılığa az ya da çok elverişli olabilir.

Peki yaratıcılık artırılabilir mi? Bu sorunun cevabı birçok araştırmaya göre değişse de literatürde yaklaşık 250 adet yöntem olduğundan bahsedilmektedir (Kowaltowski, Bianchi, & de Paiva, 2010). Psikoloji, pedagoji, işletme, pazarlama, endüstriyel tasarım, güzel sanatlar ve mimari ve mühendislik tasarımı gibi birçok alanda tartışılan bu konu ile ilgili olarak önerilen ve test edilen birçok teknik sayesinde yaratıcılığın artırılabilirliği konusunda birçok araştırmacı hem fikirdir (Wong & Siu, 2012; Lau, 2009; Denhardt ve ark., 2018; Lin, 2011; Wong & Siu, 2012; Clegg & Birch, 2007). Denhardt ve ark. (2018) birtakım tanımlamalar yaparak yaratıcılığımızı bireysel olarak artırabileceğimiz ile ilgili birkaç öneride bulunmaktadır.

Vizyonunuz ve değerleriniz konusunda ısrarcı olun. Belirli bir yönde tutarlı bir enerji uygulamak, hedeflerinizi gerçekleştirme olasılığını artırır. Bir vizyon, amaç ya da hedef, çabalarımıza rehberlik eder ve bizi ısrarcı olmaya motive eder. Yaratıcılık özünde kişisel bir girişimdir, çünkü bir birey olarak sizin değer verdiğiniz bir şeyi ortaya çıkarır. Bir vizyonu sürdürmek, kendi üzerine düşünmeyi, neyi başarmak istediğinize dair net bir fikir veya resim oluşturmayı ve bilinçli bir enerji yatırımı yapmayı gerektirir.

Tüm alternatiflerinizi değerlendirin. Hayal edebildiğiniz kadar çok fikir üretin. Bir çözüm bulmak için acele etmeyin. Kendi kendimize "Bu asla işe yaramaz", "Bu

aptalca" veya "Bunu zaten denemiştik" gibi zihinsel fikir katillerinden kaçınin.

Sezgilerinizle eğlenin. Sezgilerinizin aradığınız yanıtları vermesine izin verin. Rahatlayın ve zihninizin çalışmasına izin verin. Yaratıcılık sıkı çalışmayı gerektirir, ancak yaratıcı sürecin sezgisel kısmının önemi göz ardı edilemez. Sezgisel benliğiniz bilgileri derler ve yeni ilhamlara yol açabilecek yeni imgeler ve semboller yaratır.

Alternatiflerinizi değerlendirin. Alternatiflerinizi değerlendirirken iki faktör kritik önem taşır. İlk olarak, en iyi çözüme açık olun. En iyi çözümün ne olabileceğini düşünürken egonuzu, gizli gündemlerinizi, uygun bir çözüm arzunuzu ve hatta kişisel çıkarlarınızı bir kenara bırakın. İkinci olarak, alternatifleri değerlendirirken sadece analitik yeteneklerinizi değil sezgilerinizi (veya "içgüdüsel hislerinizi") de kullanın. Bu fikir sizi heyecanlandırıyor mu? Size doğru geliyor mu?

Eylemlerinizi gerçekçi olun. Yaratıcılığın gerçekleşecekse, genellikle harekete geçmenizi gerektirir. En iyi fikrin bile birileri onu satmadıkça, ayrıntıları üzerinde çalışmadıkça ve uygulamadıkça bir yere varması pek olası değildir. Yeni fikirlerin oluşum içinde desteklenmesi ve ardından başkalarına etkili bir şekilde iletilmesi gerekir. Bir fikre bağlandıktan sonra, bu bağlılığı başkalarıyla paylaşın ve öngördüğünüz şeyi nasıl gerçekleştireceğinizi veya uygulamaya koyacağınızı belirleyin.

Sonuçlarınızı değerlendirin. Çoğumuz yaratıcı çabalarımız için dışarıdan övgü ve ödüller isteriz. Kendiniz için yapıcı geri bildirim ayarlamak da önemlidir. Çoğumuz için yaratıcı süreç, başardıklarımızı ve elde ettiğimiz sonuçları kabul ettiğimiz

**SEZGİLERİNİZLE
EĞLENİN. SEZGİLERİNİZİN
ARADIĞINIZ YANITLARI
VERMESİNE İZİN VERİN.
RAHATLAYIN VE ZİHNİNİZİN
ÇALIŞMASINA İZİN
VERİN. YARATICILIK SIKI
ÇALIŞMAYI GEREKTİRİR,
ANCAK YARATICI SÜRECİN
SEZGİSEL KISMININ ÖNEMİ
GÖZ ARDI EDİLEMEZ.**

**KATILIMCI YÖNETİM
YAKLAŞIMLARINI KULLANIN.
BU YAKLAŞIMLARI
KULLANMAK İÇSEL
MOTİVASYONU ARTIRABİLİR
VE KARAR ALMA SÜRECİNİN
BİR PARÇASI OLARAK
YARATICI DÜŞÜNCEYİ
AKTİF BİR ŞEKİLDE TEŞVİK
ETMENİZE OLANAK TANIR.**

bir tamamlanma noktasına ihtiyaç duyar. İşler umduğumuz gibi gitmese bile, kendi kendimize düşünmek sürecin iyi işleyen ve işlemeyen kısımlarını değerlendirmemizi sağlar.

Yaratıcılık mitlerini çürütün. Tüm insanlar yaratıcı potansiyele sahiptir; bu potansiyel aramızdaki sanatsal, eksantrik veya sıra dışı kişilerle sınırlı değildir. Dahası, farklı insanlar yaratıcı sürece farklı şekillerde katkıda bulunabilir ve bunların hepsi kurumlar ve bu kurumlarda çalışan insanlar için önemli ve yapıcıdır. Dahası, yaratıcılığın kamu hizmeti için çok riskli olmasından korkulmamalıdır. Yaratıcılık, yeni ve faydalı ya da uygun fikirlerin geliştirilmesini içerir. Kurumlarda yaratıcı olmak için, tuhaf ya da alışılmadık olanı kendi iyiliği için benimsememiz ya da uygulamamız gerekmez. Yaratıcılık daha ziyade işlerin daha iyi yürütülmesini sağlamak için hayal gücünü kullanmakla ilgilidir.

Kelime dağarcığınızı değiştirin. Hiçbir şey yaratıcılığı olumsuz bir yanıtta daha hızlı bastıramaz. "Evet, ama ...", "Bunu zaten denedik ve işe yaramadı" ve "Bunu yapamayız" gibi öldürücü ifadelerin yerine "Evet, ve . . .", "Nasıl...?", "Ne...?" ve "Bunun üzerine inşa edelim..." gibi ifadelerle değiştirilebilir. Yaratıcılığı geliştiren bu ifadeleri sadece başkalarıyla kullanmanın değil, aynı zamanda "kendi kendimize konuşurken" de kullanmanın önemli olduğunu unutmayın. Kendi fikirlerinize karşı aşırı eleştirel olma tuzağına düşmeyin. Bunun yerine, bilinçli olarak kendinizi yargılamayı askıya almaya ve kendi fikirlerini zihinsel olarak açık olmaya davet edin.

Katılımcı yönetim yaklaşımlarını kullanın. Bu yaklaşımları kullanmak içsel motivasyonu artırabilir ve karar alma sürecinin bir parçası olarak yaratıcı düşünceyi aktif bir şekilde teşvik etmenize olanak tanır. Herkes fikir üretmeye yönelik demokratik bir sürecin beklenmedik ve değerli bir şeye yol açabileceğini anladığında yaratıcı

iş birliği gelişir. Bu rütbe, kıdem veya pozisyondan bağımsız olarak kuruluşun her seviyesindeki insanların katkılarının faydalı olabileceği anlamına gelir. Aşırı kontrolcü denetim yaklaşımlarının yaratıcılığı engellediği gösterilmiştir. Açık katılımcı yaklaşımlar yaratıcılığı ve yeni şeyler deneme isteğini teşvik edebilir.

Yaratıcı çabalar için zaman ve bilgi sağlayın. Bilgi, hayal gücünü tetikleyerek ve inovasyonun temellerini sağlayarak yaratıcılığı besler. İnsanların işlerini yapmanın yeni ve daha iyi yollarını bulma ve kurumsal ve toplumsal zorlukların üstesinden gelme konusunda yaratıcı ve aynı zamanda gerçekçi düşünmek için ihtiyaç duydukları bilgiye sahip olduklarından emin olun. Bireylerin ve grupların yaratıcı olmak için zamana da ihtiyaçları vardır. Zaman baskısı yadsınmaz ve çoğu zaman kaçınılmazdır. Ancak kesinlikle gerekli olmadıkça, bir görevin hemen yapılmasını veya bir sorunun hemen çözülmesini talep etmek, daha yaratıcı ve etkili yaklaşımların geliştirilmesini engellerse uzun vadede zaman ve paraya mal olabilir. Mümkün olduğunda, kendinize ve başkalarına yeni ve uygun fikirler üzerinde düşünmeleri için zaman ve alan tanıyın.

Organizasyonel ikliminizi analiz edin. Kendinize aşağıdaki soruları sorun. Kurumunuzun iklimi yaratıcılığı teşvik ediyor mu yoksa engelliyor mu? İnsanlar arasındaki etkileşim güven ve saygı ile mi karakterize ediliyor? Yeni fikirler hoş karşılanıyor ve teşvik ediliyor mu? İnsanlar soru sorma ve öneride bulunma konusunda kendilerini güvende hissediyor mu? Onlara yetenekli ve yetkin yetişkinler olarak mı davranılıyor? İnsanların kendi ilgi alanlarını takip etmelerine izin veriliyor mu? Kurum farklı yetenek, beceri ve ilgi alanlarından faydalanmak için yeterli esnekliği sağlıyor

mu? Paylaşılan bir vizyon ve kurumsal hedefler çerçevesinde, insanlar sevdikleri işi yapmaya ve yaptıkları işi sevmeye teşvik ediliyor mu? Yaratıcılığa elverişli bir ortam yaratmak için elinizden geleni yapıyor musunuz?

Rahatlayın ve zihninizin çalışmasına izin verin. Yaratıcı süreçte, zihninizin çalışmasına izin vermeniz, bilinçaltınızın yeni bağlantılar kurmasına ve fikirleri yeniden birleştirmesine izin vermeniz gereken bir nokta vardır. Bu, kısa bir yürüyüşe çıkmanın, bir şeyler karalamanın ya da sadece "nefes almanın" veya zihinsel bir mola vermenin yaratıcı fikirlerin zihninizde ortaya çıkmasına izin vermede önemli olabileceği anlamına gelir. Gülmek de engelleri yıkmak ve zihninizi rahatlatmak için iyi bir yol olabilir. İş yerinde gülmek ve eğlenmek sadece sorun değildir; aslında daha etkili ve yaratıcı bir şekilde çalışmanıza yardımcı olabilir.

Yaratıcı çözümler gerektiren sorunları belirleyin. Yaratıcı çözümlere ihtiyaç duyan sorunları belirleyin ve cevaplar bulmak için kendinize ve başkalarına meydan okuyun. Yaratıcılık, olana bakma ve ne olabileceğini düşünme konusunda istekli olmayı gerektirir. Bu isteklilik, konuları ve sorunları açıkça tanımlayarak ve insanlardan bunları ele almak için yaratıcı enerjile katkıda bulunmalarını isteyerek teşvik edilebilir. Davranışlarınız ve diliniz mevcut yolun en iyi yol olduğu fikrini taşıyorsa, insanlar önerilerde bulunmaktan veya soru sormaktan çekinebilirler. Bu nedenle, insanlardan yaratıcı olmalarını ve mevcut sorunlara yeni çözümlerin neler olabileceğini ya da iyi bir sürecin veya hizmetin nasıl daha iyi hale getirilebileceğini hayal etmelerini isteyin.

Kendinize, işinizi ve çalışanlarınızın işlerini daha karmaşık, zorlayıcı ve ilginç hale getirmek için neler yapabileceğinizi sorun. İnsanlar işlerinde seçeneklere sahip olduklarında ve karmaşık ve önemli görevleri yapmak için zorlandıklarını hissettiklerinde yaratıcılık artar. Çalışanların iş görevlerini nasıl yerine getirecekleri konusunda biraz esnekliğe ve takdir yetkisine sahip olmalarına izin vermek, yenilikçiliği, deneşsellliği ve yaratıcı yaklaşımları davet eden durumlar yaratır. Çok fazla rutin ve tekrar, yaratıcı dürtüyü yeraltına çekebilir. Bu nedenle, bir kişinin belirli bir hedefi nasıl gerçekleştirmesi gerektiğini gereksiz yere kontrol etmekten veya aşırı belirtmekten kaçının. Yenilik ve iyileştirme için yer bırakın.

Yaratıcılığı teşvik etmek için teknikler ve araçlar kullanın. Hem kendi yaratıcılığınızı hem de başkalarının yaratıcılığını geliştirmek için teknikler ve araçlar kullanın. Bunlar ve diğer araçlar size ve başkalarına yaratıcılığınızı teşvik etmede yardımcı olabilir. Yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek için eğitim programları da mevcuttur. Bu teknikleri ve araçları kullanırken, güven, karşılıklı saygı, işbirliği ve yaratıcı süreci destekleme genel çerçevesi içinde hareket edin.

Burada bahsedilen yaratıcılığı arttırmada kullanılan teknikler eğitim alanında özellikle de iş hayatında verimliliğinin artırılması konularında hem bireysel hem de grup çalışmalarında kullanılabilir. Bu tekniklerin doğru yerde kullanılması sonucu yaratıcılığı arttırdığı yönünde de birçok çalışma mevcuttur (Kowaltowski, Bianchi, & de Paiva, 2010; Kao, 1996; Gunter ve ark.1995; Gordon, 1961; Dreyfus, 2003; Clegg & Birch, 2007; Wong & Siu, 2012). Burada aktarılan yaratıcılığı geliştirici teknikler ise literatürde sıklıkla kullanılan araçlar olması anlamında önemlidir.

RAHATLAYIN VE ZİHNİNİZİN ÇALIŞMASINA İZİN VERİN. YARATICI SÜREÇTE, ZİHNİNİZİN ÇALIŞMASINA İZİN VERMENİZ, BİLİNÇALTINIZIN YENİ BAĞLANTILAR KURMASINA VE FİKİRLERİ YENİDEN BİRLEŞTİRMESİNE İZİN VERMENİZ GEREKEN BİR NOKTA VARDIR. BU, KISA BİR YÜRÜYÜŞE ÇIKMANIN, BİR ŞEYLER KARALAMANIN YA DA SADECE "NEFES ALMANIN" VEYA ZİHİNSEL BİR MOLA VERMENİN YARATICI FİKİRLERİN ZİHNİNİZDE ORTAYA ÇIKMASINA İZİN VERMEDE ÖNEMLİ OLABİLECEĞİ ANLAMINA GELİR. GÜLMEK DE ENGELLERİ YIKMAK VE ZİHNİNİZİ RAHATLATMAK İÇİN İYİ BİR YOL OLABİLİR. İŞ YERİNDE GÜLMEK VE EĞLENMEK SADECE SORUN DEĞİLDİR; ASLINDA DAHA ETKİLİ VE YARATICI BİR ŞEKİLDE ÇALIŞMANIZA YARDIMCI OLABİLİR.

1. Varsayım kırma (Assumption busting)

Varsayım kırma tekniği potansiyel olarak dönüşümsel yaratıcılığı tetiklemek, problem sınırlarını genişletmek ve değiştirmek için kullanılabilir bir teknik olarak karşımıza çıkar. Bireyleri kutunun dışında düşünmeye, geleneksel bilgiye meydan okumaya ve yeni perspektifler keşfetmeye teşvik eder. Zihinsel kısıtlamaları ortadan

kaldırarak ve yeni keşif yolları açarak yaratıcı düşünme ve inovasyonda atılımlara yol açabilir. Sırasıyla Alex Osborn (1948) ve Edward de Bono (1970) gibi kişiler tarafından popüler hale getirilen beyin fırtınası ve yanal düşünme gibi diğer yaratıcı düşünme yaklaşımlarıyla yakından ilişkilidir. Varsayım kırma, yaratıcı çalışmalarda ve problem çözmede, yenilikçi düşünmeyi ve

problem çözümü sınırlayabilecek önyargılı varsayımlara, inançlara veya kısıtlamalara meydan okumak ve bunları yıkmak için kullanılan bir yaratıcı düşünme tekniğidir. Bu teknik, bireyleri veya ekipleri statükoyu sorgulamaya, alışılmadık fikirleri keşfetmeye ve yenilikçi çözümler üretmeye teşvik eder (Oluwade & Oluwade, 2015; Petkovska, 2015; Horkoff & Maiden, 2015)

Şekil 1. Yaratıcılığı artırıcı teknik olarak varsayım kırma tekniği bileşen ve adımları ²

Varsayım kırma şu şekilde çalışır:

- **Varsayımları Belirleyin:** Ele aldığınız sorun veya konuyla tipik olarak ilişkilendirilen varsayımları veya geleneksel inançları belirleyerek başlayın. Bunlar, düşüncelerinizi sınırlıyor olabilecek temel inançlardır.
- **Varsayımlara Meydan Okuyun:** Varsayımları belirledikten sonra, kasıtlı olarak onlara meydan okuyun. Şöyle sorular sorun:
 - o "Ya bu varsayım yanlış olsaydı?"
 - o "Bu varsayımın geçerli olmadığı durumlar veya bağlamlar var mı?"
 - o "Bu varsayımın tersi doğru olsaydı ne olurdu?"
- **Alternatif Fikirler Üretin:** Kendinizi veya ekibinizi, belirlenen varsayımlara aykırı alternatif fikirler veya çözümler üretmeye teşvik edin. Bu, alışılmadık ve yaratıcı çözümlere yol açabilir.
- **Sonuçları Keşfedin:** Başlangıçtaki varsayımların tersinin doğru olduğunu varsaymanın sonuçlarını düşünün. Bu durum sorunu ya da durumu nasıl etkiler? Ne gibi yeni fırsatlar ya da fikirler ortaya çıkar?
- **Değerlendirin ve İyileştirin:** Varsayım kırma yoluyla ortaya çıkan alternatif fikirleri değerlendirin. Hangi fikirlerin en uygulanabilir veya yenilikçi olduğunu belirleyin ve bunları daha da geliştirin.
- **Test Edin ve Uygulayın:** İyileştirilmiş fikirleri alın ve uygulamada test edin ya da yaratıcı projenize veya sorun çözme sürecinize dahil edin. Etkinliklerini izleyin ve gerektiğinde ayarlamalar yapın.

² <https://slidemodel.com/templates/5w1h-framework-powerpoint-diagram/> sitesinden yararlanılmıştır.

2. CATWOE Tekniği

CATWOE tekniği, karmaşık sistemleri veya durumları analiz etmek ve anlamak için kullanılan bir problem çözme ve sistem düşünme aracıdır. CATWOE, Müşteriler, (Customers) Aktörler (Actors), Dönüşüm Süreci, (Transformation Process) Dünya Görüşü, (Worldview), Sahipler (Owners) ve Çevresel Kısıtlamalar (Environmental Constraints) anlamına gelmektedir (Bergvall-Kåreborn ve ark. 2004; Basden & Wood-Harper, 2006; Soykurt, 2021; Al-Mamoori & Isaa, 2020).

CATWOE'yu yaratıcı çalışmalarda nasıl kullanabileceğine dair adımlar ise şöyle tanımlanmaktadır:

1. **Yaratıcı Zorluğu Tanımlayın:** Ele almak istediğiniz yaratıcı zorluğu net bir şekilde tanımlayarak işe başlayın. Bu yeni bir ürünün geliştirilmesi, bir tasarım projesi, yaratıcı bir süreç veya başka herhangi bir yaratıcı çaba olabilir. Ulaşmaya çalıştığınız sorun veya hedef hakkında spesifik olun.

2. Bileşenleri Tanımlayın:

Müşteriler: Yaratıcı çözümünüzün birincil faydalanıcılarının veya paydaşlarının kimler olduğunu belirleyin. Bunlar, yaratıcı sonuçtan doğrudan fayda sağlayacak veya bu sonuçla etkileşime girecek bireyler veya gruplardır.

Aktörler: Yaratıcı süreçte rol oynayan kişi veya kurumları belirleyin. Bunlar yaratıcı çözümü oluşturmaktan, uygulamaktan veya yaratıcı çözümle etkileşime girmekten sorumlu bireyler veya gruplardır.

Dönüşüm Süreci: Hedefinize ulaşmanızda rol oynayan temel yaratıcı süreci veya faaliyetleri tanımlayın. Mevcut durumdan arzu edilen yaratıcı sonuca geçmek için hangi adımlar veya eylemler gereklidir?

Dünya görüşü: Yaratıcı projenizin temelini oluşturan kapsayıcı perspektifleri, inançları veya değerleri göz önünde bulundurun.

Yaratıcı çözümünüzün hakim dünya görüşü veya kültürel normlarla nasıl uyum sağlıyor veya bunlara nasıl meydan okuyor?

Sahipler: Yaratıcı proje üzerinde kimin nihai sorumluluğu veya yetkisi olduğunu belirleyin. Bunlar karar verme yetkisine veya sahipliğe sahip kişi veya kuruluşlardır.

Çevresel Kısıtlar: Yaratıcı girişiminizin başarısını etkileyebilecek dış faktörleri, sınırlamaları veya kısıtlamaları araştırın. Bunlar yasal, ekonomik, kültürel veya çevresel faktörleri içerebilir.

3. **Etkileşimleri ve Çıkarımları Analiz Edin:** Bu bileşenleri belirledikten sonra, birbirleriyle nasıl etkileşime girdiklerini ve yaratıcı süreç üzerinde ne gibi etkileri olduğunu analiz edin. Potansiyel çatışmaları, bağımlılıkları veya uyum alanlarını göz önünde bulundurun.

C.A.T.W.O.E.	
C - MÜŞTERİLER	Yaratıcı çözümünüzün birincil faydalanıcılarının veya paydaşlarının kimler olduğunu belirleyin. Bunlar, yaratıcı sonuçtan doğrudan fayda sağlayacak veya bu sonuçla etkileşime girecek bireyler veya gruplardır.
A - AKTÖRLER	Yaratıcı süreçte rol oynayan kişi veya kurumları belirleyin. Bunlar yaratıcı çözümü oluşturmaktan, uygulamaktan veya yaratıcı çözümle etkileşime girmekten sorumlu bireyler veya gruplardır.
T - DÖNÜŞÜM SÜREÇLERİ	Hedefinize ulaşmanızda rol oynayan temel yaratıcı süreci veya faaliyetleri tanımlayın. Mevcut durumdan arzu edilen yaratıcı sonuca geçmek için hangi adımlar veya eylemler gereklidir?
W - DÜNYA GÖRÜŞLERİ	Yaratıcı projenizin temelini oluşturan kapsayıcı perspektifleri, inançları veya değerleri göz önünde bulundurun. Yaratıcı çözümünüzün hakim dünya görüşü veya kültürel normlarla nasıl uyum sağlıyor veya bunlara nasıl meydan okuyor?
O - SAHIPLER	Yaratıcı proje üzerinde kimin nihai sorumluluğu veya yetkisi olduğunu belirleyin. Bunlar karar verme yetkisine veya sahipliğe sahip kişi veya kuruluşlardır.
E - ÇEVRESEL KISITLAR	Yaratıcı girişiminizin başarısını etkileyebilecek dış faktörleri, sınırlamaları veya kısıtlamaları araştırın. Bunlar yasal, ekonomik, kültürel veya çevresel faktörleri içerebilir.

Şekil 2. Yaratıcılığı artırıcı teknik olarak Altı düşünme Şapkası tekniği içerik ve bileşenleri ³

³ <https://www.benchmarksixsigma.com/forum/topic/39328-catwoe-checklist/> sitesinden yararlanılmıştır.

4. *Yaratıcı Çözümler Üretin:* CATWOE bileşenlerini ve aralarındaki ilişkileri iyice anladıktan sonra beyin fırtınası yapın ve her bir bileşenin ihtiyaçlarını ve kısıtlarını dikkate alan yaratıcı çözümler üretin. Çözümlerinizin müşterilerin, aktörlerin, sahiplerin ve diğer paydaşların endişelerine ve hedeflerine hitap ettiğinden emin olun.

5. *Değerlendirin ve Yineleyin:* Ürettiğiniz yaratıcı çözümlerin fizibilitesini, yeniliğini ve pratikliğini değerlendirin. CATWOE analizinden elde ettiğiniz önerilere dayanarak fikirlerinizi iyileştirin ve yineleyin. Çözümlerin dünya görüşü ve çevresel kısıtlamalarla nasıl uyum sağladığını göz önünde bulundurun.

6. *Uygulayın ve İzleyin:* Yaratıcı bir çözüm seçtikten sonra bunu uygulayın ve ilerlemesini izleyin. Yaratıcı projenin belirlenen bileşenlerle ilgili olarak nasıl geliştiğine dikkat edin ve gerekirse uyum sağlamaya hazır olun.

CATWOE tekniği genellikle yaratıcı çalışmalarda ve sistem düşüncesinde karmaşık konuların kapsamlı bir şekilde anlaşılması için kullanılır. Bireylerin veya ekiplerin bir sorunu veya durumu temel bileşenlerine ayırmasına ve çeşitli paydaşların ve faktörlerin nasıl etkileşime girdiğini değerlendirmesine yardımcı olur. CATWOE kullanarak, bir sistem içindeki potansiyel çatışmaları, kısıtlamaları veya iyileştirme fırsatlarını belirlemek ve bu faktörleri dikkate alan yaratıcı çözümler geliştirmek mümkündür.

Genel olarak CATWOE, özellikle birden fazla bakış açısının ve paydaşın dahil olduğu durumlarda, problem analizi ve yaratıcı problem çözme için değerli bir araçtır.

Yedi adımdan oluşan teknik:

- *Yapılandırılmamış sorunlu durumun değerlendirilmesi*
- *Kilit paydaşların dünya görüşlerinin anlaşılması ilgili sistemlerin kök tanımlarının oluşturulması*
- *Dünya görüşlerine dayalı kavramsal modellerin oluşturulması ve test edilmesi*
- *Kavramsal modellerin gerçeklikle karşılaştırılması*
- *Uygulanabilir ve arzu edilen değişikliklerin belirlenmesi*
- *Sorunlu durumu iyileştirmek için harekete geçmek*

adımlarını içerir.

DELPHİ YÖNTEMİ, YARATICI ZORLUKLARI ELE ALMAK, BİLİNÇLİ KARARLAR ALMAK VE ÇEŞİTLİ YARATICI ALANLARDA İNOVASYONU TEŞVİK ETMEK İÇİN BİR GRUP KATILIMCININ KOLEKTİF YARATICILIĞINI VE UZMANLIĞINI KULLANMAK İÇİN DEĞERLİ BİR ARAÇ OLABİLİR. YARATICI İÇ GÖRÜ VE FİKİRLERİ TOPLAMAK, SENTEZLEMELER VE RAFİNE ETMEK İÇİN YAPILANDIRILMIŞ VE YİNELEMELİ BİR YAKLAŞIM SAĞLAR.

3. Delphi yöntemi (The Delphi Method)

En basit ve geliştirilebilir tanım, Delphi'yi ilk olarak "grup yargılarının ortaya çıkarılması ve rafine edilmesi" için bir yöntem olarak tanımlayan RAND Corporation tarafından geliştirilmiştir. Tekniğin amacına daha derinlemesine baktığımızda, Delphi yönteminin karmaşık sorunlar, pahalı girişimler ve belirsiz sonuçlar karşısında uzman görüşlerinden oluşan bir fikir birliği sağlamak amacıyla yapılandırılmış grup iletişimini kolaylaştırmak için kullanıldığını görürüz. Yöntemin ilkeleri, daha fazla aklın tek bir akıldan daha iyi olduğu ve - bir tahmin aracı olarak kullanıldığında - yapılandırılmış grup çabalarının yapılandırılmamış olanlardan daha doğru tahminlere yol açtığıdır (Grime & Wright, 2016). Yaratıcı çalışmalar bağlamında Delphi Yöntemi, yaratıcı ve inovasyonla ilgili çeşitli zorlukları ele almak için uyarlanabilir ve uygulanabilir. Genellikle tahmin veya karar alma süreçleriyle ilişkilendirilse de Delphi Yöntemi, yeni fikirler üretmek, yaratıcı konseptleri değerlendirmek veya karmaşık yaratıcı sorunları ele almak için bir grup bireyin kolektif uzmanlığından ve yaratıcılığından yararlanmak için de kullanılabilir (Peng ve ark. 2013; Goor ve ark. 2022; Pralea & Soltuz, 2012).

Delphi Yöntemi'nin yaratıcı çalışmalarda kullanılabilirliği ile ilgili aşamalar ise şöyle sıralanabilir.

Fikir Üretimi: Delphi Yöntemi yaratıcı fikirler veya kavramlar üretmek için kullanılabilir. Farklı geçmişlere ve uzmanlıklara sahip uzmanlardan veya katılımcılardan belirli bir yaratıcı zorluk için yenilikçi çözümler veya öneriler sunmaları istenebilir. Çoklu geri bildirim ve yineleme turları aracılığıyla bu fikirler rafine edilebilir ve geliştirilebilir.

Fikir Değerlendirme: Yaratıcı projeler genellikle bir dizi alternatif arasından en umut verici fikirlerin değerlendirilmesi ve seçilmesi ihtiyacını içerir. Delphi Yöntemi, farklı yaratıcı konseptlerin uygulanabilirliği, yeniliği ve potansiyel etkisi hakkında

uzman görüşlerini toplamak için kullanılabilir. Bu, daha fazla geliştirme için fikirlere öncelik verilmesine yardımcı olabilir.

Trend Analizi: Yaratıcı alanlarda, ortaya çıkan trendler ve sektördeki değişimler hakkında bilgi sahibi olmak çok önemlidir. Delphi Yöntemi, tasarım, sanat, teknoloji veya diğer yaratıcı alanlardaki trendler hakkında uzmanlardan görüş almak için kullanılabilir. Bu fikirler gelecekteki yaratıcı çabalara ve stratejilere yön verebilir.

Problem Çözme: Yaratıcı çalışmalar genellikle karmaşık ve belirsiz sorunların çözülmesini içerir. Delphi Yöntemi, yaratıcı problem çözme zorluklarını ele almak için uyarlanabilir. Uzmanlardan potansiyel çözümler sunmaları istenebilir ve Delphi sürecinin yinelemeli yapısı yenilikçi çözümlerin rafine edilmesine ve yakınlaştırılmasına yardımcı olabilir.

Senaryo Planlama: Yaratıcı alanlarda, gelecekteki olası senaryoları öngörmek ve değişen koşullara uyum sağlamak çok önemlidir. Delphi Yöntemi, uzmanları senaryo planlama egzersizlerine dahil etmek için kullanılabilir ve olası gelecek senaryolarını ve bunları ele almak için yaratıcı stratejileri belirlemeye yardımcı olur.

Konsensüs Oluşturma: Bir ekiple yaratıcı projeler üzerinde çalışırken, yaratıcı kararlar üzerinde fikir birliği sağlamak zor olabilir. Delphi Yöntemi, ekip üyelerinin görüşlerini anonim olarak paylaşmalarına ve yaratıcı seçenekler üzerinde uzlaşmalarına olanak tanıyarak fikir birliği oluşturmayı kolaylaştırabilir.

Bu uygulamalarda Delphi Yöntemi, yaratıcı zorlukları ele almak, bilinçli kararlar almak ve çeşitli yaratıcı alanlarda inovasyonu teşvik etmek için bir grup katılımının kolektif yaratıcılığını ve uzmanlığını kullanmak için değerli bir araç olabilir. Yaratıcı iç görüş ve fikirleri toplamak, sentezlemek ve rafine etmek için yapılandırılmış ve yinelemeli bir yaklaşım sağlar.

4. Altı düşünme şapkası (Six thinking hats)

Altı şapkalı düşünme, bireylerin ve ekiplerin sorunlara ve durumlara çeşitli perspektiflerden bakmalarına yardımcı olan bir tekniktir. De Bono (1970) tarafından önerilen tekniğin özünde, altı şapka sizi 'ne düşüneceğiniz' yerine 'nasıl düşüneceğiniz' konusunda yönlendirir, bu da evrensel olarak uygulanabileceği anlamına gelir. Şapkalar, yaratıcılığı artırmaya yönelik tekniklerde bilinçli olarak uygulanan altı düşünme stratejisini temsil etmektedir. En büyük faydaları genellikle ekip çalışmasında ve iş birliğine dayalı problem çözümede görülür, çünkü farklı insan gruplarını ortak bir bakış açısıyla birlikte çalışmaya teşvik edebilirler (Lystopad ve ark., 2017). Örneğin, bir gruptan bir sorunu her seferinde tek bir şapka ile düşünmeleri istenirse, tüm perspektiflerden düşündükleri duruma kıyasla anlaşmazlık içinde olmaları daha az olasıdır. Bu durum genellikle bir ekip üyesinin tüm olumsuzluklara bakarken değerinin son derece olumlu olması ve tüm iyi noktaları araması şeklinde ortaya çıkar.

Şapkaların getirdiği odaklanma, düşünme kalitesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir. Şapkalar, çekişmeli düşünceye (diğer adıyla tartışma) verimli bir alternatif olarak ortaya koyduğu paralel düşünmeyi teşvik eder. Bir grup için perspektifin tanımlanması, olumsuz çatışmaların azalması ve iş birliğinin teşvik edilmesi gibi faydalar sağlar. De Bono (1970) tarafından tanımlandığı üzere, her seferinde bir unsura odaklanmayı sürdürerek ve bir gruptaki üyeler arasındaki çatışmayı en aza indirirken düşüncede bir değişikliğe izin vererek düşünmeyi basitleştirir.

1. Beyaz Şapka (Gerçekler ve Bilgiler):

Nesnel bilgi ve verilere odaklanan Beyaz Şapkayı takarak başlayın. Yaratıcı projenizle ilgili tüm gerçekleri ve verileri toplayın. Bunlar arasında araştırma bulguları, istatistikler ve tarihsel bilgiler yer alabilir. Mevcut durumu ve her türlü kısıtlama veya sınırlamayı net bir şekilde anlamak için verileri analiz edin.

2. Kırmızı Şapka (Duygular ve Sezgiler):

Duygusal ve sezgisel düşünmeyi teşvik eden Kırmızı Şapkayı takın. Yaratıcı zorluğa karşı duygularınızı, sezgilerinizi ve içgüdüsel tepkilerinizi ifade edin. Proje hakkında kişisel olarak nasıl hissediyorsunuz? Hangi duyguları uyandırıyor? Başkalarını da duygusal tepkilerini paylaşmaya teşvik edin. Bu, yaratıcı süreci etkileyen gizli endişeleri veya tutkuları ortaya çıkarabilir.

3. Siyah Şapka (Eleştirel ve Dikkatli):

Eleştirel düşünmek için Siyah Şapka'ya geçin. Yaratıcı fikirleriniz veya konseptlerinizle ilgili potansiyel riskleri, dezavantajları ve zorlukları belirleyin. Yaratıcı çözümlerinizin fizibilitesini ve potansiyel tuzaklarını değerlendirin. Bu, zayıflıkları sürecin erken aşamalarında ele almanıza yardımcı olur.

4. Sarı Şapka (Pozitif ve İyimser): Olumlu ve iyimser düşünmeyi teşvik etmek için Sarı Şapka takın. Yaratıcı projenizin sunduğu faydalara, avantajlara ve fırsatlara

odaklanın. Potansiyel olumlu sonuçları ve projenizin çeşitli paydaşlara getirebileceği değeri keşfedin.

5. Yeşil Şapka (Yaratıcı ve Yenilikçi): Yaratıcı düşünceyi teşvik etmek ve yeni fikirler üretmek için Yeşil Şapka'ya geçin. Beyin fırtınasını ve farklı düşünmeyi teşvik edin. Yargılamadan alışılmadık, ezber bozan fikirleri keşfedin. Zihin haritalama, yanal düşünme veya rastgele kelime ilişkilendirme gibi farklı yaratıcı tekniklerle deneyimler yapın.

6. Mavi Şapka (Süreç Kontrolü ve Organizasyonu): Son olarak, kontrol şapkası olarak görev yapan Mavi Şapkayı takın. Yaratıcı düşünme sürecini kolaylaştırın ve yönlendirin. Gündemi belirleyin, zaman sınırları koyun ve tartışmayı rayında tutun. Önemli kararları ve eylem noktalarını özetleyin. Yaratıcı çalışmalarınızda sonraki adımları belirleyin.

Altı Düşünme Şapkası yöntemi, yaratıcı bir zorluğun çeşitli yönlerini sistematik olarak keşfetmenize olanak tanıyarak gerçekleri, duyguları, kritik yönleri, fırsatları ve yenilikçi fikirleri dikkate almanızı sağlar. Bu metaforik şapkaları takarak ve bunlar arasında geçiş yaparak, yaratıcı çalışmalara daha kapsamlı ve dengeli bir yaklaşım geliştirebilir, daha çok yönlü ve yenilikçi çözümler üretebilirsiniz.

ALTI DÜŞÜNME ŞAPKASI
YÖNTEMİ, YARATICI BİR
ZORLUĞUN ÇEŞİTLİ
YÖNLERİNİ SİSTEMATİK
OLARAK KEŞFETMENİZE
OLANAK TANIYARAK
GERÇEKLERİ, DUYGULARI,
KRİTİK YÖNLERİ,
FIRSATLARI VE YENİLİKÇİ
FİKİRLERİ DİKKATE
ALMANIZI SAĞLAR.

Şekil 3. Yaratıcılığı artırıcı teknik olarak Altı düşünme Şapkası tekniği içerik ve bileşenleri ⁴

⁴ <https://www.tsw.co.uk/blog/leadership-and-management/six-thinking-hats/> sitesinden yararlanılmıştır.

5. Sinektik (Synectics)

Sinektik, geçen yüzyılın 1960'lı yıllarının başında W.J.Gordon tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır (Gordon, 1961). "Synectics" terimi Yunanca "synectikos" kelimesinden türetilmiştir ve "farklı şeyleri birleşik bir bağlantı haline getirmek" anlamına gelmektedir. Amaç yaratıcı düşünceyi desteklemektir ve ana fikir görünüşte farklı ve alakasız olan nesnelere birleştirilmiştir. Ana aracı analogi veya metaforudur. Bu yaklaşım genellikle çalışma grupları tarafından kullanılır. Çalışma grubu üyelerinin problem çözme sırasında yaratıcı tepkiler geliştirmelerine veya yeni bilgileri akılda tutmalarına ya da yazı üretmelerine ve problemleri keşfetmelerine yardımcı olabilir. Kullanıcıların mevcut zihin setlerini kırmalarını ve soyut kavramları içselleştirmelerini destekler (Duin ve ark., 2009). İnsanlar davranışlarını kontrol eden psikolojik süreçlerin farkına vardıklarında yaratıcı çıktılar artar; Yaratıcı davranışın duygusal bileşeni entelektüel bileşeninden daha önemlidir (irrasyonel olan entelektüel bileşenden daha önemlidir); ve Yaratıcı çıktıyı artırmak için duygusal ve irrasyonel bileşenler anlaşılmalı ve hassas araçlar olarak kullanılmalıdır.

Gunter ve diğerlerine (1995) göre Synectics modelinin çeşitli versiyonları vardır, ancak en sık Synectics süreci olarak anılan altı adımlı bir yaklaşım bulunmaktadır:

1. *Konuyu tanımlayın.* Kolaylaştırıcı/moderatör bir konu seçer ve ardından tüm katılımcılardan ya da bireysel olarak bir paragraf yazarak konuyu tanımlamalarını ister. Önemli tanımlayıcı kelimelerin altı çizilir. Daha sonra kelimeler tahtada ya da tepegözde toplanır; tüm kelimeler kabul edilir.

2. *Doğrudan analogiler oluşturun.* Kolaylaştırıcı/moderatör başka bir kelime veya konu seçer ve katılımcılardan bir önceki adımda listelenen kelime veya aşamalarla aynı özelliklere sahip bir liste oluşturmalarını ister (iki kelime, imge veya kavram arasında karşılaştırma yapmak için doğrudan bir analogi kurulur).

3. *Kişisel analogileri tanımlayın.* Kolaylaştırıcı/moderatör, çalışma grubu üyelerinden doğrudan analogilerden birini seçmelerini ve kişisel analogiler oluşturmalarını ister. Katılımcılar seçtikleri nesne olurlar ve ardından o nesne olmanın nasıl bir his olduğunu tarif ederler.

4. *Sıkıştırılmış çatışmaları tanımlayın.* Kolaylaştırıcı/moderatör katılımcılardan son adımda oluşturulan listeden birbiriyle çelişiyor gibi görünen kelimeleri eşleştirmelerini ister. Çalışma grubu üyelerinin

her zaman hangi çelişki için neden kelime seçtiklerini açıklamaları iyi bir uygulamadır. Ardından üyelerden oylama yaparak birini seçmeleri istenir.

5. *Yeni bir doğrudan analogi oluşturun.* Katılımcılar tarafından oylanan sıkıştırılmış çatışma çifti ile kolaylaştırıcı/moderatör, üyelerden eşleştirilmiş kelimelerle tanımlanan bir şey seçerek farklı bir doğrudan analogi oluşturmalarını ister.

6. *Orijinal konuyu yeniden inceleyin.* Şimdi

grup orijinal fikre veya soruna geri döner, böylece katılımcılar süreçte üretilen fikirleri kullanan bir ürün veya açıklama üretebilirler. Son analogiye odaklanabilirler veya diğer dört adımda oluşturulan analogileri kullanabilirler.

7. *Değerlendirme.* Kolaylaştırıcı/moderatör tarafından yönetilen grup sonuç üzerinde düşünür ve sonuçların yararlılığını değerlendirir. Bu, fikirlerin sıralanmasını da içerebilir.

Şekil. 4. Yaratıcılığı artırıcı teknik olarak Synectics⁵

⁵ <https://scribalo.com/en/scribablog/innovation-and-creativity-synectics-and-other-creative-methods/> yararlanılarak hazırlanmıştır

SONUÇ

Yaratıcılık gizemli bir özellik değildir ya da genetik olarak aktarılmaz. Yaratıcılık öğrenilebilen, geliştirilebilen bir süreçtir; sorunları çözenin ve durumlara yaklaşmanın yeni yollarını bulmakla ilgilidir. Yaratıcı düşünme yaygın olarak kullanılan bazı tekniklerle tetiklenebilir ve bu teknikler yeni fikirlerin bulunmasına, yeni ortamlarda test edilmesine ve daha da yenilikçi hale getirmek için diğer insanların katkılarına güvenilmesine yardımcı olacak etkili yöntemlerdir. Bu yöntemlerden en yaygın olanların aktarıldığı bu çalışmada amaç bireysel ve grup çalışmalarında yaratıcı faaliyetlerin geliştirilmesi için yapılabilecek düşünme biçimlerinin doğru bir biçimde anlaşılmasının sağlanmasıdır. Bu tekniklerden biri olan varsayım kırma insanların bir sorunu çözmeye veya bir karar vermeye çalışırken sıklıkla yaptıkları temel varsayımları meydan okumayı ve bunları sorgulamayı içeren yaratıcı bir sorun çözme tekniğidir. Tekniğin amacı, geçerli olup olmadıklarını veya bir soruna yaklaşmanın alternatif yolları olup olmadığını görmek için bu varsayımları belirlemek ve sorgulamaktır. CATWOE tekniği, problem çözmeye yönelik bütüncül ve yapılandırılmış bir yaklaşımı teşvik ederek bireylerin ve ekiplerin bir problemin veya sistemin çeşitli boyutları hakkında eleştirel düşüncelerine ve bunların birbirleriyle nasıl etkileşime girdiğini göz önünde bulundurmalarına yardımcı olur. Diğer yandan Delphi Yöntemi, bir grup uzmanın veya paydaşın belirli bir konu veya sorun hakkındaki görüşlerini ve uzmanlıklarını toplamak için kullanılan yapılandırılmış ve yinelemeli bir tahmin veya karar verme tekniğidir. Tipik olarak, fikir birliğinin olmadığı veya gelecekteki sonucun tahmin edilmesinin zor olduğu karmaşık veya belirsiz konularla uğraşırken kullanılır. Altı Düşünme Şapkası, yaratıcı bir problem çözme ve karar verme tekniğidir. Katılımcıların bir soruna veya karara farklı perspektiflerden yaklaşma biçimlerini yapılandırarak grup tartışmalarını ve bireysel düşünmeyi geliştirmek için kullanılır. Synectics tekniği ise yaratıcı bir problem çözme tekniğidir ve görünüşte ilgisiz kavramlar arasında yeni fikirlerin ve bağlantıların keşfedilmesini teşvik ederek yaratıcı düşünmeyi ve problem çözmeyi kolaylaştırmak için tasarlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Al-Mamoori, H. S., & Isaa, B. G. (2020). The Role of Talents in Stimulating Skills in the World of Computer Techniques learning system for Creative Architectural Design Process. 2nd Al-Noor International Conference for Science and Technology (NICST), (pp. 38-43, doi: 10.1109/NICST50904.2020.9280307). Baku.
- Atkinson, S. (2000). Does the need for high levels of performance curtail the development of creativity in design and technology project work? *International Journal of Technology and Design Education*, 10, 255-281.
- Basden, A., & Wood-Harper, A. T. (2006). A philosophical discussion of the root definition in soft systems thinking: an enrichment of CATWOE. *Systems Research and Behavioral Science*, 23, 61-87. DOI:10.1002/sres.689.
- Bergvall-Kärebörn, B., Miriamdotter, A., & Basden, A. (2004). Basic Principles of SSM Modeling: An Examination of CATWOE from a Soft Perspective. *Systemic Practice and Action Research* 17, 55-73. <https://doi.org/10.1023/B:SPAA.0000018903.18767.18>.
- Boone, L. W., & Hollingsworth, T. A. (1990). Creative thinking in business organizations. *Review of Business*, 12, 3-12.
- Clegg, B., & Birch, P. (2007). *Instant creativity: Simple techniques to ignite innovation & problem solving*. London, UK: Kogan Page.
- De Bono, E. (1970). *Lateral Thinking: A Textbook of Creativity*. London: Eard Lock Education.
- Denhardt, R. B., Denhardt, J. V., Aristigueta, M. P., & Rawlings, K. C. (2018). Fostering Creativity. In J. V. Robert B. Denhardt, *Managing Human Behavior in Public and Nonprofit Organizations* (pp. 59-89). Washington, D.C.: CQ Press.
- Dreyfus, H. L. (2003). *On the Internet: Thinking in Action*. New York: Routledge.
- Duin, H., Baalsrud Hauge, J., & Thoben, K. (2009). An ideation game conception based on the Synectics method. *On the Horizon*, 17(4), 286-295. <https://doi.org/10.1108/10748120910998344>.
- Goor, P., Kerr, G., & Jin, H. (2022). How Has the Digital Environment Affected Advertising Creativity? Digital's Impact on the Creative Process, Person, and Product: A Delphi Study. *Journal of Advertising Research*, 62(2), 118-130. DOI10.2501/JAR-2022-010.
- Gordon, W. (1961). *Synectics, The Development of Creative Capacity*. New York, NY.: Harper.
- Grime, M. M., & Wright, G. (2016). *Delphi Method*. *Statistics Reference Online*, DOI: 10.1002/9781118445112.stat07879.
- Gunter, M., Estes, T., & Schwab, J. (1995). *Instruction: A Models Approach*, 2nd ed. Boston, MA.: Allyn and Bacon.
- Horkoff, J., & Maiden, N. (2015). Supporting creative RE with ■. *CEUR Workshop Proceedings*, 37-42.
- Howard, T. J., Culley, S. J., & Dekoninck, E. (2008). Describing the creative design process by the integration of engineering design and cognitive psychology literature. *Design Studies*, 29(2), 160-180.
- Kao, J. J. (1996). *Jamming: Art and Discipline of Corporate Creativity*. New York: Harper Collins.
- Ketizmen, G. (2021). Tasarım Eğitiminde Yaratıcılığın Artırılması. *ESOGÜ Bilim Kültür Sanat Dergisi*, 45-47. DOI:10.4236/ce.2011.23021.
- Kowaltowski, D. C., Bianchi, G., & de Paiva, V. (2010). Methods that may stimulate creativity and their use in architectural design education. *Int J Technol Des Educ.*, 20, 453-476 DOI 10.1007/s10798-009-9102-z.
- Lau, K. W. (2009). Creativity Training in Higher Design Education. *The Design Journal*, 12(2), 153-169. DOI: 10.2752/175630609X433111.
- Lin, Y.-S. (2011). Fostering Creativity through Education—A Conceptual Framework of Creative Pedagogy. *Creative Education*, 2(3), 149-155. DOI:10.4236/ce.2011.23021.
- Lystopad, O. A., Mardarova, I. K., & Kuk, T. (2017). Forming Students' Motivation for Creativity by Means of Edward de Bono's "Six Thinking Hats". *Technique. Science and Education*, 8, 93-96. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-8-14>
- Mayer, R. E. (1999). Fifty years of creativity research. In R. J. (Ed.), *Handbook of creativity*. New York: Cambridge University Press.
- Oluwade, D. O., & Oluwade, B. (2015). An assessment of the role of creativity in business studies : it's implication to business management. *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, 6(1).
- Osborn, A. (1948). *Your Creative Power: How to Use Your Imagination to Brighten Life, to Get Ahead*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Peng, K., Lin, M., & Baum, T. (n.d.). The constructing model of culinary creativity: an approach of mixed methods. *QUALITY & QUANTITY*, 47(5), 2687-2707. DOI10.1007/s11135-012-9680-9.
- Petkovska, V. (2015). Teaching Creatively in ESP. *Journal of Education and Practice*, 6(17), 172-175.
- Pralea, J., & Soltuz, E. (2012). The Recognition Of A Creativity Stimulation Method That Is Specific To Design. *ME 16th International Conference on Modern Technologies, Quality and Innovation* (pp. 805-808). Sinaia, ROMANIA: MODTECH 2012.
- Simon, H. A. (1981). The structure of ill-structured problems. *Artificial Intelligence*, 4, 181-201.
- Singh, P. (1985). Creativity and organization development. *Abhigyan*, 108-119.
- Soykurt, M. (2021). Reflections of creativity in the 21st century classroom. *Near East University Online Journal of Education*. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/neuje/issue/60307/880075>, 4(1), 100-108.
- Wong, Y. L., & Siu, K. W. (2012). A model of creative design process for fostering creativity of students in design education. *Int J Technol Des Educ.*, 22, 437-450 DOI 10.1007/s10798-011-9162-8.
- Wycoff, J. (1995). *Transformation Thinking*. USA: Penguin Publishing Group.

Doç.Dr. Hasan Ünver
Mimarlık Bölümü
Eskişehir Osmanğazi Üniversitesi
hunver@ogu.edu.tr

Doç.Dr. Orkun Alptekin
Mimarlık Bölümü
Eskişehir Osmanğazi Üniversitesi
oalptekin@ogu.edu.tr

SIYASİ ERKİN MİMARLIĞA BAKIŞINDAKİ DEĞİŞİM

Özet

Siyasi erk, genel anlamıyla devletin ve hükümetin, anayasa ve yasalar tarafından resmi ve yasal olarak tanınmış yetkilerini ifade etmektedir. Bu yetkilere sahip olan insanlar ise, yargı, yasama ve yürütme yetkisine sahip olan resmî siyasi figürlerdir. Siyasi erk, yasaların uygulanmasından, dış politikanın yürütülmesine kadar birçok alanı kapsamakta, devletin etkinliğini ve yönetimini şekillendirmektedir. Bu nedenle, devletlerin oluşumu ve siyasi erk evrimi, tarih boyunca farklı kültürlerde ve toplumlarda farklı şekillerde gerçekleşmiştir.

Medeniyetlerin ve devletlerin gelişip güçlenmesinin yansımaları, tarih boyunca birçok disiplinde kendisini göstermiştir. Savunma ve savaş teknolojilerindeki gelişmeler, toplumların güçlerini koruyarak kendi coğrafyalarındaki etkinliklerini arttırmayı; ekonomi ve ticaretteki gelişmeler, devletlerin refahını ve farklı medeniyetlerle arasındaki etkileşimini güçlendirmeyi; bilimdeki gelişmeler, devletlerin kendi güçlerini artırmanın yanı sıra diğer devletlerle rekabet avantajı sağlamayı amaçlamıştır. Bu alanlardaki gelişmeler, tarih boyunca birbirini etkilemiş ve medeniyetlerin yükseliş ve çöküşlerinde belirleyici olmuştur. Bu alanlardan biri de mimarlıktır. Mimarlıktaki gelişmeler, devletlerin, büyük ve etkileyici yapılar ile gerek kendi toplumları ve gerekse de diğer medeniyetler üzerindeki yansıması bağlamında

görülmüştür. Diğer bir ifadeyle mimarlık ürünleri, bir medeniyet veya devletin gücünün görsel bir ifadesidir. Dolayısıyla bu görsel ifadede büyük ölçüde siyasi erk etkisi söz konusudur.

Siyasi erk, antik çağlardan günümüze kadar mimarlıkla yakın bir ilişki içerisinde olmuş; mimarlık farklı dönemlerin kendi dinamikleri bağlamında biçimlenmiştir. Siyasi erkle mimarlık arasındaki ilişki, geçmişte görkemli anıtlar, kiliseler, kaleler vb. yapılar bağlamında daha çok tekil ölçekte gerçekleşirken, günümüzde daha karmaşık bir hale gelerek, salt tekil yapıların fiziksel tasarımında değil, aynı zamanda kentsel planlama, sürdürülebilirlik ve toplumsal değerler de bağlamında gerçekleşmektedir.

Bu çalışma, siyasi erk mimarlık üzerindeki etkisinin tarih boyunca nasıl değiştiğini ve bu değişimin günümüzdeki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, mimarlık ve siyasi erk ilişkisinin gelecekteki beklentileri ile mimarların bu değişime nasıl yanıt verebilecekleri de tartışılmaktadır. Çünkü siyasi erk mimarlık disiplininde neden olduğu ve olacağı değişimi anlamının, gerek mimarlık profesyonelleri ve gerekse toplum için önemli olduğu düşünülmektedir.

Siyasi erk mimarlık disiplinindeki etkisinin ve neden olduğu değişimin değerlendirilebilmesi için öncelikle siyasi erk tarihçesinin ve değişiminin irdelenmesi gerekmektedir.

1. Siyasi Erkin Tarihçesi ve Değişimi

Mimarlık ile siyasi erk arasındaki ilişki tarih boyunca, dönemin ideolojik, kültürel, politik ve jeopolitik dinamikleri bağlamında şekillenmiş; farklı medeniyetlerin, coğrafyaların ve kültürlerin etkisi altında, devlet düzenleri gibi siyasi erk de büyük ölçüde evrim geçirmiştir.

Antik dönemde siyasi erkin mimarlık üzerindeki etkisi, büyük ölçüde imparatorluklar ve şehir devletleri tarafından belirlenmiştir. Siyasi liderler; salt işlevsellik bağlamının yanı sıra, güçlerini, siyasi egemenliklerini, askeri başarılarını ve dolayısıyla devletlerinin gücünü tasvir etmek ve toplumu etkilemek amacıyla büyük ölçekli ve gösterişli yapılar inşa ettirmişlerdir.

Mimarlık tarihinde büyük bir etki bırakmış Roma İmparatorluğu'nda, imparatorların zaferlerini tescillemek ve askeri güçlerini sergilemek amacıyla zafer takları, Trajan Sütunu ve Ara Pacis gibi anıtlar inşa edilmiştir. Ayrıca Roma İmparatorluğu'nun yönetimini ve gücünü sergileme amacı taşıyan ve halkı eğlendirme amacıyla Colosseum olmak üzere amfityatrolar; Roma İmparatorluğu'nun gücünü ve siyasetin devlet için önemini vurgulayan Roma Forumu ve benzeri kamusal yapı grupları; tanrılara olan bağlılığı vurgulayan, siyasi liderlerin ve imparatorların tanrılar tarafından seçildiği veya onaylandığına dair bir mesaj taşıması hedeflenen Pantheon gibi dini yapılar da, siyasi erkin mimari ürünler üzerindeki etkilerine örnek olarak verilebilir.

Antik Mısır'da da siyasi liderlerin tanrılarla olan ilişkisini vurgulamak için mimari yapıları kullanma geleneği söz konusudur. Büyük piramitler ve tapınaklar, firavunların tanrısal hükümdarlıklarını ve onların yeryüzündeki ilahi yetkilerini simgeleme amacı gütmüştür. Benzer şekilde, Antik Pers İmparatorluğu'nda krallık sarayları, şehir planlama ve kral mezarları gibi ürünler, siyasi erkin gücünü topluma yansıtmalarının bir aracı olmuştur.

Ortaçağ Avrupa'sında siyasi erkin mimarlık üzerindeki etkisi, daha çok kilise ve kaleler ile kendisini göstermiştir. Kiliseler, dini liderlerin ve hükümetlerin otoritesini vurgulamanın yanı sıra, dini inançları topluma yansıtmaya amacı da güden anıtsal yapılar haline gelmiştir. Bu bağlamda, Ortaçağ'ın ideolojik ve estetik değerlerini yansıtan Romanesk ve Gotik tarzları, kiliselerin mimari tasarımını şekillendirmiştir. Durham Katedrali (Durham, İngiltere), Cluny Manastırı (Cluny, Fransa), St. Sernin Bazilikası (Toulouse, Fransa) ve St. Martin Kilisesi (Landshut, Almanya) gibi önemli örnekleri olan Romanesk kiliseler,

SANAT VE BİLİMİN YÜKSELİŞİNİ SEMBOLİZE EDEN RÖNESANS DÖNEMİNDE MİMARLIK, GEREK SANATIN SİYASİ ERK TARAFINDAN DESTEKLENMESİNE VE GEREKSE DE BİLİMSEL GELİŞMELERE PARALEL OLARAK GELİŞMİŞTİR. GEÇMİŞTE OLDUĞU GİBİ, ŞEHİRLERİN PLANLANMASI VE ANITSAL YAPILARIN TASARIMI, SİYASİ LİDER VE ENTELEKTÜELLERİN ETKİSİ ALTINDA ÖNEMLİ GELİŞMELER KAYDETMIŞTIR.

kalın sütunları, tonozları ve yarı dairesel kemerlerle karakterize edilen, dini otoriteyi ve siyasi liderlerin koruyucu rolünü yansıtmak amacıyla güçlü ve sağlam bir yapıya sahip olarak inşa edilmiştir. Dini ve siyasi mesajları yüceltmesi ve teşvik etmesi amaçlanan Gotik kiliselere örnek olarak ise Notre-Dame Katedrali (Fransa), Chartres Katedrali (Fransa), Köln Katedrali (Almanya), Salisbury Katedrali (İngiltere) ve Toledo Katedrali (İspanya) verilebilir.

Ortaçağ kaleleri de, krallık ve derebeyliklerin sınırlarını koruma ve yerel yönetimi sağlamanın yanı sıra siyasi iktidarın bir simgesi olarak kullanılmıştır. İngiltere'deki Tower of London ve Almanya'daki Hohenzollern Kalesi bu kalelere örnektir.

Sanat ve bilimin yükselişini sembolize eden Rönesans döneminde mimarlık, gerek sanatın siyasi erk tarafından desteklenmesine ve gerekse de bilimsel gelişmelere paralel olarak gelişmiştir. Geçmişte olduğu gibi, şehirlerin planlanması ve anıtsal yapıların tasarımı, siyasi lider ve entelektüellerin etkisi altında önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu bağlamda, Floransa Katedrali (İtalya), Aziz Petrus Bazilikası (İtalya), Westminster Manastırı (İngiltere) ve Catedral Nueva (İspanya) gibi görkemli dini yapılar ile Palazzo Medici Riccardi (İtalya), Palazzo Pitti (İtalya), Villa Rotonda (İtalya), Château de Chambord (Fransa), Hampton Court Sarayı (İngiltere) ve Egeskov Şatosu (Danimarka) gibi eserler de, zenginlik ve gücü ifade etme amacıyla inşa edilmiş önemli mimarlık ürünlerinden başlıcalarıdır.

Bilim, rasyonalizm, özgürlük, eşitlik ve insan hakları gibi fikirlerin ortaya çıktığı

Aydınlanma Dönemi'nde bilimsel keşifler ve fikir özgürlüğü bağlamında siyasi liderlerin de desteğiyle toplumsal değişimin önü açılmıştır. Bu dönemin mimari tasarımları ise daha işlevsel ve rasyonel bir yaklaşımla, klasik Antik Yunan ve Roma'yı baz almış, ancak yine dönemin ideolojik değerlerini yansıtmıştır. Bununla birlikte Aydınlanma Dönemi, coğrafi keşiflerin bir sonucu olarak, Avrupalı güçlerin, bu keşifler ile ulaşılan yeni coğrafyalara kendi siyasi erklerini ve değerlerini empoze etme çabası içinde olduğu bir dönem olmuştur. Bunun sonucunda da, bu dönemin önemli mimari eserleri Avrupa dışında da görülmeye başlanmıştır. Avrupa'da yapılan Versailles Sarayı (Fransa), Royal Society of Arts (Londra), Karlštejn Şatosu (Çek Cumhuriyeti) ve Neue Woche (Almanya) gibi önemli yapıların yanı sıra, yeni kurulan bir ülke olarak kendisini ifade etme çabaları bağlamında ABD'de Jefferson Memorial ve Capitol Binaları inşa edilmiştir.

Modern Dönem'de ise siyasi erk ile mimarlık ilişkisi daha karmaşık ve değişken bir hale gelmiş, ideolojik değişimler, devlet yapılarındaki evrim ve toplumun ihtiyaçları, siyasi liderlerin mimarlık ürünlerine yön vermesinde etkili olmaya devam etmiştir. Kentsel planlama yoluyla şehirlerin gelişimini yönlendirmek de siyasi erkin mimarlığa etkisinde önemli bir rol oynamıştır. Sovyetler Birliği döneminde komünist ideolojinin şekillendirdiği sosyalist mimarlık, işçi sınıfının konut ihtiyacını karşılamasının yanı sıra, kolektif yaşamı teşvik edecek şekilde yönlendirmiştir. Bununla birlikte büyük şehirlerde komünist ideolojiyi vurgulamak amacıyla

anıtsal kamu binaları inşa edilmiştir. ABD'de ise 20. yüzyılın ortalarından itibaren kentsel alanlardan uzaklaşılarak banliyölere yerleşme eğilimi, beraberinde buna uygun kentsel planlama, otoyollar ve banliyöleşmeyi getirmiştir. Büyük alışveriş merkezleri, stadyumlar ve dev otoparklar gibi büyük ölçekli uygulamalar hayat bulmuştur. Buna ek olarak kapitalizm etkisi altında bazı bölgelerde artan rant sonucu, yüksek yoğunluklu yapılaşmalar başlamış, gökdelenler inşa edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda da mimarlık ve siyasi erk arasında bağlantı olduğu görülmektedir. Avrupa mimari dönemlerinden farklı olarak, Erken Osmanlı Dönemi olarak ifade edilen 13. ve 14. yüzyıllar arasında, henüz gelişmekte olan bir devlet olması bağlamında, Selçuklu ve Bizans etkilerini yansıtan sade ve mütevazı yapılar inşa edilmiştir. Her ne kadar büyük ölçekli olmasalar da sultanlar tarafından inşa edilen Osman Gazi Türbesi, Bursa Ulu Cami ve Yeşil Türbe gibi, önemli eserler mevcuttur.

Klasik Dönem (15. ve 16. yüzyıllar), Osmanlı İmparatorluğu'nun zirveye ulaştığı ve genişlemesinin en yoğun olduğu dönemdir. Dolayısıyla, devletin güçlenmesi ve siyasi erk ile mimarlık arasındaki etkileşimin artmasına paralel olarak, Osmanlı mimarisi de büyük bir gelişim göstermiştir. Topkapı Sarayı, Edirne Sarayı, Süleymaniye Cami, Selimiye Cami ve Rüstem Paşa Camii gibi eserler, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi erkinin yansıtılması, gücünün sembolize edilmesi ve toplumsal işlevlere hizmet etmesi açısından önemlidir. Bu eserler, Osmanlı mimarlığının zirvesini temsil eden önemli yapılar olarak kabul edilmekte ve Osmanlı mimarisiyle siyasi gücün etkileşimini göstermektedir.

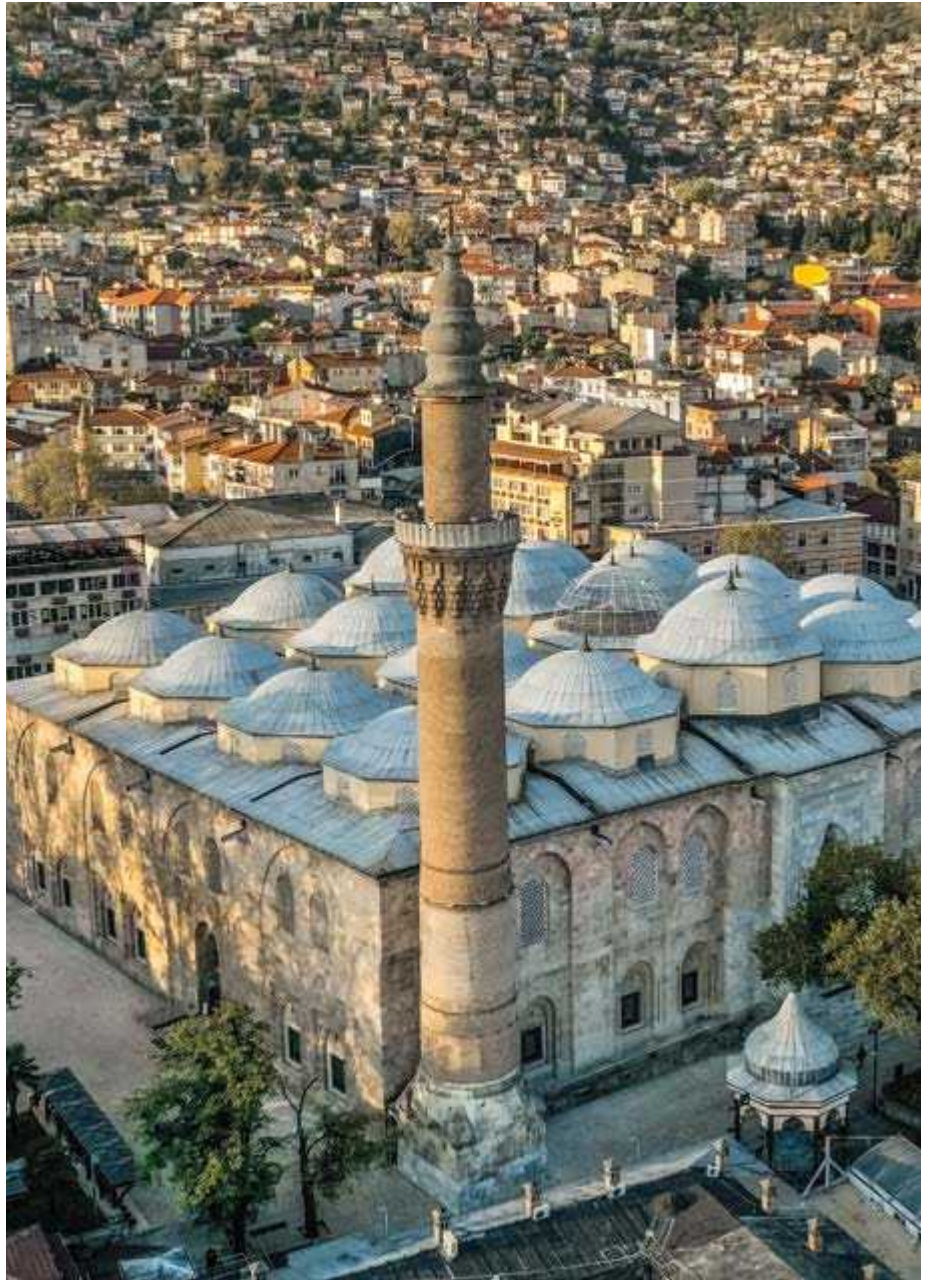
17. ve 18. yüzyıllarda Osmanlı mimarisi, Yeniçeri ve Kapıkulu Ocakları gibi askeri teşkilatların etkisi altında önemli değişikliklere uğramıştır. Bu dönemde, daha fazla süsleme, daha karmaşık planlar ve yarımadanın sıkışık şehir dokusu nedeniyle farklılaşmış binalar görülmeye başlanmıştır. Nuruosmaniye Cami, Kılıç Ali Paşa Camii ve Külliyesi, 3. Ahmed Çeşmesi, Mecidiye Kasrı ile Laleli Cami gibi eserler, Osmanlı İmparatorluğu'nun bu dönemdeki siyasi yapısını ve askeri gücünü yansıtan önemli eserlerdendir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde ise modernleşme ve Batı etkileri, Osmanlı mimarisini şekillendirmiştir. Dolmabahçe Sarayı, Selimiye Kışlası, Tophane Saat Kulesi, Beylerbeyi Sarayı ve Çırağan Sarayı gibi yapılar, bu dönemde siyasi erk ile mimarlık arasındaki ilişkinin önemli örnekleridir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, siyasi erk ile mimarlık ilişkisi önemli bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte tanımlanan modernleşme ve batılılaşma hareketleri, mimarlık alanında da etkisini göstermiştir. Yeni Türkiye'nin modern bir kimlik oluşturması amacıyla, "milli mimarlık" kavramı geliştirilmiş ve mimarlıkla ulusal kimlik arasında güçlü bir bağ kurulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, başkentinin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması, siyasi erk tarafından alınan önemli bir karar olmuş ve Ankara'nın modern bir başkent olması amacıyla yeni kamu binaları, meydanlar ve altyapı projeleri yapılmıştır. Bu süreçte de toplumsal modernleşme, eğitim ve kültür alanlarında yapılan re-

formlar bağlamında siyasi erk ile mimarlık arasında ilişki olduğu görülmektedir. Bu dönemde mimarlık, Türkiye'nin yeni kimliğini yaratmada önemli bir araç olarak görülerek, geleneksel Türk mimarisi ile Batı etkilerinin milli bir kimlikle birleştirme çabası içinde olmuştur.

Sonuç olarak, hangi coğrafyada olursa olsun, devlet düzenlerinin ve siyasetteki değişimlerin yansımaları, birçok alanda olduğu üzere mimarlık disiplini ve bu disiplinin ürünlerinde de kendini göstermiştir. Güçlü bir siyasi erkin yönlendirdiği mimari tasarımlar, gerek mekân örgütlenmeleri ve gerekse de strüktürel gelişme ve yenilikleri de beraberinde getirmiştir.

Fotoğraf 1. Bursa Ulu Cami Çevresinden Görünüm

2. Günümüz Dünyasında Siyasi Erkin Mimarlığa Etkisi

Siyasi erkin, dolayısıyla siyasi liderler ile politika yapıcılarının öncelik ve yaklaşımları sürekli evrimde ve bu evrim, yapı çevrenin nasıl şekillendiğini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu bağlamda, siyasi erk ile mimarlık arasındaki etkileşim, birçok yeni kavram ve toplumsal bakış açısı değişimi ile birlikte daha karmaşık ve değişken bir hal almaktadır. Özellikle ekoloji, teknolojik dönüşüm ve dijital planlama, toplum katılımı ve insan merkezli tasarım, kültür mirasının korunması, toplumsal eşitlik temelli kentsel planlama gibi kavramlardaki gelişmeler, temelini topluma yönelik hizmetten alan günümüz siyasi liderleri ile mimarlık profesyonelleri arasındaki ilişkiye farklı bir perspektif kazandırmıştır. Mimarlar tasarımlarında toplumun ihtiyaçlarına çözüm sunarken, aynı zamanda tasarım süreçlerinde göz önünde bulundurmaları gereken yeni ölçütler ve dinamikler ortaya çıkmıştır.

2.1. Çevre odaklı tasarım

Günümüzde sürdürülebilir mimarlık ve çevre koruma, siyasi erkin politikalarında odaklandığı önemli bir konudur. Siyasi erkin mimarlığa bu bağlamdaki etkisi, yeşil bina tasarımını ve çevre dostu uygulamaları, dolayısıyla da enerji verimliliğini, atık yönetimini, iklim değişikliği tehdidini azaltmayı ve doğal kaynakların korunmasını teşvik eden politikaları kapsamaktadır. Dolayısıyla yeşil bina tasarımı, enerji verimliliği ve çevre dostu malzeme seçimi gibi faktörler, siyasi erkin sürdürülebilirlik hedeflerini gerçekleştirmeleri bağlamında hazırladığı mevzuatlar, mimarlara önemli ve kritik bir rol yüklemektedir.

Siyasi erk, yeşil bina projelerini teşvik etmek için LEED, BREEAM gibi uluslararası standartları benimsemekte ve yeşil bina sertifikalarına yönelik çeşitli ödüllendirme sistemleri uygulamaktadır. Bu çerçevede, enerji etkin tasarım yöntemleri, rüzgâr

enerjisi ve güneş enerjisinin kullanılabilir enerjiye dönüştürülmesi, enerji tasarrufu, aydınlatma sistemleri, çağdaş yalıtım çözümleri gibi yenilikçi teknolojiler, mimari tasarımı birebir etkilemektedir. Yapı malzemelerin seçiminden atık yönetimine kadar uzanan yönetim süreçleri de mimari tasarımın önemli bileşenleri olmaktadır.

Sürdürülebilir mimarlık ve yeşil bina projeleri, siyasi liderlerin çevresel düzenlemeler bağlamında kamusal politikalarını da etkilemektedir. Sürdürülebilir inşaat standartlarına uygunluğu teşvik eden vergi teşvikleri, yeşil bina projelerinin finansmanını kolaylaştıran kredi programları ve çevresel sürdürülebilirlik hedeflerini düzenleyen mevzuatların yürürlüğe girmesi, siyasi erkin bu eğilimi ile birlikte mimarların da bu tarz projeler üzerine çalışmalarının önünü açmakta, siyasi erk ile mimarları iş birliğine sevk etmektedir.

2.2. Toplumsal ve sosyal sürdürülebilirlik

Sosyal sürdürülebilirlik ve eşitlik, toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamayı ve toplumsal eşitliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle de günümüz siyasi erki, yapı çevreinde toplumsal eşitlik ve erişilebilirlik ilkelerini öne çıkarmakta ve bu bağlamda toplum ihtiyaçlarına en iyi şekilde yanıt verebilmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal denge ve adaletin sağlanması, engelli erişilebilirliği, açık ve adil kamusal alanlar ile her bireyin ihtiyacına istisnasız cevap veren proje ve uygulamalara yönelik geliştirilen politikalar, bu yaklaşımın önemli bileşenleridir. Bu bileşenler, siyasi erk ile mimarlar arasında önemli bir etkileşim ve işbirliği gerektirmektedir. Dolayısıyla siyasi erkin yapı çevreinde toplumsal eşitlik ve erişilebilirlik ilkelerine odaklanması, mimarlık ve kentsel tasarım projelerine önemli bir yön vermektedir.

Siyasi liderler, kentsel planlama ve tasarım ile mimarlık projelerinde toplumsal eşitlik ve insan merkezli tasarım ilkelerini teşvik etmekte, böylece yapı çevrenin daha yaşanabilir ve kullanıcı dostu hale gelmesine katkı sağlayabilmektedir. Bu katkı, mimarların tasarım süreçlerinde daha fazla ölçüde dikkat etmelerini gerektirmektedir.

Ayrıca, siyasi erkin engellilerin yapı çevreinde en adil şekilde yaşayabilmelerini teşvik etmek için erişilebilirlik standart ve mevzuatı geliştirme süreçlerinde de mimarlar yoğun sorumluluklarından dolayı çok önemli bir yere sahiptir. Bu, engellilere daha iyi erişilebilir alanlar sunarak toplumsal eşitliği desteklemek adına kritik bir rol oynamaktadır.

Bununla birlikte siyasi erk, yapı çevrenin planlanması ve üretilmesi süreçlerinde çeşitliliği ve toplumsal katılımı desteklemeye yönelik politikalar geliştirmektedir. Toplumsal farklılıkları yansıtan ve tüm bireylerin ihtiyaçlarına yanıt veren projeler tasarlamak ise mimarların siyasi erk ile ilişki kurduğu önemli bir odak haline gelmiştir.

Sonuç olarak, çevresel sürdürülebilirliğin yanı sıra sosyal sürdürülebilirlik politika ve gereksinimleri, mimarların projelerini tasarlarken daha geniş bir bağlama ve dolayısıyla toplumun ihtiyaçlarına daha fazla hassasiyet göstermelerini gerektirmektedir. Böylece daha sürdürülebilir ve yaşanabilir bir yapı çevre elde edilmesinde siyasi erk ile birlikte son derece etkin bir rol oynayan mimarlar, önemli bir toplumsal sorumluluğu da yerine getirmektedir. Bu, sürdürülebilir ve eşitlikçi bir geleceğe giden yolda önemli bir adımdır.

2.3. Kültürel mirasın korunması

Kültürel miras, toplumların ve geniş çerçevede ise insanlığın tarihi değerlerini, kimliğini ve kültürel zenginliğini yansıtan en önemli unsurlardan biridir. Bu nedenle, bu miras öğelerinin mimari tarzlarının, malzeme ve detaylarının gelecek nesillere aktarılmasını ve toplumun tarih bilincini güçlendirmeyi amaçlayan koruma, siyasi erki de bu amaçlara yönelik politikalar üretmeye yöneltilmektedir. Bu bağlamda, mevzuat geliştirmek, finansman sağlamak ve devlet adına denetim mekanizması kurmak, söz konusu politikalar aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir.

Kültürel mirasın korunması, siyasi erkin mimarlık alanındaki etkisinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Koruma, siyasi erkin politika değişimlerinin bir sonucu olarak önem kazandıkça, mimarlar da bir yandan kültürel mirası koruma görevi üstlenirken, diğer yandan projelerini bu kültürel mirasa ve dokuya uygun olarak tasarlama yükümlülüğü altındadır.

Siyasi erkin, kültür mirasının korunmasında toplum katılımını ve farkındalığını sağlamak amacıyla uyguladığı politikalar, eğitim programları ve çeşitli etkinlikler gibi yöntemlerle uygulamaya aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu program ve etkinliklerde, mimarların önemli roller üstlendiği süreçlerdir. Bu süreçler, yerel olduğu kadar, uluslararası iş birliği ve kültürel diplomasi açısından da mimarlara önemli roller yüklemektedir.

Sonuç olarak kültürel mirasın korunması, siyasi liderlerin, toplumsal kimlik ve değerleri sürdürülebilmelerine yardımcı olan son derece kritik bir öneme sahiptir. Bu önem, mimarların profesyonel çalışmalarını da yakından etkilemektedir. Mimarlar, gerek mevzuat çalışmalarıyla ve gerekse de

koruma projeleri ile yapılı çevrenin kültürel kimliğini koruma görevi üstlenmektedir.

2.4. Teknolojik dönüşüm ve dijital dünya

Dijital teknolojiye gelişmeler, birçok disiplinde olduğu gibi mimarlık alanında da yeni fırsat ve zorlukları beraberinde getirmiştir. Akıllı şehirlerin geliştirilmesi, veri analizi ve yapılı çevre üretiminin her aşamasında kullanılan dijital yönetim uygulamaları, siyasi erkin mimarlık üzerindeki etkisini dönüştüren faktörlerden bazılarıdır. Böylece, yapılı çevrenin daha verimli ve sürdürülebilir bir şekilde üretimi ve yönetimi sağlanabilmektedir. Ancak, tüm bu olumlu yanlarına karşın veri gizliliği ve siber güvenlik gibi konular da yeni endişeleri beraberinde getirmiştir.

Akıllı şehirlerin üretilmesi ve dijital alt yapının genişlemesi, dijital teknolojilerin proje ve uygulamalara en etkin şekilde nasıl entegre edilebileceği konusunda siyasi erk ile mimarları iş birliğine yöneltilmektedir.

Diğer yandan, dijital teknolojiye yaşanan gelişmeler, siyasi erk ile mimarlar arasındaki iş birliğini yeni bir boyuta taşımıştır. Bu dönüşümün en önemli unsurlarından biri Internet of Things'tir (IoT). IoT, nesnelerin interneti olarak tanımlanarak, yapılı çevredeki trafik yönetimi, enerji verimliliği, çevre izleme ve benzeri fiziksel donanım ve altyapının internet ortamında yönetilebilmesini ifade etmektedir. Bu sistemler vasıtasıyla elde edilen veriler ise siyasi erkin ve karar vericilerin yapılı çevrenin işleyişine dair fikirler edinmesine ve bunlara yönelik iyileştirmeler yapmalarına olanak tanımaktadır.

Dijital teknoloji, yapılı çevrenin genelinde olduğu gibi, akıllı bina ve konutlarda da, enerji verimliliğini sağlamak ve kullanıcıların yaşam konforlarını arttırmak bağla-

mında mimarları yeni düşünce biçimlerini benimsemeye yöneltilmektedir. Dijital modelleme ve tasarım araçları, enerji simülasyonları, BIM ve dijital inşaat yönetimi gibi olanaklar da teknolojik dönüşümün mimarlara sunduğu imkânlardan başlıcalarıdır.

Sonuç olarak siyasi erk, teknolojik dönüşümün her aşamasında mimarlıkla daha fazla etkileşim içine girmiştir. Bu etkileşim sonucunda, mimarlar da dijital teknolojinin giderek artan kullanımıyla sürdürülebilir projeler geliştirmenin yanı sıra, yapılı çevrenin daha verimli ve yaşanabilir hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

2.5. Politika geliştirme ve danışmanlık

Mimarların, projelerin tasarım öncesi sürecinden itibaren politika yapımcılarla daha erken aşamalarda iletişim kurması, toplumun ihtiyaç ve önceliklerinin daha erken etüt edilebilmesini sağlamaktadır. Siyasi liderler, politika yapımcılar ve yerel yönetimler ise mimarların projelerdeki rollerini ve uzmanlıklarını değerli bir kaynak olarak görmelidir. Böylece her ölçekteki proje ve uygulamaların daha iyi organize edilmesi ve bu çalışmaların toplumun ihtiyaçlarına daha iyi yanıt vermesi sağlanabilecektir.

Günümüzde mimarlar, siyasi erkin mimarlığa etkileri hususunda daha fazla farkındalığa sahiptir. Böylece mimarların politika yapımına katkıları da artmaktadır. Mimarlar, sürdürülebilirlik, toplumsal değerler ve kültür mirasının korunması gibi hususları ele alan projelerde liderlik yapmakta ve bu bağlamda da siyasi erk ile işbirliği yapmaktadır.

Sonuç olarak, yapılı çevrenin tasarımı ve gelişimi üzerindeki rolleri gereği mimarlar, siyasi süreçlerin önemli bir parçasıdır ve katkıları oldukça çeşitlidir.

SİYASİ LİDERLER, KENTSEL PLANLAMA VE TASARIM İLE MİMARLIK PROJELERİNDE TOPLUMSAL EŞİTLİK VE İNSAN MERKEZLİ TASARIM İLKELERİNİ TEŞVİK ETMEKTE, BÖYLECE YAPILI ÇEVRENİN DAHA YAŞANABİLİR VE KULLANICI DOSTU HALE GELMESİNE KATKI SAĞLAYABİLMEKTEDİR. BU KATKI, MİMARLARIN TASARIM SÜREÇLERİNDE DAHA FAZLA ÖLÇÜTE DİKKAT ETMELERİNİ GEREKTİRMEKTEDİR.

3. Gelecekte Beklenebilecek Değişimler

Gerek devlet düzeni gerek siyasi erk ve gerekse de mimarlık ve şehir planlama gibi disiplinler, güncel dünyada sürekli bir değişim içerisinde ve teknolojik gelişmelerle bağlantılı olarak değişim sürecinin hızlanacağı söylenebilir.

Dinamik toplum yapısı ve internetin her geçen gün günlük hayata daha fazla entegre olması ile bilgiye herkes tarafından daha hızlı bir şekilde ulaşılabilmektedir. Kariyerleri ve siyasi gelecekleri toplumun tevecçülerine bağlı olan siyasi erk ise, beraber çalıştıkları medya profesyonelleri, halkla ilişkiler uzmanları, insan kaynakları uzmanları ve danışmanları vasıtasıyla güncel gelişmeleri daha yakından takip etmek zorundadır. Siyasi erk ile birlikte çalışan mimarlık profesyonelleri de hızlı gelişen dünyanın ve dolayısıyla siyasi erkin gerisinde kalmamak adına kendilerini sürekli güncel tutmak zorundadır.

Bu bağlamda, teknolojik dönüşümün mimarlara yönelik önemli fırsatlar sunduğu unutulmamalıdır. Mimarlar; veri analitiği, yapay zekâ ve benzeri olanakları da içeren yeni dijital araç ve teknolojileri öğrenmeye ve kullanmaya açık olmalıdır ve dijital çağın gerektirdiği farklı uzmanlık disiplinleriyle iş birliğinden kaçınmamalıdır. Böylesi işbirliklerine açık olmak ve güncel teknolojileri doğru şekilde kullanmak, gelecekte başarılı projelerin anahtarı olacaktır.

Gelecekte ekoloji bazlı uygulamalar ve çevresel sürdürülebilirlik daha büyük bir öncelik haline gelecektir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik ile ilgili güncel gelişmeleri yakından takip etmek, mimarların siyasi erk ile ilişkilerinde önem arz edecektir. Bu ilkelere uyum sağlamak, proje ve uygulamaların çevresel, toplumsal ve ekonomik sürdürülebilirlikleri açısından daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, mimarların

gelecek nesillerin ihtiyaçlarını gözetme ve doğal kaynakları koruma bağlamında da siyasi erkin ciddi bir etkisi altında kalacaklarını öngörmek yanlış olmayacaktır.

Mimarların gelecekte siyasi erk ile ilişkilerini etkileyecek bir diğer husus ise toplum katılımı ve insan merkezli tasarımıdır. Toplumun her geçen gün daha baskın bir rol aldığı göz önüne alındığında, mimarların yapı çevrenin her ölçekteki ürünü üzerindeki rolleri de giderek artacaktır. Diğer yandan, demokrasi bağlamında siyasi erkin gücünü aldığı olgu toplum olduğu için, toplumun mimarlar üzerindeki etkisi, kendisini siyasi erk ile vücuda getirecektir. Bu bağlamda, toplum katılımını ve insan merkezli tasarım ilkelerini benimsemek, mimari ürünlerin daha kabul edilebilir ve kullanıcı dostu olmalarında daha önemli bir paya sahip olacaktır.

Kültür mirasının korunması da siyasi erk ile mimarlık arasındaki etkileşimin önemli bileşenlerinden biri olmaya devam edecektir. Koruma yaklaşımı ve tekniklerinin gelişimi, sanatsal ve mimari değerlerin sürdürülebilirliği, kentin turizminin gelişmesinin sağladığı ekonomik katma değerler gibi durumlar bu etkileşimin artmasına neden olabilecek ölçütler olarak görülebilir. Bu ölçütlerin yanında, diğer tüm disiplinlerde olduğu gibi, mimarlık alanında da sürekli öğrenme ve eğitim, değişen koşullara ayak uydurabilmenin başat koşuludur. Çağdaş siyasi erke ayak uydurabilmek, mimarların yeni teknolojiler, malzemeler, tasarım yaklaşımları ve sürdürülebilirlik ilkelerini öğrenme ve uygulayabilme kapasiteleri ile orantılı olacaktır. Bu orantının artması, siyasi erkin politikaları doğrultusunda şehirlerin ve toplumların gelişimlerinde, sürdürülebilirlik, estetik ve işlevsellik gibi konularda mimarların katkılarını da arttıracaktır.

Sonuç

Siyasi erkin kendisi kadar, mimarlığa etkisi de tarihsel süreçte çeşitli değişimlere uğramıştır. Bu değişimler mimarlar için yeni fırsatlar doğurduğu gibi, mimarların üzerine yeni sorumluluklar da yüklemiştir. Siyasi erkin mimarlığa bakışındaki bu süreç, mimarlar için dinamik bir ortam yaratmıştır. Yeni teknolojilerin, yaklaşım ve ilkelerin ortaya çıkmasıyla siyasi erk ile mimarlık ilişkisi de farklı dinamikler dâhilinde şekillenecektir. Dolayısıyla mimarlık profesyonellerinin bu değişimi yakından takip etmeleri, siyasi erk ile ilişkilerinde de olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Kamu politikalarının ve siyasi erkin evrimi, mimari ürünlerin daha katılımcı ve toplum odaklı elde edilmesini gerektirmektedir. Siyasi erkin mimarlık disiplinine yönelik yaklaşımı, mimarların proje ve uygulama süreçlerinde yeni düşünce biçimlerini benimsemelerini ve değişen koşullara uyum sağlamalarını şart koşmaktadır. Bunlar, mimarlara yeni fırsatlar sunmanın yanı sıra, mimarlara yeni ve görece daha büyük sorumluluklar da yüklemektedir.

Siyasi erkin değişiminin yansımaları, mimarların proje ve uygulamalarında daha geniş bir bağlama ve değişen önceliklere uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Bu uyum ise ancak güncel kalmak ile sağlanabilecektir.

SANAT

Değişimin Sanata Olan Yansıması

Dr. Öğr. Üyesi Hakan Keleş
Mimarlık Bölümü
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
hkeles@ogu.edu.tr

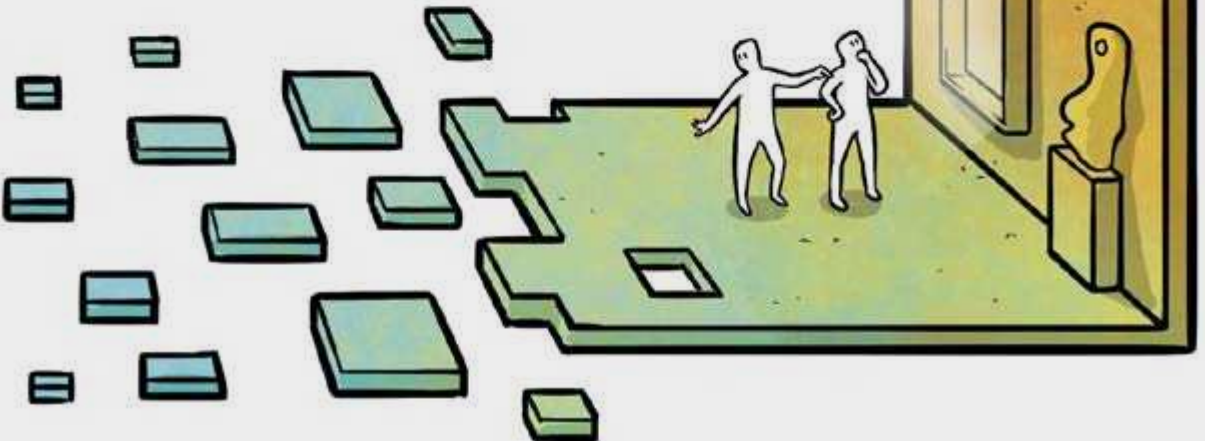
GELECEK GELDİ!

Özet

Türkiye'deki büyük telekomünikasyon şirketlerinden birinin bundan birkaç yıl önceki reklam sloganı beni her seferinde yakalıyordu; "Gelecek heyecan verici, hazır mısınız?". İçimden istemsizce "hazır değilim" diye mırıldansam da sanırım gelecek geldi. Bundan bir asır önce dünyanın yaşadığı topyekün değişimin benzerini günümüzde deneyimliyoruz. Teknoloji başta olmak üzere, ekonomik, siyasi ve kültürel değişimler dünyanın bütün coğrafyalarında kendini hissettiriyor. Özellikle bir kaç yıl önce küresel ölçekte yaşadığımız pandeminin, bu topyekün değişimin görünür olmasına büyük etkisi var.

Karl Marks, 1867 yılında yayınlanan "Das Kapital" kitabında endüstri devrimi ve devamındaki modernizmin katı olan her şeyi buharlaştırdığından bahsediyordu. Marshal Berman aynı isimli kitabını 1982 yılında yayınlamış ve modernitenin küresel ölçekteki bütün sabitleri yerle bir ettiğini daha berrak bir şekilde belgeleyebilmişti. 19. Ve 20. Yüzyıllardaki kökensel değişikliklerin benzerini bugün yaşıyoruz fakat bir farkla, buhar artık atomlarına ayrılıyor. Teknoloji sayesinde kitle iletişim ve ulaşım araçlarının dünyayı iyice küçülttüğü; dolaşım hızı nedeniyle de bilginin her geçen gün daha parçalanarak çoğaldığı ve kontrol edilemediği bir noktaya doğru gidiyoruz.

Fotoğraf makinasının icadının resim sanatını doğrudan etkilemesi, basım ve çoğaltım teknolojilerinin sanat eserinin biricikliğini tartışmaya açması, pop-art'ın bir sanat akımı olmaktan çıkıp kitleselleşmesi gibi örnekler teknolojik değişimlerin sanatı nasıl etkilediğine tarihten örnekler. Günümüzde de bu etkileşimin farklı nitelikteki sonuçlarını deneyimliyoruz. Bugün küresel ölçekte yaşanan değişimler sanatı hangi yönlerden etkiliyor, metnin devamında üç başlıkta tartışıyorum: İçerik sanatın ele aldığı konuların nasıl değiştiğini; teknik, sanat üretim yöntemleri ve araçlarında nasıl değişiklikler olduğunu ve mecra, sanatın kendini hangi yeni ortamlarda var ettiğini örnekler üzerinden açıklıyor.

1. İçerik

Sanat, doğası gereği tanımlanmaya başlandığı anda sonu olmayan bir tartışmayı başlatıyor. Sanat nedir sorusunu sormadan, sanatın nesnesini yani içeriğini konuşmak daha anlamlı bu minvalde. Tarih boyunca birçok farklı sanat pratiği, insanın kendini ve evreni anlamasındaki başat araçlardan biri olmuş. Mağara resimlerinden üretilen tapınaklara, kilise resimlerinden gündelik objelere kadar üretilen birçok artefaktın içeriği insanın doğayla ve bilinmezle çatışmasını konu almış. Modernlikle birlikte sanat seçkinlerin pratiği olmaktan çıkıp kitleselleştikçe de içerikler daha gündelik ve toplumsal konularda yoğunlaşmış denilebilir. Bugün ise artık hemen her şey sanatın konusu olabiliyor. Tüm mesele sanat üreticisinin nerede ve ne için ürettiği. Küresel

iklim krizi, insan hakları, sosyal eşitsizlik, savaşlar vs. gibi makro konuların yanında çok daha biricik ve kişisel konular da sanat üretimini tetikleyebiliyor.

Fakat önceki yüzyılın kitlesel sanat üretimindeki optimist hava artık yok. Dünya savaşları sonrası sanat ve teknoloji insanoğlunun geleceğinin destansı olacağını müjdedi. Sinema, edebiyat ve diğer sanat formları, fütürizm gibi akımlarla geleceğe büyük anlamlar yüklediler. Uzay teknolojileri, kuantum fiziği, bilgisayar ve internetteki gelişmeler de gelecekte bekleniyi çok arttırmıştı. Fakat milenyumla girmemizle beraber hava değişti. Bugün çok farklı nitelikte ve ölçekte sanat üretimi yapılırsa da toplamda insanoğlunun geleceğine dair pozitif bir beklentiden bahsetmek zor.

2. Teknik

Modernitenin en büyük çıktılarından biri bilgi alanlarının kategorize olmasıydı. Tüm disiplinler kendi terminolojilerini üreterek birbirinden ayrıştı. Zamanında sanatçı aynı anda zanaatkar ve tasarımcı gibi de çalışıyordu fakat 20. yüzyılda bu değişti, iyi bir ahşap yontucusu olmak sizi sanatçı yapmayacaktı artık. Sanatçının tanımının yanında sanatın eserinin tanımı da değişiyordu. Walter Benjamin "Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilildiği Çağda Sanat Eseri" adlı metninde bir sanat eserinin çok sayıda üretilip dolaşıma sokulmasının o eserin "aura"sını yitirmesine neden olacağını söylüyor ve değişen teknik ve teknolojilerin sanat eserini nasıl değiştirdiği üzerinde duruyordu.

Bugünkü eşikte durum daha karmaşık. Sanat üretim teknikleri o denli çeşitlenmiş durumda ki sanatçının aktif rolü tartışılır vaziyette. Artık teknoloji sanat üretimini kolaylaştıran bir araç değil, neredeyse doğrudan onu üreten "şey" haline gelmiş durumda. Henüz daha birkaç yıllık olan AI Art (Yapay Zeka Sanatı) buna en iyi örnek. Görsel sanat ürününü sadece "prompt" yani komutlarla üretebilmek şimdilik ilkel de olsa sürecin nereye gidebileceğini göstermesi bakımından oldukça çarpıcı. Gerçi çok kalabalık bir görsel veritabanını kopyalayarak çalıştığı için telif hakları konusunda belirsizlik var ama bu teknolojinin önümüzdeki yılların en popüler yöntemlerinden biri olacağı aşikar.

Üretim araçlarına erişimin kolaylaşmasına en iyi örnek fotoğraf olabilir. Birkaç on yıl önce sadece analog olarak belirli kişiler ya da sanatçılar tarafından icra edilen fotoğraf pratiği, dijital olarak cep telefonlarındaki kullanımıyla bir devrim yaşadı denilebilir. Günümüzde herkesin cebinde bir fotoğraf makinasının olması herkesi fotoğraf sanatçısı yapmaz kuşkusuz. Fakat iyi fotoğraf çekmek isteyen birinin de işini oldukça kolaylaştırdığı açık. Bunun yanında dijital çizim tabletlerinin giderek yaygınlaşması, AR/VR teknolojileriyle 3 boyutlu çizim yapma imkanları, 3d yazıcılarla sayısal olarak üretilen karmaşık formların kolaylıkla fizikselleştirilebilmesi gibi teknolojiler de üretim tekniklerinin çeşitlenmesine verilecek diğer örnekler.

Bütün bunlar tabi ki geleneksel sanat üretim pratiklerinin değerini azaltan ya da önemsizleştiren gelişmeler değil. Hatta Benjamin'in metninde vurguladığı gibi, sanatçının fiziksel gerçekliğinde üretilen, çoğaltılmayan ve kendinden menkul olan bir sanat ürününün değerini daha da arttıracak şeyler. Özellikle yapay zeka üretimlerinin çok artması, ileride gıda sektöründekine benzer bir "organik ürün" ve "sentetik ürün" ikiliği yaratabilir gibi görünüyor.

"SANAT NEDİR?" SORUSU ZORDUR, ANLAMSIZDIR. FAKAT "SANAT NEREDE CEREYAN ETMEKTEDİR?" SORUSU ÜZERİNE DÜŞÜNÜLMESİ GEREKEN BİR SORUDUR. BİR SANATÇI ESERİNİ ŞEHRİN DUVARLARINA İCRA EDEBİLİR, SONRA BUNU FOTOĞRAFLAYIP DİJİTAL ORTAMLARDA KİTLESİNİ DE GENİŞLETEBİLİR. BİR ÇİZGİROMANCI TAMAMEN DİJİTAL OLARAK ÜRETTİĞİ ÇALIŞMASINI HEM BASILI HEM NFT OLARAK SATABİLİR. BİR OYUN TASARIMCISI OYUN ŞİRKETLERİNE DİJİTAL MODEL ÜRETİRKEN, KENDİ KÜÇÜK KİŞİSEL OYUNUNU YAPIP PAZARLAYABİLİR DE. YA DA AYNI ANDA FİZİKSEL OLARAK GALERİLER, MÜZELER, SERGİ SALONLARINDA VAR OLABİLİR. SANAT İCRACISI GÜNCELİ YAKALAMAK, DEĞİŞEN EKONOMİK VE SOSYAL ÖRÜNTÜLERİN DIŞINDA KALMAMAK İÇİN MECRAYA ADAPTE OLMALIDIR.

geçmiş

gelecek

3. Mecra

Geleneksel sanat önceleri dini yapıların üzerinde, devamında ise sanat galerileri ve müzelerde kendini gösteriyordu. Bugün de hala bu mecralar sanatın kendini var ettiği asıl ortamlar. Fakat görsel kültür açısından, yazılı ve görsel medya da sanat imgesinin taşıyıcısı olageldiler. Bu ortamların zaman içinde artan çeşitliliği, sanat üretiminin kendini ekonomik açıdan da var edebileceği alternatif ortamlar doğurdu.

Örneğin sinema filmi önceleri sadece sinemada izlenen bir ürünken, televizyonlarla birlikte daha geniş kitleler tarafından tüketilmeye başlandı. Günümüzde ise sinema, dizi, animasyon vs. gibi üretimler, internet altyapısıyla erişilen platformlarda daha da yaygınlaşabiliyorlar. Mecranın erişilebilirliği ve kullanım sıklığı sanat eserini doğrudan etkiliyor. Örneğin Instagram son yıllardaki önemli görsel mecralardan. Bir fotoğraf ve video paylaşım aracı olarak kurulan platformdaki içeriklerin bir çoğu sanatsal bir derinlik ya da duygu barındırmasa da, sanat icracısının kendini rahatlıkla gösterebildiği ve kitlelere erişebildiği bir ortam olması açısından önemli. Hangi disiplinde olursa olsun, sanatçının gerçek kişiliğinin yanında dijital temsillerini üretmesi bu çağın zorunluluğu gibi neredeyse.

Dijital mecraların sanattaki en radikal etkisi belki de dijital sanat pazarının ortaya

çıkmasıyla oldu. Dijital/geleneksel, video/sabit imaj, metin/görsel üretimiyle uğraşan milyonlarca insan bir ekonomi oluşturdu ve çok sayıda sanatçı büyük satışlar yaptılar. Geleneksel sanat ekonomisini taklit ederek genişleyen bu model nereye doğru evrilir bilinmez ama sanatçıların hala gelir kazandığı bir pazar olma işlevini sürdürüyor. NFT pazarındaki açık arttırma yönteminin atası olan sanat mezarları da günümüzde dijital ortamlarda yapılıyor. Eserlerin canlı olarak açık arttırmaya sunulduğu ve yorumlarla pey verilerek sürdürülen bu sistemin, biricik olan sanat eserinin dolaşımına imkan vermesi geleneksel sanatların sürdürülebilirliğine de pozitif bir katkıdır denilebilir.

“Sanat nedir?” sorusu zordur, anlamsızdır. Fakat “Sanat nerede cereyan etmektedir?” sorusu üzerine düşünülmesi gereken bir sorudur. Bir sanatçı eserini şehrin duvarlarına icra edebilir, sonra bunu fotoğraflayıp dijital ortamlarda kitesini de genişletebilir. Bir çizgiromancı tamamen dijital olarak ürettiği çalışmasını hem basılı hem NFT olarak satabilir. Bir oyun tasarımcısı oyun şirketlerine dijital model üretirken, kendi küçük kişisel oyununu yapıp pazarlayabilir de. Ya da aynı anda fiziksel olarak galeriler, müzeler, sergi salonlarında var olabilir. Sanat icracısı günceli yakalamak, değişen ekonomik ve sosyal örüntülerin dışında kalmamak için mecraya adapte olmalıdır. Bunun yanında üretimini sunmak ve

sürdürülebilir bir sistem kurabilmek için de mecraı araç olarak kullanmalı ya da yeni mecralar inşa edebilmelidir.

Gelecek geldi ve biz onu yaşamaya başladık. Süreğiden paradigma değişimleri mikrodan makroya tüm ölçeklerde kendini hissettiriyor. Kültür tarihinin başat unsurlarından olan sanat da bundan doğrudan etkileniyor. Her şey değişiyor belki ama değişmeyeceğinden emin olduğum bir şey varsa o da insanın sürekli üretmekten varoluşunu anlamlı hale getirme çabası olabilir; konusu, yöntemi ve bağlamı farketmeksizin.

...

Not: Metne iliştirilen görsel, yapay zekayla aracı Dall-E 3 kullanılarak, promptlar yardımıyla üretilmiştir.

Akgül Zor
Rest. Uzm. Y. Mimar
azor@kayseri.bel.tr

KİLİSEDEN KÜTÜPHANEYE

Mimar, yapı tasarlayacağı zaman mutlaka yapının ne için kullanılacağını bilir. Mimar için bu olmazsa olmaz bilgidir. Çünkü kullanım amacına göre fizibilite çalışması yapılır ve tasarıma geçilir. Bazen de tasarlanan yapının işlevi ortadan kalkar ama yapının ömrü tükenmez... Yani yapı ayaktadır ama yapıya duyulan ihtiyaç biter... Bu durumda yapı çoğunlukla yıkılır bazen de dönüştürülür.

Dönüştürmemiz gereken yapılarda genellikle yıkılması kanunlarca yasaklanan ve hatta korumamız gerekenlerdir. Korunması gereken yapılar; sanatsal, mimari, tarihi, estetik, yerel, simgesel, belgesel, özgünlük ve teklik gibi özellik gösteren yapılar olarak korunması gereken taşınmaz kültür varlığı adıyla Kültür Bakanlığınca tescillenen yapılardır. Bu sayede yapının yaşaması ve ileriki nesillere aktarılması amaçlanır. Ama zaman içerisinde tabii ki kültürler değişir, başkalaşır, yok olur veya yer değiştirir. O kültürlerin izlerini taşıyan yapılar ise aynı yerde kalır.

Bu yapılardan biri de Kayseri'de bulunan Meryem Ana Kilisesi (Surp Asdvadzadzin Kilisesi)'dir. Kilise şehir merkezinde sur içi denilen alanda bulunmaktadır. Yapının bilinen tarihi, yeniden inşa tarihi olduğu kabul edilen batı cephesindeki oval pencerenin altında ki "1835" tarihidir. İki kitabesi bulunan kilisenin kitabelerinden birinde; "Garabet Ağa Zartaryan bu binayı, bu tanrısal yapıyı Ermeni cemaatinin ve asilzadelerinin yardımı ile inşa ettirdi. İnşa tarihi 1838 Şubat" yazılıdır. Değişik tarihlerden ötürü zaman içerisinde onarımlar geçirdiği ve eklemeler yapıldığı anlaşılan yapı I. Dünya savaşına kadar kilise işlevini sürdürmüştür. İbadet için kullanıcısı kalmayan yapı zamanının şartlarına göre farklı kullanıcılar tarafından (depo, sergi salonu, belediye, zabıta karakolu olarak) kullanılmaya devam etmiştir. 1961 yılında alınan karar ile Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. İçerisinde spor, resim, müzik, yabancı dil kursları verilen yapı, mülga GEEAYK'nun 12.04.1980 gün ve A/2125 sayılı kararıyla korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir. 2012 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı ile yapılan protokol ile de Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne tahsis edilmiştir. O yıldan itibaren de yapının projelendirilmesine ve nihayetinde restorasyonuna başlanmıştır.

Restorasyon bir bakıma yapının en az hasarla dönüşümü demektir. Çünkü yapı esaslı bakım, onarım, tadilat, yenileme, ekleme ve ayıklama gibi birçok işleme uğrayarak restore edilir ve hayatına yenilenmiş bir çehre ile devam eder. Bu işlemler koruma kurallarına uyarak gerçekleştirilir.

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne tahsisi sonrası Meryem Ana Kilisesi'nde (Surp Asdvadzadzin Kilisesi) Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 2013 ve 2014 yıllarında aldığı kararlar ile duvar resimlerini açığa çıkarmak için raspa çalışmaları, çatının su alma problemi için acil müdahale yöntemi olarak çatı kaplamalarına enjeksiyon işlemi, 2016 yılı kararı ile de döşeme raspası yapılarak restorasyon öncesi doğru verilere ulaşmak üzere etüt çalışmaları yapılmıştır. 22.04.2016 tarihli kurul kararı ile de restorasyon projeleri onaylanmıştır. Aynı yıl Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyon uygulamalarına başlanmıştır.

Restorasyon projesi hazırlanmaya başlandığında kilisenin pek çok müdahale görüldüğü kullanıcıları tarafından zaman içinde ihtiyaçları gereği bölme duvarlar eklendiği, betonarme merdiven, döşeme ve duvar kaplamaları yapıldığı, kapı ve pencerelerinin kapatıldığı (tuğla gibi yeni malzemeler ile), seramik döşemeler, kalorifer tesisatı yapıldığı, bütün taş duvarları, doğramaları ve kubbesinin yağlı boya ile boyandığı,

taş dış cephesi hariç diğer yerlerinde müdahaleler bulunduğu tespit edilmiş ve yapının özgün haline yeniden dönmesi için restorasyon projeleri hazırlanmıştır.

Öncesinde kilisenin özgün mimari yapısını ana hatlarıyla tanımamız gerekirse;

Tamamıyla düzgün kesme taş kullanılarak inşa edilen kilise doğu batı yönünde üç nefli bazilikal planlı kiliselerdendir. Naos bölümü dörder sütunla üç nefe ayrılmıştır. Naos sivri kemerlerle bema ve apsislere açılmaktadır. Orta nef yan neflerden daha geniştir. Bema ile apsisin birleştiği bölümde pandantiflerle geçilen ve yüksek bir kasnak üzerine oturtulan kubbenin kasnağı onikigendir. Çatı ve kubbesi üst üste bindirme tekniği ile örülmüş taş plakalarla kaplıdır.

Kilisenin batı cephesinde bulunan ana girişten üç bölümden oluşan narteksele yapıya girilmektedir. Bu cephenin ortasındaki giriş bölümü çatı saçağına kadar devam ettirilmiş ve üçgen bir alınlıkla bitirilmiştir. Bu üçgen alınlık ile kilise neoklasisizm örneklerindedir.

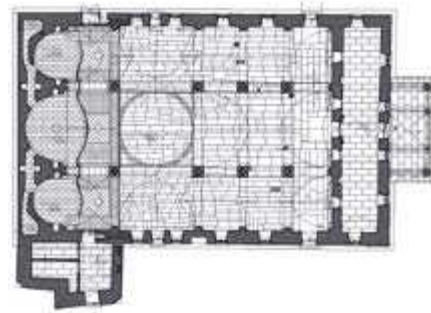
Yapının cephe taşları üzerinde çok sayıda taşçı işareti dikkat çekmektedir. Cephe taş renklerinde farklılıklar ve farklı taşçı işaretleri kilisenin yapımında devşirme taş kullanıldığını düşündürmektedir.

Çan kulesi günümüze ulaşamamıştır ancak araştırmalar sonucu kilisenin kuzeybatı köşesinde olması ihtimali yüksek bulunmuştur.

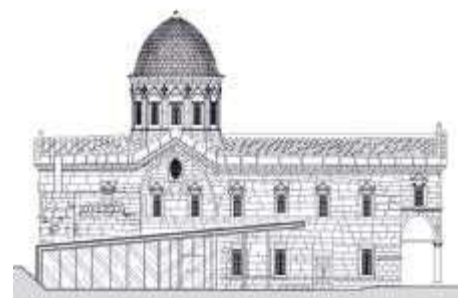
Taşa süsleme unsurları daha çok kubbe ve batı girişinde yoğunlaşmıştır. Batı girişinde korinthe yakın sütun başları, akanthus yaprakları ve onun dalları ile zarifleştirilmiştir, kubbesi ise üçgen alınlıklı pencereler ve kabartma sütunların üzerine konmuş taştan vazolarla taçlandırılmıştır. Tüm cepheleri dolanan yuvarlak profilli kat silmeleri ve pencere üstlerindeki üçgen alınlıklar göze çarpan süsleme motifleridir. Esas süsleme unsurları iç yüzeylerde bulunan duvar resimleridir (restorasyon ve konservasyon çalışmaları ile gün yüzüne çıkartılmıştır).

Resim 1. 1961 yılında Meryem Ana Kilisesi

Resim 2. Meryem Ana Kilisesi Zemin Kat Planı

Resim 3. Meryem Ana Kilisesi Zemin Kat Planı

Restorasyon çalışmalarına geçildiğinde kilisenin özgün niteliklerine uygun bir biçimde korunması esas alınmıştır.

Bu hedef doğrultusunda yapılacak müdahaleler şu şekilde belirlenmiştir;

- Ayıklama-Koruma

Muhdes (sonradan eklenen niteliksiz ek) öğeler yapıdan uzaklaştırılmıştır. Yapı çevre kotları da ilk yapım tarihindeki kotlarına getirilmiştir. Özgün metal parmaklık ve gergi demirlerinin bakımı yapılmıştır. Cephede bulunan yok olmuş mimari elemanların izlerinin temizliği yapıp korunmuştur.

- Temizleme

Tüm yüzeylerde bulunan yağlı boyalar, çimento esaslı derzler-sıvalar, bitkilenmeler ve kirler temizlenmiştir. Naos bölümünde sütunlarda yapılan boya raspa çalışmaları 5 farklı boya katmanına ulaşılmıştır. Bunlardan üstten üçünün günümüz yağlıboya katmanı en alt iki katmanın ise özgün boya katmanı olduğu tespit edilmiştir. Benzer sonuçlar kilisenin bütün iç yüzeylerinde elde edilmiştir.

- Sağlamaştırma

Konservasyon ve harç analiz raporlarına göre belirlenen harçlar ile gerekli yerlerde derz, sıva dolgusu ve boyalarda sağlamaştırma yapılmıştır. Metal ve ahşap elemanlarda sağlamaştırılmıştır.

- Yenileme-Tamamlama

Ahşap kapı-pencereler ve metal korkulukları projesine uygun olarak yenilenmiştir. Eksik olan elemanlar (basamak, eşik, taş kaplama vs) özgününe uygun olarak tamamlanmıştır.

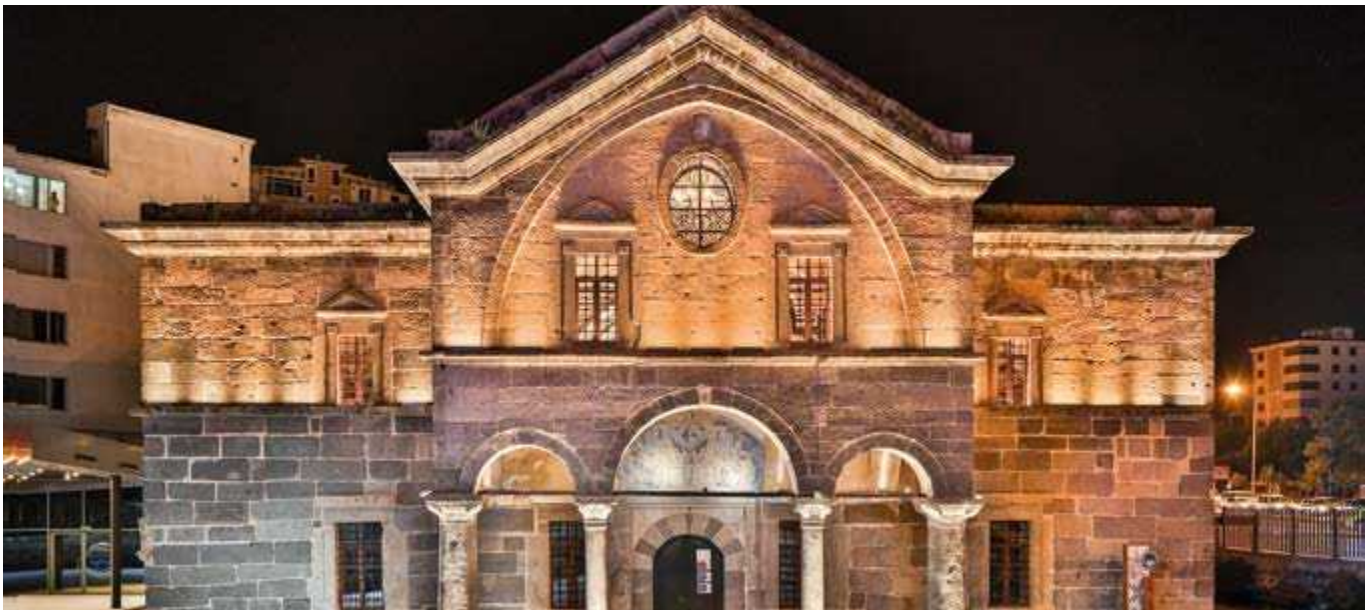
- Çağdaş Donanım ile Destekleme

İşlev gereği tuvalet ve kafeterya ihtiyacı doğmuştur. Kilisenin kuzeyinde yeni bir mekan önerisi ile bu ihtiyaçlar çözülmüştür. Bu yapı kilisenin görünürlüğüne engel olmamak için şeffaf cam malzeme ve hafif çelik strüktür ile tasarlanmıştır.

Yapı içinde yükseltmiş döşeme ile de hem orijinal taş döşemeye zarar vermemek hem de gerekli tesisat ekipmanlarının gizlenmesi amaçlanmıştır.

Resim 4. 2011 yılında Meryem Ana Kilisesi

Resim 5. 2019 yılında Meryem Ana Kilisesi

Resim 6. 2011 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 7. 2019 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 8. 2014 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 9. 2019 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 10. 2014 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 11. 2019 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 12. 2014 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 13. 2019 yılında Meryem Ana Kilisesi İç Mekanı

Resim 14. 2014-2017 yılları (muhtes siva-boyların raspa çalışmaları)

Resim 15. Pandantiflerdeki duvar resimleri konservasyonu sonrası

Restorasyon 2019 yılına kadar uzun ve sancılı bir süreçle (yüklenici firma ile anlaşmazlıklar, proje revizeleri, konservasyon işlemlerinin titizliği, idarenin yönetim değişikliği vb. nedenlerle) tamamlanabilmiştir. Restorasyon çalışmaları bitmek üzereyken kilisenin yeni işlevini belirleyen tefriş-tanzim projeleri 12.09.2018 tarihinde Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmış ve tefriş tanzim çalışmaları başlamıştır.

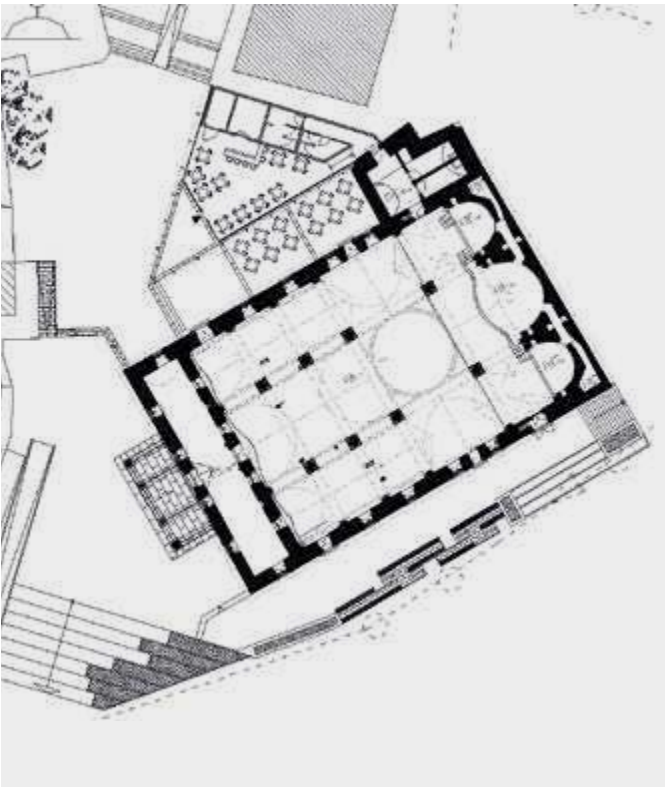
Restorasyon çalışmaları yapıyı ayakta tutar, işlev ise yapının yaşamasını sağlar. Yapıları işlevsiz yani kullanıcıyı bırakmak yapının ayakta olması demektir bu nedenle yapılara doğru işlev verilmesi önemlidir.

Meryem Ana Kilisesi, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'ne geçmeden önce gençlerin eğitim aldığı hobi edindikleri bir mekandı ve halen şehrin gençlerinin böyle mekanlara ihtiyacı devam etmektedir. Ayrıca şehirdeki mevcut kütüphanelerin doluluk oranlarının yüksek olması da göz önüne alınarak yapının kütüphaneye dönüşmesi doğru bulunmuştur.

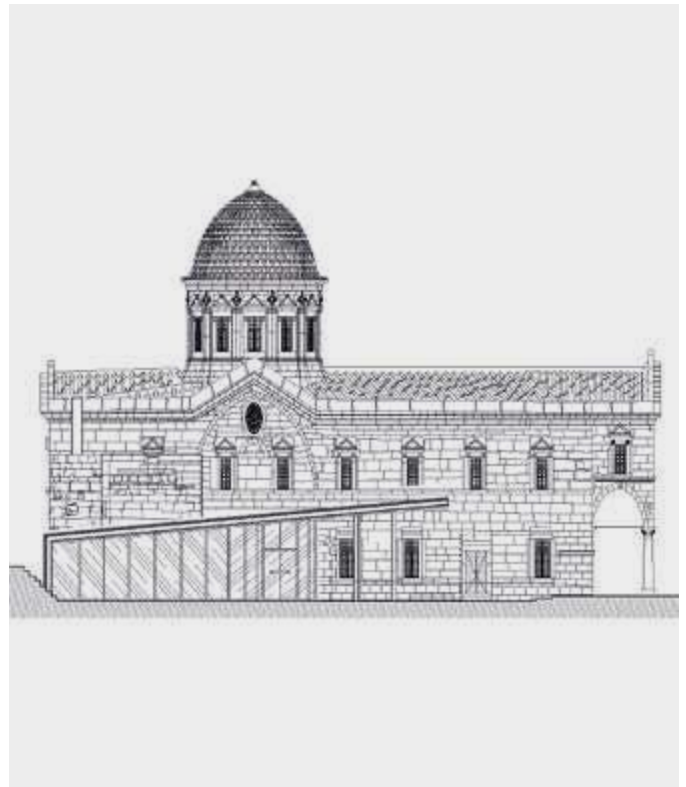
İşlevlendirme projesinde çağdaş donanım ile günümüz konfor şartları sağlanırken yapının plan, cephe, süsleme, açıklıklar gibi karakterini oluşturan ana unsurlarına dokunmamaya çalışılmış, o unsurlar korunarak tefrişat yapılmıştır. Yapıdaki en büyük müdahaleler; çelik konstrüksiyon ile büyütülen galeri katı, giriş (narteks)

bölümünde cam malzeme ile oluşturulan ofisler ve ana mekanda (naos) yükseltilmiş döşemedir. Bu müdahaleler istendiği zaman yapıya zarar vermeden kaldırılacak eklemelerdir. Mobilyalar masif ahşaptan mekana özel ebatlarda, aydınlatmalar yapı elemanlarını vurgulayacak şekilde özel tasarlanmıştır. Havalandırma-ısıtma sistemleri yükseltilmiş döşeme altına gizlenmiştir.

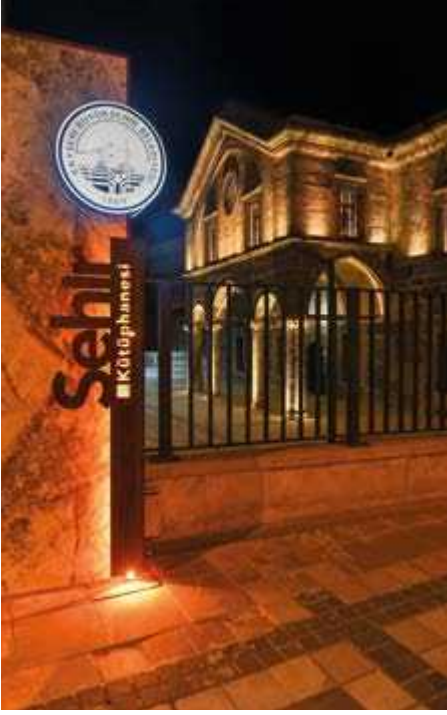
Tefriş-tanzim işlemleri ile eş zamanlı olarak çevre düzenleme proje ve uygulamaları da yapılmıştır. Yeni çevre düzenlemesi ile ulaşım durakları ve alışveriş mekanları geçiş aksı üzerinde bulunan yapının insanlar geçerken yapıyı daha iyi algılaması sağlanmıştır.

Resim 16. Meryem Ana Kilisesi Yakın Çevreli Zemin Kat Planı

Resim 17. Meryem Ana Kilisesi ve Kafeterya Yapısının Kuzeydoğu Görünüşü

Resim 18. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi)

Resim 19. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi Naosu)

Resim 20. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi Naosu)

Resim 21. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi Galeri Katı)

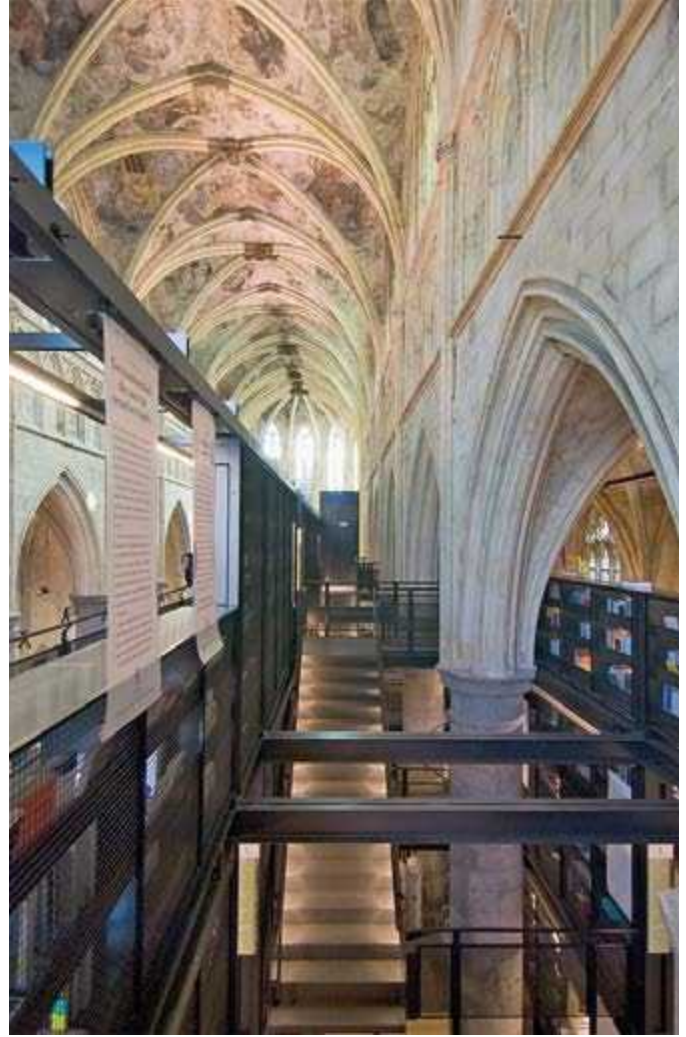
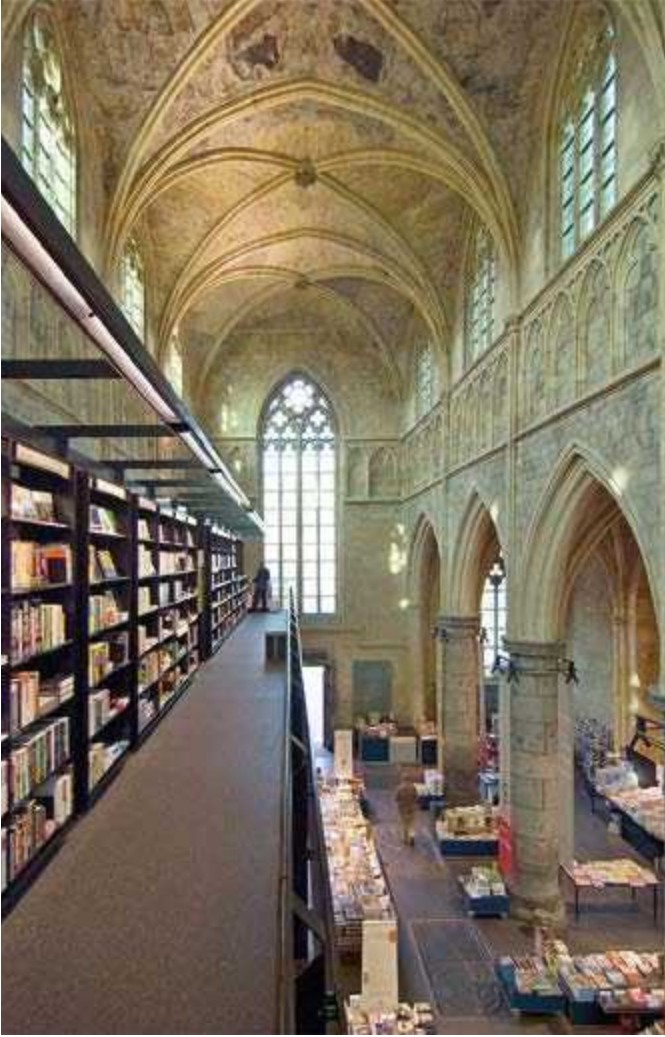

Resim 22. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi Kubbesi)

Resim 23. Kayseri Şehir Kütüphanesi (Meryem Ana Kilisesi Nefler)

Dünyanın farklı yerlerinde de anıtsal tarihi yapılar yeni işlevlerle çağdaş dönüşümlerle yaşamlarını sürdürmektedir. En yakın örnek Hollanda'da Selexyz Dominicanen kitapçısı; çağdaş donanım ile desteklenmiş, güncel işlev ile yaşatılan tarihi yapı örneğidir.

Selexyz Dominicanen Kitapçısı (<https://www.archiweb.cz/en/b/knihkupectvi-selexyz-dominicanen>)

Tabii ki geçen yüzyıllarda insanların ihtiyaçları, konfor hisleri, kullanım amaçları gibi pek çok durum değişmiştir, bu değişim de yapılarda dönüşüme neden olmuştur. Salt yapılarda değil kentlerde, kırsalda da bu

dönüşüm kaçınılmazdır. Bu değişim sirkülasyonu içinde 19. yüzyıl tarihli Meryem Ana Kilisesi'nde (Surp Asdvadzadzin Kilisesi) pek çok işlevle; depo, sergi salonu, belediye, zabıta karakolu, spor salonu olarak dönü-

şüme uğraşmıştır. Ocak 2020 tarihinde de günümüz kullanıcıyla kütüphane olarak buluşmuştur.

KAYNAKÇA

Şeyda Güngör AÇIKGÖZ, Kayseri ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri ve Korunmaları İçin Öneriler, (İTÜ, 2007)

K.B.B. Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanlığı, 2023.

<https://www.archiweb.cz/en/b/knihkupectvi-selexyz-dominicanen>

Berfin Yağmur Kanat
byagmurkanat@gmail.com

Erasmus+

Özet

Pandemi döneminin zorlayıcı koşullarının devam ettiği 2021 yılında son sınıfa geçerken Erasmus+ programına kabul edildim ve şantiye stajı yapmak üzere Almanya ve İsveç gibi Avrupa ülkelerinde staj aramaya başladım. Pandemi döneminde Avrupa'daki ofislerin staj politikaları genellikle uzaktan staj yapılması üzerinedir. Yüz yüze gerçekleştirebileceğim bir staj bulabilmek adına 500'den fazla e-mail attım ve Almanya, Finlandiya, Portekiz gibi birkaç farklı ülkedeki firmalardan kabul aldım. Şantiye ve inşaat tekniklerini çok merak ettiğim için ilk hedefim Almanya'ydı ve Hanseatichaus Firması'nda şantiye stajı yapma imkanı buldum. Yaşadığım mimarlıkla dolu deneyimde; tarihi sokaklar ve onunla birleşen modern yapıların peşinden gittim ve 3 aylık Erasmus serüvenimde hem şantiye stajı yaparak hem de İtalya, Hollanda, İsveç gibi 8 ülke ve 20'den fazla şehri görme şansını elde ettim.

Staj yaptığım şirket, Hanseatichaus/İceberk GmbH idi ve Hamburg yakınlarındaki Schleswig-Holstein eyaletine bağlı Lentföhrden bölgesinde bulunuyordu. Şirket, 2016 yılında kurulmuş olup kurucuları Türk kökenliydi, ancak çalışanlar ve mühendisler Alman, Fransız gibi birçok farklı milliyetlendi. Şirkette resmi dil Almanca olsa da, misafirperver şirket çalışanları genellikle be-nimle İngilizce konuştular (Fotoğraf 1).

Şirketin birçok farklı projesi bulunmaktaydı ve bu projelerin yer aldığı farklı şantiyeleri deneyimleme fırsatı buldum. Ayrıca, şirketin halihazırda devam eden konut ve yeni başlanan Koerin evi projesinde şantiye stajı yapma imkanına eriştim.

Heikendorf'ta yer alan konut şantiyesinde ilk dikkatimi çeken, şantiye ortamındaki kadın ve erkek işçi sayısının birbirine yakın olmasıydı. Yapılar, Kalksandstein olarak adlandırılan Kireç-Kumtaşı tuğlalarından yapılıyordu ve duvar örme işlemi bu tuğlaların makineyle kaldırılıp yerleştirilmesiyle gerçekleştiriliyordu (Fotoğraf 2). İnsan gücüne duyulan ihtiyaç azalmış ve eşit çalışma ortamı oluşturulmuştu.

Almanya'nın kuzeyi soğuk olduğu için ısı yalıtımına çok önem veriyordu. Sıcak su borularında oluşan bakteriler için alınan önlemler, temel ve duvarlardaki kullanılan ısı yalıtım malzemelerinin kalitesi, yapılara ne kadar önem verdiklerinin kanıtıydı.

Ses yalıtımı, diğer bir önemli konuydu. Döşeme, duvarlar ve merdivenlerdeki ses yalıtımının yanı sıra banyodaki su borularının çevresinde ve banyo tesisatının duvarla temas ettiği yerlerde ses yalıtımı bulunuyordu. Halkın mahremiyete ne kadar önem verdiği, bu yapıların tasarımında da gözlemlenebiliyordu.

Koerin evi projesinde temelden itibaren yer almak, yeni malzemeleri ve yapım tekniklerini öğrenme açısından oldukça verimliydi. Üçgen çatılı ve tuğlalardan inşa edilecek olan yapının her aşamasında yer alan denetim uzmanları, mühendisler ve çalışanların sıcakkanlılığı sayesinde yeni bir ülkeye kolayca adapte oldum.

Fotoğraf 1. Ofis içi fotoğraf

Fotoğraf 2. Örnek şantiye alanı

Fotoğraf 3. Weimar Bauhaus Üniversitesi

Erasmus+ programının ana hedeflerinden biri olan vizyon ve dil becerilerimi geliştirmek amacıyla ikinci durağım, lisedeki Almanca hocamın ve eşinin Türkiye'ye 2 aylığına tatile giderken Bremen'de bana bıraktıkları evleri oldu. Bir süre boyunca bu şehirde yaşama fırsatı buldum. Hem yerel halkla hem de benim gibi orada bulunan Erasmus öğrencileriyle komşuluk kurarak güzel ilişkiler geliştirdim.

Yeni yerler keşfetme ve mimari dokuları deneyimleme isteğim, yeni seyahatlere çıkmamın gerektiğini hissetmemeneden oldu. Almanya içindeki seyahatlerimden biri, sanayileşme ve sanatın birleşiminde önemli bir simge olan ve Walter Gropius tarafından kurulan Bauhaus Okulu'nun bulunduğu Weimar şehrineydi (Fotoğraf 3). Weimar, içinde yapılan sanatı sokakları ve sakinleri aracılığıyla yansıtan ilham verici bir şehirdi. Bauhaus Müzesi'ni ziyaret etmek, Bauhaus felsefesini daha derinden anlamama yardımcı oldu.

Bauhaus Okulu'nu etkileyen 2. Dünya Savaşı'nın yıkıcı ve acı dolu izlerini hala taşıyan Almanya ve Avusturya gibi ülkeler; müzeleri, anıtları ve hüznü dolu sokaklarıyla gözlerimin önündeydi.

Modernizmi anlamak için geçmişi keşfetme arzuum, İtalya'nın etkileyici şehirlerinden biri olan Roma'ya yolculuk yapmama neden oldu. Roma, adeta açık bir sanat müzesi gibiydi; dar sokakları, zarif mimarisi, heykelleri ve çeşmeleriyle kültürün ne kadar iyi korunabileceğinin göstergesiydi.

Fotoğraf 4. Danimarka Mimarlık Merkezi (DAC)

Caravaggio'nun ışık ve perspektif kullanımından çok etkilendiğim için San Luigi Dei Francesi benim için çok etkileyici bir durak oldu (Fotoğraf 5). Kiliselerin halka açık ve ücretsiz olması, sanat sevgimi daha da besledi. Resimlerle süslenmiş yapılar, şehrin kültürünü daha iyi anlamama yardımcı oldu.

Yeni ve eski şehir dokusunu anlamak amacıyla bir diğer durağım, 2023 UNESCO-UIA Dünya Mimarlık Başkenti seçilen ve sürdürülebilir bir geleceğe odaklanan Kopenhag'dı. Şehirde dönüştürülen eski yapılar ve yeni yapılar birbiriyle uyum içinde görünüyordu.

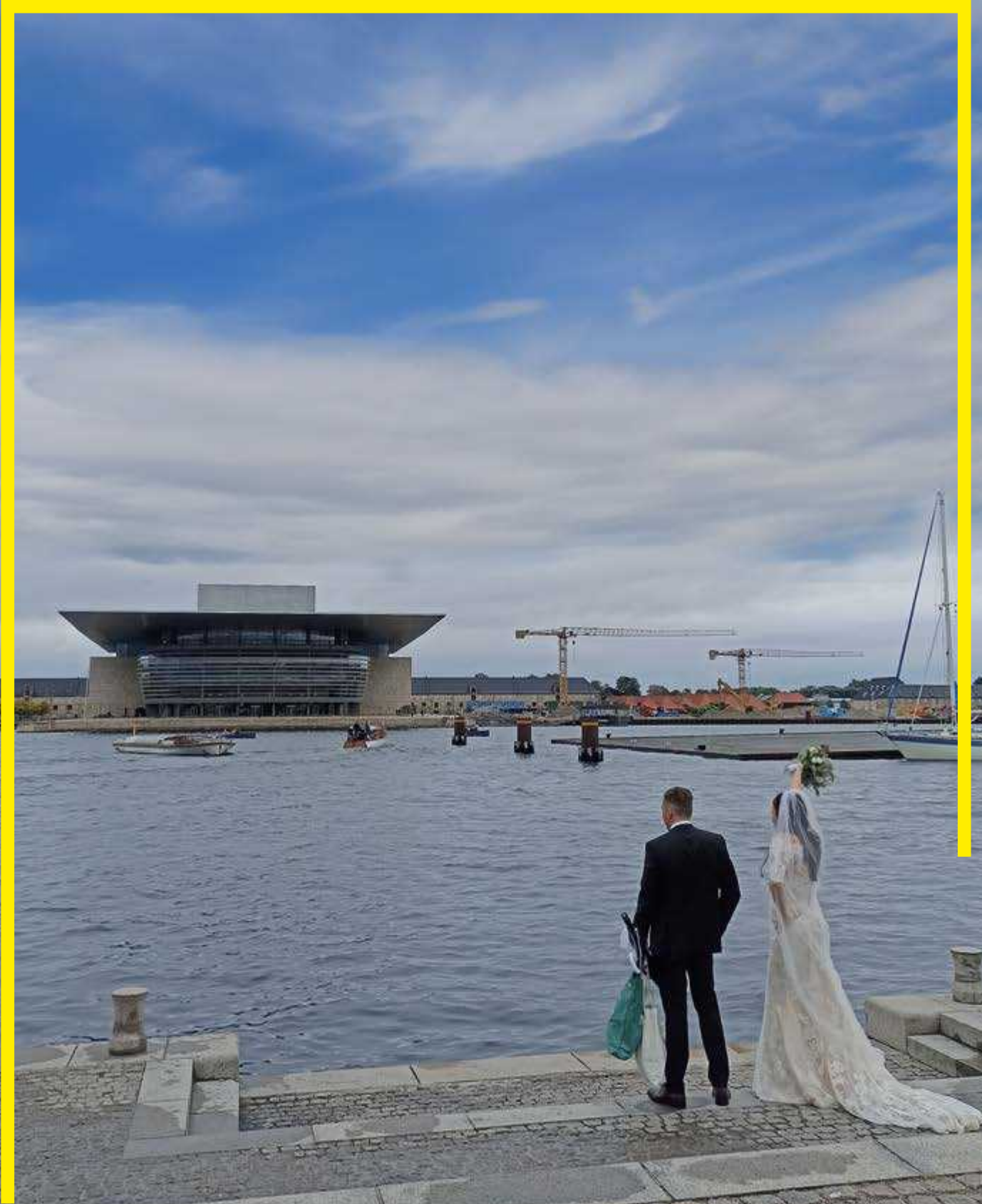
Mimariyle dolu olan şehrin beni en çok etkileyen kısmı, OMA tarafından tasarlanan Danimarka Mimarlık Merkeziydi (DAC). Bina karma kullanıma sahipti ve nehir kıyısındaki diğer cesur yapılarla bir arada yer alıyordu. İçerisinde birçok deneyim alanı ve sergi bulunuyordu (Fotoğraf 4). Mimarlığın geldiği bu noktayı görebilmek ufuk açıcıydı.

Bu üç aylık Erasmus deneyiminin kendimi ve mesleğimi daha iyi tanımama yol açtığını kesinlikle söyleyebilirim. Cesur ve istekli olmanın başlattığı bu güzel yolculuk; teknik ve felsefi olarak gelişmemi sağladı. Şehirlerdeki kültür ve yapıların birbiriyle olan bağlantısını gözlemlemek; ülkeleri derinden deneyimlememe ve mesleğimi daha fazla sevmeme yol açtı.

En belirgin farketmiş şey ise gezmenin ve görmenin, özellikle Mimarlık eğitimi için ne kadar önemli olduğu.

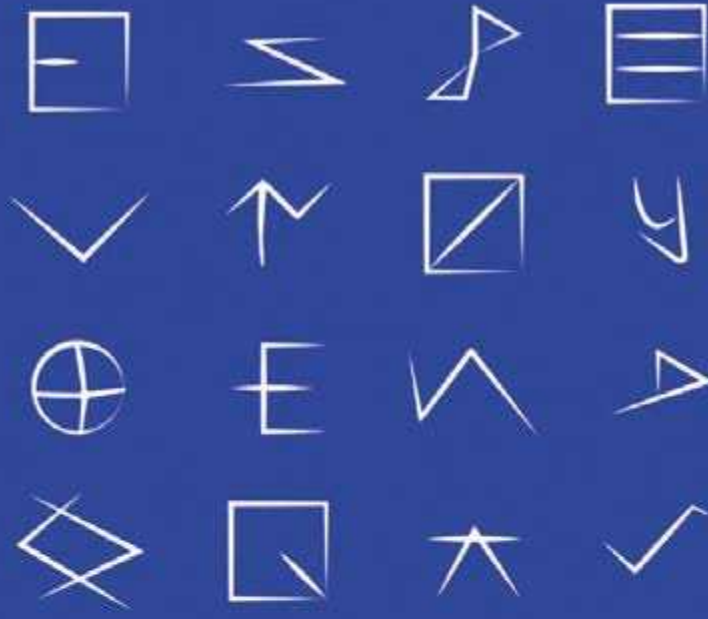
Fotoğraf 5. San Luigi Dei Francesi

Fotoğraf 6. Kopenhag Nehir Kıyısı

Kerem Piker
Yüksek Mimar
info@kerempiker.com

II. KAYSERİ MİMARLIK FESTİVALİ

5-7 EKİM 2023
KAYSERİ MİMAR SİNAN PARKI
GEVHER NESİBE DÂRÜŞŞİFÂS'

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

Mimarlar Odası Kayseri Şubesi'nin düzenlediği ikinci Kayseri Mimarlık Festivali 5-7 Ekim tarihleri arasında gerçekleşti. Odanın daveti üzerine küratörlüğünü üstlendiğim bu yılki festivalin hazırlıklarına geçtiğimiz hazırlık ayı itibarıyla başladık. Kayseri Şube'nin yönetim kurulu adına çalışmalarını yürüten festival komitesi ile eş güdümlü olarak içerisinde Prof. Dr. Arzu Erdem, Aydan Volkan, Ferda Dedeoğlu, Emine Merdim ve Sevgi Türkkan'ın yer aldığı Festival Danışma kurulunu oluşturduk. Çevrimiçi toplantılar vasıtasıyla düzenli olarak bir araya gelen kurulun katkılarıyla ve festival komitesinin girişimi ile festivalin gerçekleştirileceği alan başta olmak üzere içeriğe ve formata yönelik olarak pek çok tartışma gerçekleştirdik.

Gayemiz mimarlık kültürünün kente ve kentliye yönelik olarak genişletilmesi ve mimarlık bilincinin artırılması idi. Bu amaca uygun olarak, mimarlık tartışmalarının kapalı kapılar ardında salt meslek insanları arasında tartışılan çerçevede

sınırlı kalmayacağı bir festival düzenlemek istedik. Festivalin tüm kente yayılması, kentli tarafından da katılıma açık olması maksadıyla bu yılki festivali kent merkezinde yer alan Mimar Sinan Parkı içerisindeki tarihi Gevher Nesibe Darüüşşifası'nda

gerçekleştirmeye karar verdik. Tarihi medresenin içerisinde yapılan geçici düzenleme ile festivalin gerçekleştirildiği üç gün boyunca Kültür Bakanlığı tarafından yönetilen müze yapısının avluları bir dizi söyleşi ve etkinliğe ev sahipliği yaptı.

Fotoğraf 1. 2. Kayseri Mimarlık Festivali Açılış Töreni

Fotoğraf 2. XVIII. Ulusal Mimarlık Sergisi

Mimar Sinan Parkı içerisinde kurulan büyük ekran ise festival boyunca gerçekleşen söyleşilerin ve sunuşların tamamının parkın içerisinde takip edilmesine olanak sağladı.

Festivalin ilk günü, açılış töreninin ardından danışma kurulu ile festivalin teması olan Yeni Hayat düşüncesinin tartışıldığı söyleşi ile başladı. Yeni hayat temasının alt başlıklarından biri olan Kırsalda Yeni Hayat çerçevesinde Mimar Salih Küçüktuna, Bursa şehrinin çeperinde gerçekleştirdiği tekil konut projesinin hikayesini, evin sakinlerinden fotoğrafçı Zeynep Dınız ile birlikte sundu.

Yakın zamanda yaşadığımız acı deprem tecrübesinin ardından kurulan Ortak Akıl Antakya platformunun yöneticilerinden Şerif Süveydan ve Kent Plancısı Yiğit Gülöksüz, deprem sonrası kentin yeniden yapılandırılmasına ilişkin girişimlerini anlattılar. Süveydan'ın katılımcı planlama modellerine ilişkin örneklemeleri ve Gülöksüz'ün önceki depremlerde yaşanan tecrübelerle ilişkin tespitleri Yeni Hayat teması kapsamında paylaşıldı.

Fotoğraf 3. TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şube Başkanı Murtaza ER

Fotoğraf 4. Festival Kütürörü Kerem PİKER

Fotoğraf 5. Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Memduh BÜYÜKKILIÇ

Festivalin ilk günü Erzurum'da Sanatçı Kutluğ Ataman tarafından kurulan Palanga Sanat ve Mimarlık Çiftliği projesine ilişkin film gösterimi ile tamamlandı. Film gösteriminin ardından Kutluğ Ataman ve Kerem Piker'in gerçekleştirdiği söyleşi, yine Kırsalda Yeni Hayat temasının işlendiği bir etkinlik olarak festivalde yerini aldı.

Festivalin ikinci günü öğleden önce kent merkezinde ve AGÜ Sümer Kampüsünde gerçekleştirilen rehberli yürüyüşler ile başladı. Darrüşifa avlusunda ikinci günün ilk sunuşu ise Gazi Üniversitesi Öğretim Üyesi Adnan Aksu tarafından gerçekleştirildi. Aksu alternatif bir stüdyo modeli olarak kurguladığı proje stüdyosunun üretimleri hakkında deneyimlerini paylaştı.

Yeni Hayat, Yeni Şehir ve Yeni İnsan temalı konuşması ile Müge Cengizkan,

Ali Cengizkan ile birlikte gerçekleştirdiği araştırma projesi ve sergisi Ankara 1923-33 hakkında bilgi verdi. Cengizkan'ın uzun soluklu projesinin ürünü olan serginin Cumhuriyetimizin 100.yılında Kayseri'de de açılabilmesini ümit ediyoruz.

İkinci günün bir diğer sunuşu ise Mimar Hakan Demirel'in Kırsal'da Yeni Hayat teması altında gerçekleştirdiği bir dizi tekil ev projesi hakkındaydı. Atelier Hakan Demirel'in kurucusu, pratiğinde önemli bir yeri olan tekil evler üzerinden yer ile ilişkilendirme, bağlam ve yeni yaşantı konusundaki düşüncelerini paylaştı.

Bu yıl ülkemizi Venedik Bienali Mimarlık Sergisi'nde temsil eden projenin mimarlarından Sevince Bayrak, ortağı Oral Göktaş ile SO! Mimarlık ve Fikriyat çatısı altında sürdürdüğü pratiğinden örnekler-

Fotoğraf 6. Kayseri Valisi Gökmen ÇİÇEK

le Bienal Sergisinde yer alan Mimarlığın Çıval Teorisi projesi hakkındaki sunuşunu gerçekleştirdi. Festivalin ikinci günü, Abdi Güzer'in Mimarlık ve Yeni Medya konulu çevrimiçi söyleşisi ile tamamlandı.

Fotoğraf 7.2. Kayseri Mimarlık Festivali Danışma Kurulu

Fotoğraf 8. Salih Küçükçunta ve Zeynep Diniz'in "Tektonik Hikayeler" adlı sunumu

Fotoğraf 9. Şerif Süveydan ve Yiğit Gülöksüz'ün "Yıkımlardan Sonra Yeni Hayat" adlı sunumu

Festivalin son günü rehberli yürüyüş rotası Talas'ta gerçekleşti. Eş zamanlı olarak Mimarlar Odası Kayseri Şube binası çocuk atölyelerine ev sahipliği yaptı. Türkiye Tasarım Vakfı ve Arkki Türkiye iş birliği ile düzenlenen çocuk atölyelerinde 6-10 yaş grubu çocuklar Gelecekteki Yaşam üzerine düşündüler, ürettiler.

Gevher Nessibe Darrüşifası avlusunda üçüncü günün ilk konuşması fotoğraf sanatçısı Murat Germen tarafından gerçekleştirildi. Bakma, Görme, Anlatma Biçimleri başlığıyla gerçekleşen sunuş kapsamında Germen yapay zekâ işlerinden kent yaşantısını arşivleme ve belgeleme

biçimlerine dek uzanan geniş yelpazedeki çalışmalarını aktardı.

Günün ikinci sunuşu Herkes için Mimarlık Derneği'ni temsilen festival boyunca alanda dernek faaliyetlerine dair bilgi paylaşımında bulunan üyeler Emre Gündoğdu, Mehmet Gören, Sarper Takkeci, Selin Erdemirci tarafından düzenlenen Afet Sonrası Yeniden İnşa Planı konulu konuşuydu. Ülkemizde Mimarlık alanında faaliyet gösteren sınırlı sayıdaki sivil toplum kuruluşundan biri olan Derneğin alternatif üretim biçimleri, deprem sonrası gerçekleştirilen çalışmalar özelinde festivalde yerini aldı.

Kentlerin dönüşümü hakkında bir diğer ilham verici sunuş, Superpool Mimarlık ekibi adına Mimar Beyza Gürdoğan tarafından gerçekleştirildi. Gürdoğan'ın Dönüşüm: Çocuklar için Sokaklar başlıklı sunuşu, odağına katılımcı süreçleri alan, kent içerisinde atıl alanların çocuk dostu kamusal alanlara dönüştürüldüğü pilot uygulamalar hakkında bilgi verdi.

Festivalin Kapanış oturumu ise Gazeteci Nilay Örnek'in Eski Binalara Yeni Bakış; Her Umut Ortak Arar başlıklı sunuşuydu. Örnek'in özgün bir arşiv modeli olarak görülebilecek olan ve binaları hikayeleri

Fotoğraf 10. Adnan Aksu'nun "Yeni İmkanlar" adlı sunumu

ile anlamaya yönelik bir çalışma olarak özetlenebilecek olan Her Umut Ortak Arar projesi, açık kaynak ve yeni medya ilişkisine ilişkin özgün bir çalışma olarak festivalin içerisinde yer aldı.

Umuyoruz ki Kayseri Mimarlık Festivali önümüzdeki yıllarda etkinliğini ilk günlerindeki heyecanı ve coşkusunu artırarak sürdürecektir.

YENİ HAYAT

Mimarlık varlığını yeni bir hayat umuduna borçludur. Bu umut, bir hayalin peşinden gitmek demektir.

Bu hayal kimi kez mevcut bir yapının yeni hayatıdır. Yapının eski izlerini sürmek, ehil ellerin elinde bir tür hazine avına dönüşür. Yapı ayıklanır, muhdes eklerinden arınır, kim bilir kaçınıcı hayatı için yeniden hazırlanır. Daha sızdırmaz, daha konforlu, daha cazip bir hale bürünmek için bazen gereğinden çok hırpalanır. Türlü badirelerin ardından yeni hayatına hazırır.

Yeni hayatı vadeden, kimi zaman kentin gelişim alanlarıdır. Planlar çizilir, haklar tanımlanır. Yıllarca hayalini kurdukları aileden kalan arsanın değerlendirilmesi için imar bekleyenler vardır. İmar onlar için yeni hayatın, zenginleşmenin hayalıdır. Bu

Fotoğraf 11. Müge Cengizkan'ın "Yeni Hayat, Yeni Şehir, Yeni İnsan: Ankara 1923-33" adlı sunumu

hayalin adı artık ranttır. Kendi ekonomisini üretir; hayalperestler için bir amaç tanımlar. Topraktan girdik diyenler bir sonraki evini hayal eder; üç koyduk beş alacağız. Kumun çimentonun demirin hayalini kuranlar, sadece kum karmayı, çimentoyu dökmeyi, demiri bükmeyi bilenler değildir; kum, çimento ve demir aynı zamanda birer hisse senedir. Kağıtlar yükselir, fiyatlar yeni hayatları koşullar. Kazananlar kadar, kaybedenler hele hele varı yoğunu kaybedenler, yeni bir hayatın peşinden gider. Yeni Hayat bir kazanan olma hayalidir. Ancak yeni hayat, çoğu zaman kaybedenlerin hayatıdır.

Yeni hayat mimarın kurduğu ya da kurduğunu hayalin çok daha fazlasıdır. Bu ülkenin bitmek bilmeyen inşası, en büyük ekonomisinin inşaat olması boşuna değildir. Ülke sürekli yeni bir hayatın peşinde, inşaat halindedir.

Yeni hayatı yıkımlardan uzak düşünmek olanaklı değildir. Yıkmadan yapmak, çoğu kez olasılık dışıdır. Heyhat yıkım bazen öyle büyüktür ki, yeni hayat bir umudun değil umutsuzluğun tezahürüdür. Depremlerin tarif ettiği yeni hayatlar, çaresizlikler, yokluklar, kayıplar ve travmalar ile doludur. Deprem bu ülkede yıkıcı bir güçtür. Bu yıkıcı gücün karşısında durmak için gerekli iradeyi göstermek bile diğer yandan, yeni bir hayat tarifi gerektirir. Yeni bir hayat, yeni bir ahlak demektir.

Yeni Hayat, bazen alıp başını gitmek hayalidir. Yeni kırsal şehirden kaçanların yeni yerleşimidir. Bu uzaklaşma şehirdeki alışkanlıklarından vazgeçmeyi gerektirir. Ancak kimi kez şehri yanında getirmek anlamına da gelebilir. Çöpler ayrıştırılır, kablosuz ağlar kurulur, zeytin ağaçlarının altında yüzme havuzları kazılır. Yeni hayat yeni bir ekosistem demektir.

Buhranların, kederlerin, büyük yıkımların yaşandığı yıllar, belki de on yıllar, yeni hayata ilişkin özlere, tasavvurların, beklentilerin zihnimizin derinliklerinden yüzeye en çok yaklaştıkları zamanlar oldu. Kolektif bilincimiz belki de kendini böyle tamir etmeye kalkıştı, kim bilir... Avant-Garde denilenler, tesadüf değil, iki savaş arasında kendilerini var ettiler. Peki bu toplumsal cinnet, cüretkâr yeninin var olmasının ön koşulu mu? Öyleyse, yepyeniye değil de makul bir yeniyi ihtiyacımız var belki de.

Bunca umutsuzluğun, şaşkınlığın, beklentinin, bunalımın, inşaatın ve yeniden insanın arasından kafamızı kaldırıp yeni hayatlarımızı konuşmanın, belki de tam zamanıdır.

YENİ HAYAT, BAZEN ALIP BAŞINI GİTMEK HAYALİDİR. YENİ KIRSAL ŞEHİRDEN KAÇANLARIN YENİ YERLEŞİMİDİR. BU UZAKLAŞMA ŞEHİRDEKİ ALIŞKANLIKLARINDAN VAZGEÇMEYİ GEREKTİRİR. ANCAK KİMİ KEZ ŞEHİRİ YANINDA GETİRMEK ANLAMINA DA GELEBİLİR. ÇÖPLER AYRIŞTIRILIR, KABLOSUZ AĞLAR KURULUR, ZEYTİN AĞAÇLARININ ALTINDA YÜZME HAVUZLARI KAZILIR. YENİ HAYAT YENİ BİR EKOSİSTEM DEMEKTİR.

Fotoğraf 12. Murat Germen'in "Bakma, Görme, Anlatma Biçimleri" adlı sunumu

Fotoğraf 13. HİM'in "Afet Sonrası Yeniden İnşaa Planı" adlı sunumu

Fotoğraf 14. Beyza Gürdoğan'ın (Superpool)
"Dönüşüm:Çocuklar İçin Sokaklar" adlı sunumu

Fotoğraf 15. Nilay Örnek'in
"Eski Binalara Yeni Bakış:Her Umut Ortak Arar" adlı sunumu

Fotoğraf 16. Festival 3. Gün Sonu

YARIŞMA

Selim Atak
Mimar / Ekip Temsilcisi
selimatak@atolyemekan.com

Rahmi Hızarcıoğlu
İç Mimar
rahmi@atolyemekan.com

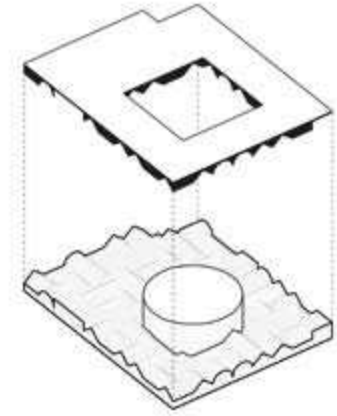
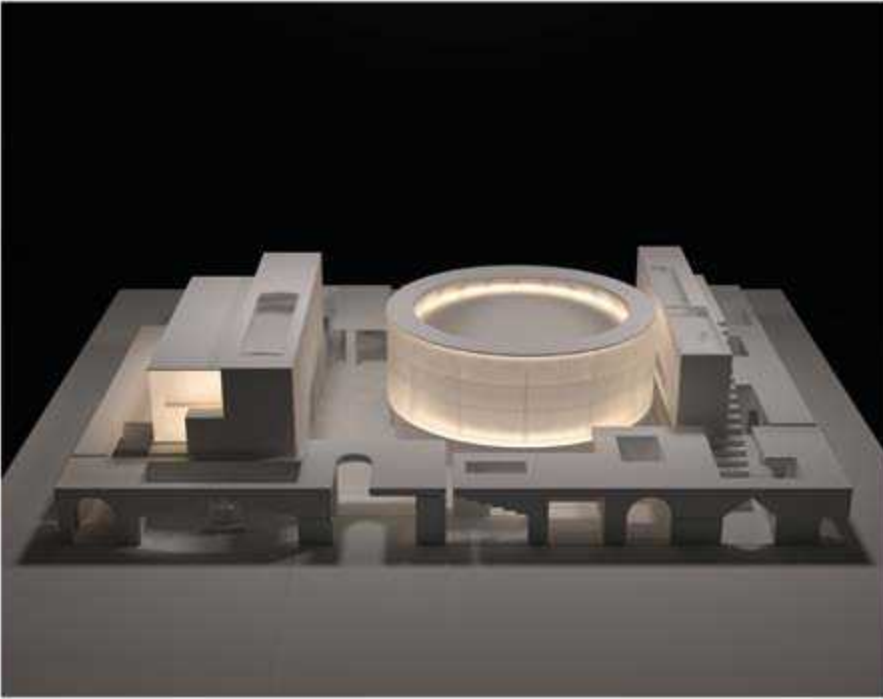

Doğu Ayan
Peyzaj Mimarı
doguayan@gmail.com

Cansen Molva
Mimar
cansen@atolyemekan.com

BİR UYGARLIK ODAĞI OLARAK ŞEHİR MECLİSLERİ BİNASI İÇİN FİKİR PROJESİ YARIŞMASI

1. AŞAMA

Düzensiz şehirlerde yaşamayı farkında olmadan sıradanlaştırdık. Öneri bu ve benzeri teslimiyetleri kabul etmeden, sorgulamayı normalleştirmek amacı ile İzmir şehrinin karmaşası içerisindeki estetiğin arayışıdır.

1. Başlarken

Kentlerimizin neredeyse vazgeçilmez olmuş şehir içi transit taşıt yollarının bir örneği olan Sahil Bulvarı'nın, sahil kenarındaki mahalleler ile deniz arasında oluşturduğu fiziksel bariyerin, Mithat Paşa Parkı'nda olduğu gibi, kısım kısım geçirgenliğinin artırılması önerilmiştir. Bu çözümün geçici olduğu ve nihai çözüme alternatif yollar ve toplu taşıma yöntemleri geliştirilmesi, taşıt trafiğinin bölgelendirme ile kısıtlanması gibi yöntemler kullanılarak trafik yoğunluğunun seyreltilmesi yoluyla ulaşılabileceği açıktır.

2. Proje Alanı

Alanımıza geldiğimizde ise aldığımız ilk karar zemin düzleminin tamamı ile halka bırakılması ve geliştirilen projenin Konak Meydanı'nın bir parçası olarak kullanılmasıdır.

Meydanı bir bütün olarak incelediğimizde, yeşil alan ve saat kulesi çevresinde bulunan açık alanı, meydanın kullanımını rahatlatarak yarı açık alanlar ekleyerek çeşitlendirebileceğimizi öngördük. Bu doğrultuda proje alanını, tamamı kullanılabilebilir mimari bir anıt örtü olarak tasarlama-ya karar verdik.

3. Yeni Meclis

Önerilen örtünün ve proje alanının merkezinde kalacak silindirik bir ışık kutusu olarak planladık. Projenin merkezini oluşturacak meclis hacminin, halk tarafından kolay erişilir tasarımı ile temsil edilen denetleyici katılımını teşvik etmesini amaçladık.

Anıt Örtü

Kenti proje alanını merkeze alarak incelemeye başladığımızda Yeşiltepe, Kadifekale gibi yakın mahallelerde gördüğümüz düzensizliğin şehrin bir çok mahallesinde, plan üzerinde düzenli gözükse de, sokak düzleminde devam ettiğini görüyoruz.

Bu düzensizliği yaratan mimari elemanları en basit geometrik formuna indirgeyerek proje alanında önereceğimiz anıt örtü için bir kalıp oluşturduk ve bu düzensizliği oluşturduğumuz ortogonal grid içerisinde hayal ettiğimiz "çarpık estetiğine" ulaştırmaya çalıştık.

Sonuç olarak önerimizi kamusal, anıt ve kurumsal olacak şekilde üç katmanın birleşimiyle oluşturduk.

Zemin düzleminde açık kamusal alan, çok amaçlı salon ve fuayesi, HİM ofisleri girişi, satış birimi ve meclis seyirci terasını tasarladık. Örtüyü kamusal alanın üzerine kaplayan ikinci katman olarak düşündük. Kurumsal hacimleri zemin kotunun üzerinde başkanlık birimi ve altında meclis birimi kalacak şekilde düzenledik.

Açık sergi alanı

Önerdiğimiz anıt örtünün taşıyıcı ayaklarını farklı or- tamlarda üretilmiş eserlerin sergilenebileceği üniteler olarak düşündük. Böylelikle kamuya bıraktığımız zemin kat düzlemini dinamik bir açık hava galerisine dönüştürmeyi hedefledik.

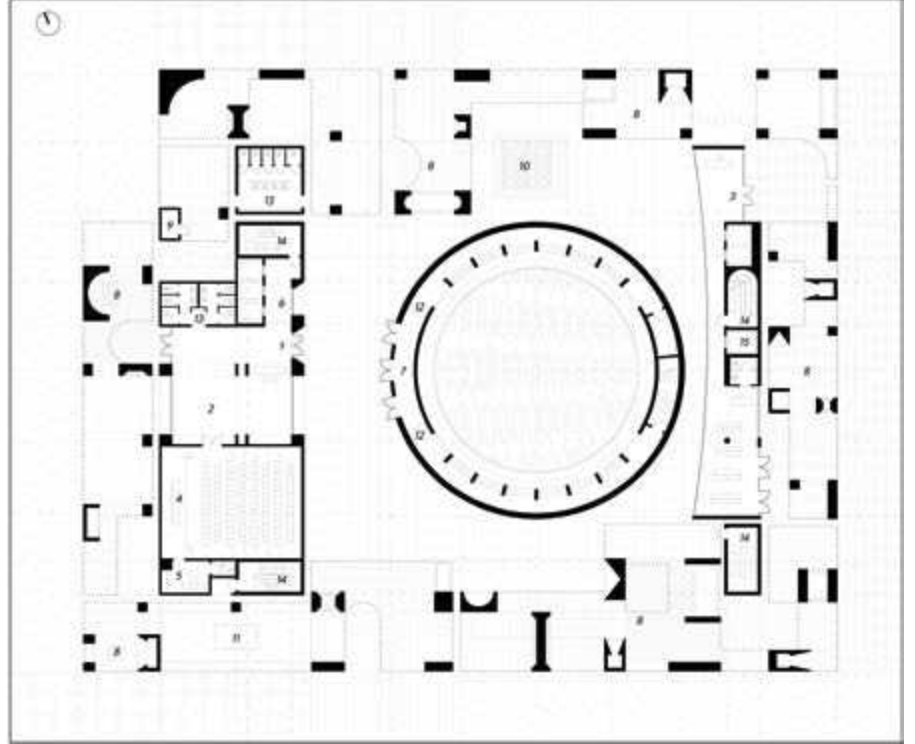
Meclis Salonu

Meclis hacminin tek ve bütüncül bir mekan olarak algılanması amacı ile mekanı basit bir geometrik form olarak tasarladık.

Seyirci terasını meclisin aktif olduğu günlerde zemin düzleminin meclis içerisine doğru genişleyen bir uzantısı olarak planladık. Temsilci girişinin daha yoğun kullanılacağını göz önünde bulundurarak ayrı bir kontrollü giriş önerdik.

Otopark

Otopark girişini yer altına alınmasını önerdiğimiz Sahil Bulvarı'ndan planladık. Varolan yolları gidiş geliş tek se- rit ve sadece toplu taşıma ve görevli araçların kullanımına özel olacak şekilde yeniden düzenledik.

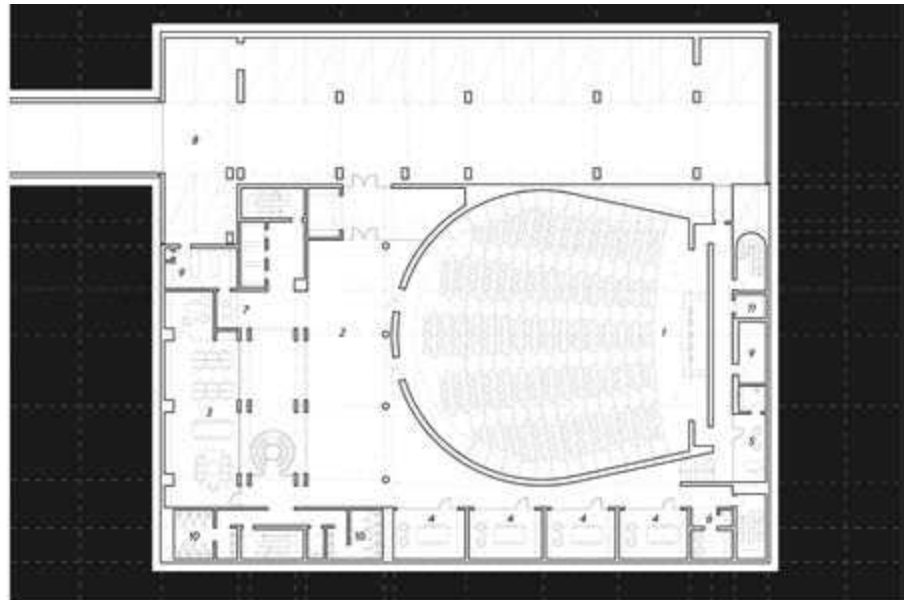

Zemin Kat Planı

1 Giriş	8 Sergi Alanı
2 Fuaye	9 Depo
3 Him Giriş	10 Film Gösterim Alanı
4 Seminer Salonu	11 Seminer Salonu
5 Sahne Arkası	12 Güvenlik
6 Başkanlık Ve Meclis Geçişi	13 Wc
7 Meclis Seyirci Girişi	14 Yangın Merdiveni

Bodrum Kat Planı

1 Meclis Salonu
2 Fuaye
3 Parti Grup Odası
4 Komisyon Odası
5 Dinlenme Odası
6 Çay Ocağı
7 Vestiyer

2. AŞAMA

Meydan - Boşluk

İlk olarak zemin düzlemini kamu kullanımına bıraktığımız önerimizi, bulunduğu alanı tanımlamak yerine, boşluğun pekişmiş bir parçası olacak şekilde zenginleştirmeye başladık. Bu doğrultuda, tasarladığımız anıt örtünün taşıyıcı ayaklarını kullanarak planladığımız açık hava galerisini, çevre peyzajında saat kulesinin merkezinde kaldığı zemin kaplamasına kadar devam ettirdik. Böylelikle yeni meclis ve saat kulesi arasında tanımsız bir tampon alan oluşmasını engellemek istedik.

Halil Rifat Paşa Caddesi ve Mücibur Rahman Sokak arasında kalan bölgeyi birlikte düşünerek, tasarladığımız kentsel donatıları seçtiğimiz alanlara uygun hale getirerek yerleştirdik. Yeni kent mobilyalarını varolanı en az etkilemek amacı ile park ve meydan içerisinde 3 noktada planladık.

Sahil Bulvarı

İlk aşamada önerdiğimiz, Sahil Bulvarı üzerinde bulunan üst geçitin genişletilmesi fikrini koruduk. Sahil şeridinde bulunan yeşil alanın yoğun olarak kullanıldığını fakat herhangi bir grup tarafından sahiplenilmediğini göz önünde bulundurarak, bu bölgeyi benimseyerek dolaylı yoldan daha düzenli kalmasını sağlayacak yeni bir kullanıcı grubunu dahil etmek istedik. Bu amaçla yolun izdüşümü üzerinde kalacak şekilde lineer bir bisiklet - kayak parkı planladık.

Zemin kotunda sadece resmi araç ve toplu taşıma araçlarının kullanımına tahsis edilmiş bir şerit ekledik. Tramvay hattının ise karşı şerit olarak aynı şekilde resmi araç ve toplu taşıma araçlarının kullanımına açılmasını önerdik. Böylelikle Mücibur Rahman Sokak'ın kuzey ve güney yönünden erişilebilir olmasını hedefledik.

Kapalı Otopark

Cumhuriyet Bulvarı üzerinde bulunan park halindeki araçların ve proje alanı çevresindeki resmi binaların yoğunluğunu göz önünde bulundurarak, diğer kurumların uygun görmesi halinde geliştirilebilecek bir kapalı otopark önerdik. Bu öneri doğrultusunda Mücibur Rahman Sokak üzerinden ulaşılacak dairesel bir rampa planladık. Belediye kullanımında kalacak kısmın proje alanı içerisinde, meclis girişine direkt erişimi olacak şekilde tasarladık.

Proje alanı çevresine yapılan etki

- Halil Rifat Paşa Caddesi ve Saat Kulesi arasında bulunan aksda kullanıcıların yeşille olan ilişkisini arttırmak amacıyla yeşil alana uzanan mobilyalarımızın yerleştiği bir ek yaptık.

- Konak Meydanı yeni Meclis'in mimari kurgusu ile birlikte günün her saati kullanıla-

bilecek bir kent meydanı haline gelecektir. Bu kullanım ile birlikte artacak duraklama-bekleme-dinlenme ihtiyacını önerilen kent mobilyaları ile karşılamayı planladık.

Projenin farklı noktalarına eklediğimiz mobilyaları üretiminde ergonomik standartlara göre şekillendirilmiş traverten taş bloklar kullanılmasını uygun gördük.

- Anıt örtü çevresinde yapılan peyzaj ile eskiden geçirgen olmayan peyzaj karakteri yerine daha geçirgen bir peyzaj tasarımı düşündük. Anıt örtünün doluluk boşlukla hissedilen mimari dilinin, peyzajda küçük kent bahçelerine dönüşen zemin boşluklarında oluşan bahçelerle devam etmesini sağladık.

Aydınlatma

Tasarladığımız anıt örtünün altında mekanın kullanımına göre değişen iki farklı tür aydınlatma kullandık. Örtünün taşıyıcı ayaklarında planladığımız sergi ünitelerinin ve çevresinin homojen aydınlanması için gergi tavan benzeri yüzey aydınlatması tercih ettik. Girişler ve İlk Kurşun Anıtı gibi özellikli mekanları vurgulamak için ise projeye özel farklı kombinasyonlar oluşturarak kullanılabilen bir aydınlatma elemanı tasarladık.

Meclis

Zemin kotunda bulunan seyirci bölümünün kat yüksekliğini anıt örtü ile eşitledik ve dairesel planını kare şeklinde, anıt örtünün parçası olarak algılanacak bir kaide olarak organize ettik. Bu değişiklik ile meclisin

üzerine oturan cam yüzeyi kısalttık ve bu yolla içeriye düşen güneş ışığını kısıtladık. Taşıyıcı olarak betonarme perde duvarlar kullandık ve seyirci balkonunu 3.30 metrelik bir konsol olarak tasarladık. Meclisin üzerinde kalan silindirik cam kutuyu betonarme taşıyıcıya oturacak 1.20 metre genişliğinde iki tarafı u kesitli camla çevrilmiş çelik strüktür bir zarf olarak düşündük.

İnce uzun bir dikdörtgen prizma olarak tasarladığımız meclis fuayesi hacminin, meclis girişine gelen kısmında oluşturduğumuz galeri boşluğu ile parti grup odalarının bulunduğu 2. bodrum kat ile bağlantısını sağladık. 1. bodrum katta bulunan iç bahçeye bakan, batı yönüne açtığımız geniş cam yüzeyler ile mekanların havalandırılması ve aydınlatılmasını planladık.

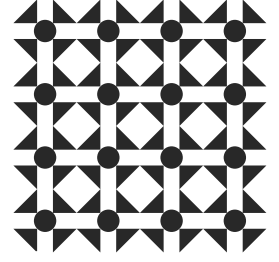
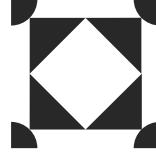
Belediye Başkanlığı ve HİM ofisleri

Belediye Başkanlığı ve HİM ofislerinin bulunduğu binanın cephelerini meclis yansıtabilecek şekilde tasarladık. Bu şekilde proje alanı içerisinde ışık kutusu olarak tasarladığımız meclisin etkisini arttırmak istedik. Bu doğrultuda hacimlerin meclise bakan cephelerinde olabildiğince az açıklık kullandık. Belediye Başkanlığı'nın ilk katında yer alan ortak çalışma alanının aydınlatmasını çatı penceresi ile sağladık.

Meclise bakan doğu cephesi tamamı ile sağır olan Belediye Başkanlığı'nın batı cephesinin tamamını saydam yaptık. Gün ışığının içeriye kontrollü olarak alınması amacı ile batı cephesinde 2. kat döşemesini 0.50 metre içeri çekerek bütün cephe boyunca güneş kırıcılar yerleştirdik.

Zemin Kaplaması

Halkın kullanımına bıraktığımız zemin katta tasarladığımız binaları içine alacak tekil ve tekrar eden bir zemin kaplaması düşündük. Binaların içerisinde kalan kamusal alanlarda da devam eden zemin kaplamasının bölücülerin oluşturduğu limitleri yumuşatmasını ve uzandığı her mekanın erişilebilir olduğunu vurgulamasını hedefledik.

Aybuke Kesimoğlu
Mimar, Yüksek Lisans Öğrencisi
karaaslanaybuke@gmail.com

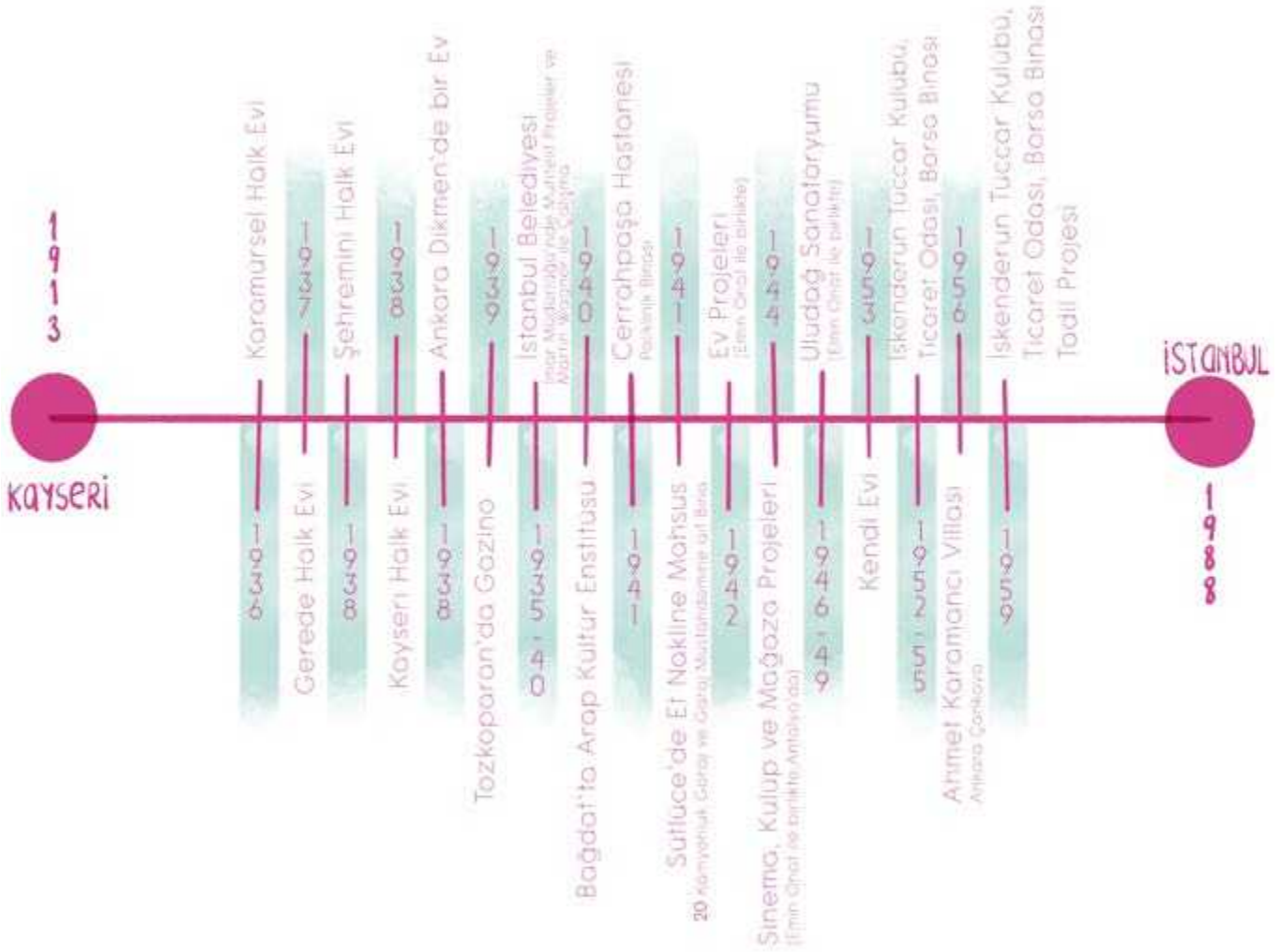
YUVAYI YUVA YAPAN: LEMAN CEVAT TOMSU

Özet

Bir ev, bir ömür... Tomsu Evi, Leman Hanım'ın yaşam boyu süren büyük projesi, yeğenlerine sıcak bir yuva ve o öldükten sonra da en sevdiklerine ondan tatlı bir anı kalacak şekilde miras olmuştur. (Erdoğan Erkarlan, Türkün Dostoğlu, 2013, ss.106)

Leman Tomsu.

Resim 1. Leman Cevad Tomsu Portresi (kişisel arşiv)

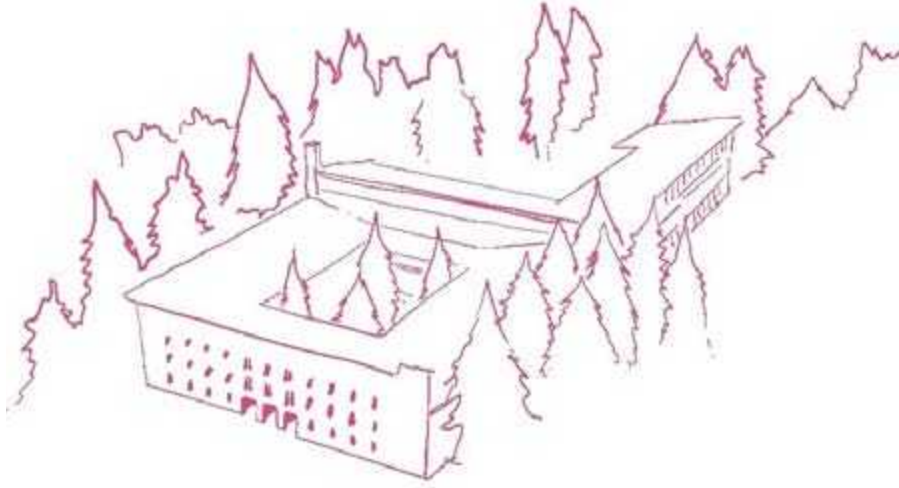
Resim 3. Leman Cevat Tomsu Eserleri Kronolojik Sıralaması (Erdoğdu Erkarlan, Türkün Dostoğlu, 2013, ss. 75)(kişisel arşiv)

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin ana girişinden içeri girdiğinizde sizi bir hol karşılar, Leman Tomsu Holü. Bir nevi mimarlığa "hoş geldin" karşılaması. Bu sebeple daha mesleğinin başında bu okula yeni gelen öğrencilerin duyduğu ilk isim olabilir. Okulun en etkin alanı desek yanlış olmaz; sergiler burada gerçekleşir, bazen jüriler, temel tasarım derslerinde de kullanılmakta. Bu sayede hafızalara kazınan Leman Tomsu ismi hem mimar hem de kadın olarak hayat hikayesi detaylandıkça en başından meslektaş adaylarına güçlü bir figür çizmektedir. Yaşadığı dönemde kadınlara biçilen rollere rağmen

Tomsu'nun ailesi, çocuklarının kariyer gelişimi için çok önemli adımlar atarak cinsiyet odağında değil, akademik başarı odağında davranarak kız-erkek ayrımı yapmadan yükseköğretim için desteklemiştir. Mesleğin cinsiyet kılıplarını kırmak (2018) yazısında Tomsu ve yakın arkadaşı Münevver Hanımın güçlü duruşunu lise eğitimlerine bağlamaktadır;

"Erenköy Kız Lisesi'nin eşitlikçi, özgürlükçü havası ve verdiği nitelikli eğitim, mezunlarına sağlam bir entelektüel birikim ve disiplin sağlamış, böylelikle Leman ve Münevver Hanım erkek egemen bir eğitimde ilk kadın öğrenciler olmaktan korkmamış ve bu eğitimi tamamlayacak akademik başarıyı da göstermişlerdir." (Erdoğdu Erkarlan, Türkün Dostoğlu, 2018, ss.2).

Mimar Leman Tomsu: Türk Mimarlığında Bir Öncü 1913-1988 kitabında, aile bireyleri ve çevresindeki insanları eğitim ve sanat alanındaki destekleyici tavrı, becerisi olan insanların sosyal çevresinde bulunması ve 5 yaşından 17 yaşına kadar eğitim gördüğü İstanbul Erenköy Kız Lisesi'nin Tomsu'nun meslek seçiminde etkili olduğunu belirtmektedir (Erdoğdu Erkarlan, Türkün Dostoğlu, 2013, ss.28). Hayatının ilk beş senesini geçirdiği Kayseri şehri İstanbul'da yaşayacağı ortama küçük bir giriş sayılabilir. Tavlusun köyünün yerleşim alanına bakıldığında bulunduğu Derevenk vadisi kentin bu alanında uzun ve geniş bir yarık oluşturur. Yoğun ağaçlı kısımları, nitelikli taş işçiliği olan yapıları ve tam ortasından geçen dere ile güney yönünde Ali Dağı ve Erciyes Dağı ile bütünsel. Tavlusun köyünün, şehirdeki birçok köy gibi çok kültürlü

Resim 5. Uludağ Sanatoryumu (kişisel arşiv)

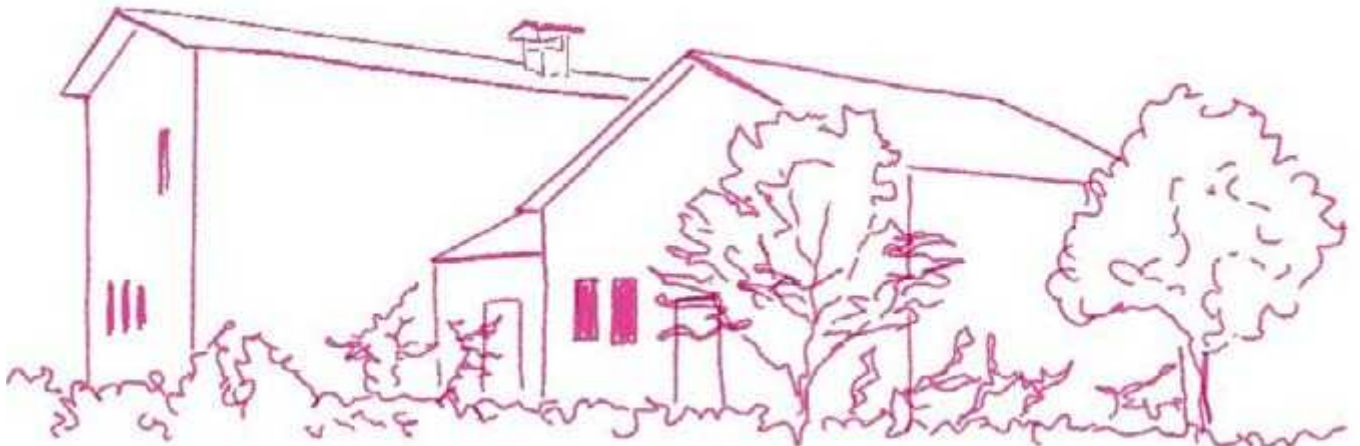
ve çok dinli ortamı sebebiyle hoşgörülü ve birbirini besleyen öğretilerin olduğu bir ortama sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin en erken dönemlerine tanıklık eden Tomsu, yıkımın içindeki üretime doğumundan itibaren maruz kalmıştır. Yıkımın içinde yapmaya çalışmak hayat döngüsünde önemli bir alanını kaplamaktadır. Savaş sonrası toplumdaki üretkenlik ve gelişme arzusundaki artışı göz ardı etmemek bu noktada önemlidir. Cumhuriyet dönemi mimarisinin erken dönem örneklerini tasarlayan mimarlarla tanışma fırsatı olmuş, uluslararası ortamlarda da bulunmuştur. İstanbul'un tarihi ve her açıdan kümülatif yapısı içinde büyümüş olması da hayata bakışını etkilemiştir. Yapılarından ayakta kalan örnekler çok az olmasına rağmen çok sayıda yarışma projesi ve 17 adet uygulama projesi bulunmaktadır (Resim 3). Tasarımcı için tasarım, işin bir yerinde de onu objektif alanından çıkarıp "Ben olsam nasıl isterdim?" sorusu ile baş başa bırakmaktadır. Mesleki olarak üretilen her başlığın bir yerinde, o gün

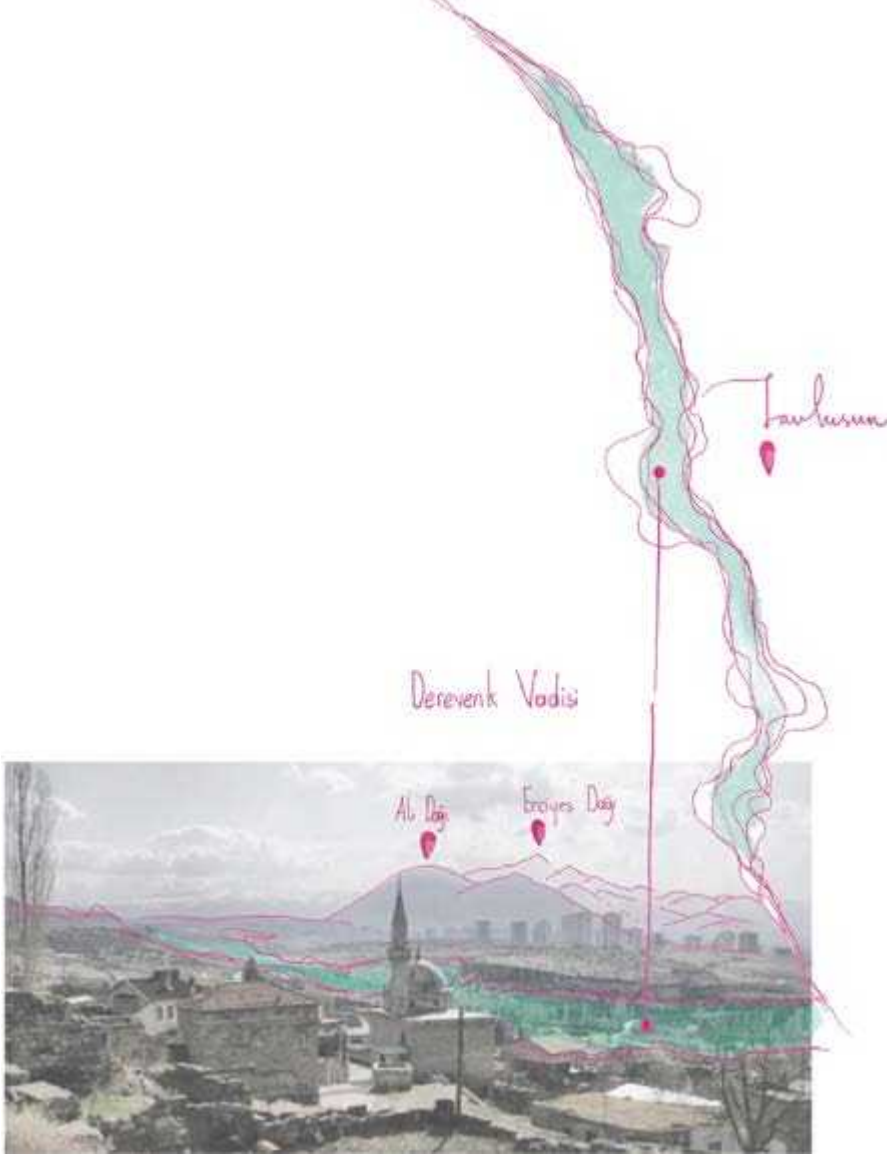
gelene kadar saklanan hevesler, düşünceler biriktirilir. Leman Tomsu'nun kendine tasarladığı yuvası (resim 4) ile ilgili bilinen detaylarda yemyeşil oluşu ve kullanışlı olması için yapılmış ince detaylardan söz edilmektedir. Bu düşünülmüş/düşünülme fırsatı bulunmuş detayların, evin ana kullanıcısı olmayan insanların bile dikkatini çektiği kitaptaki (1) sözlü araştırmaların yorumlarında gözlemlenmektedir.

Tomsu'nun Emin Onat ile tasarladığı Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu (resim 5) halen ayaktadır. Yılmaz (2022), "Onat ve Tomsu'nun kolektif bir tasarım bilinci ile hayata geçirdiği yapılarından olan sanatoryum binası; milli mimari akımlarına göndermede bulunan detaylarıyla, dönemini yansıtan yapısal referanslarıyla ve çevresiyle kurduğu sağlam bağ ile başarılı bir tasarım ürünü olsa da hak ettiğinden çok daha az seviyede bilinirliğe ulaşmıştır." şeklinde anlatır. Demir (2023) ise, "... İkinci Ulusal Mimarlık Akımının emsallerinden biri olarak anılmaktadır" cümlesi ile yapının o dönemden kalan örnekler

HAYATININ İLK BEŞ SENESİNİ GEÇİRDİĞİ KAYSERİ ŞEHİRİ İSTANBUL'DA YAŞAYACAĞI ORTAMA KÜÇÜK BİR GİRİŞ SAYILABİLİR. TAVLUSUN KÖYÜNÜN YERLEŞİM ALANINA BAKILDIĞINDA BULUNDUĞU DEREVENK VADİSİ KENTİN BU ALANINDA UZUN VE GENİŞ BİR YARIK OLUŞTURUR. YOĞUN AĞAÇLI KISIMLARI, NİTELİKLİ TAŞ İŞÇİLİĞİ OLAN YAPILARI VE TAM ORTASINDAN GEÇEN DERE İLE GÜNEY YÖNÜNDE ALI DAĞI VE ERCİYES DAĞI İLE BÜTÜNLEŞİR. TAVLUSUN KÖYÜNÜN, ŞEHİRDEKİ BİRÇOK KÖY GİBİ ÇOK KÜLTÜRLÜ VE ÇOK DİNLİ ORTAMI SEBEBİYLE HOŞGÖRÜLÜ VE BİRBİRİNİ BESLEYEN ÖĞRETİLERİN OLDUĞU BİR ORTAMA SAHİP OLDUĞU SÖYLENEBİLİR.

Resim 4. Leman Cevat Tomsu Evi (kişisel arşiv)

Resim 2. Tavlusun köyünden Erciyese bakış ve Derevenk Vadisi (kişisel arşiv)

içindeki önemine işaret eder. Tomsu (1937), Şehremini Halkevi projesi izah notunda projede planlanan yaşamı detaylı biçimde anlatmaktadır. “Fuvayyenin nihayet kısmında bir merdiven vardır. Bununla bahçeye inilebilir. Fuvayyenin altındaki örtülü terasta güneşli günlerde gölgede oturmayı temin eder (Tomsu, 1937).” cümlesinde direkt işlevi tanımlamayan bir eylemi bile detaylı ve naif bir dille ifade ettiği görülmektedir. Kayseri ile ilgili olan

kısımlarda bu şehirden olmanın verdiği detaylar eklenirken karşımıza Kayseri Halkevi projesi çıkıyor. Mimar olmadan önce de defalarca deneyimleme fırsatı bulduğum bu yapının tasarım detaylarının güncelliğini koruyor olması sürdürülebilirlik açısından ele alındığında kıymetli olmaktadır. Tabii ki şehirde başka gösteri merkezlerinde de tiyatro gösterileri yapılıyor fakat hala aynı işlev için ikinci bir yapı üretilmediği göze çarpmaktadır. Güncel işlevi “Kayseri

Devlet Tiyatrosu” olan yapı çevresiyle uyumlu ve kent meydanına yürüme mesafesinde olmasına rağmen bahçesindeki yeşil alanları bile koruyarak işlevini sürdürmektedir. Tomsu’nun Kayseri Halkevi gibi birçok halkevi projesi bulunmaktadır. Siyasi ve sosyal değişimler bu mekanların dönüşümünde rol oynamaktadır. Erol (2017), bu yapılardan biri olan Kocaeli Halkevi (1937-2007) yapısının işlevsel ve mekânsal dönüşümünün sonuna gelindiğinde yapının yıkılmasını kayıplar listesine almaktadır. Projenin yapım aşamasından itibaren geçirdiği dönüşümde; işlevi, yapının çevresi, iç mekânı değişmiş ve en son gelinen noktada bu ihtiyaçlara karşılık vermemesi sebebiyle yıkılmıştır. Her geçen gün Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı’na ait yapıların yıkılmasına bir yenisinin eklenmesi insanları bu durumlar karşısında bağışık (de-sensitive) hale getirmektedir.

Leman Tomsu yapıları gerek dönemsel özellikleri gerek ilk kadın mimar oluşuyla ülkenin geleceğindeki mimarlara güçlü bir örnek oluşturmaktadır. Mesleğin cinsiyet kalıplarını kırmak (2018) yazısında bulunan veriler bugün belki de sayısal yüzdeleri daha da geriye düşmüşken döneminin ilerisinde hareket etmiş insanlar mesleğin saygınlığını ve bir-aradallığını sağlamak adına önemli olmaktadır. Tomsu, eril düzenin içinde meslek erbabı, anne, kız, çocuk, ev hanımı ve daha birçok rolü doğumundan ölümüne üstlenen üreten kadınların her şeye rağmen neler yapabildiğinin kanıtı da denebilir. Yeni kurulan bir ülkede hem cinsiyet hem meslek olarak ilkleri yaşamış, yaşatmıştır. Dolu dolu yaşamış ve ürettiği şeylerin dışında manevi olarak da yoğun bir miras bırakmıştır. Hepsinin ötesinde kendi mezarını tasarlayacak kadar yaşam algısı geniş bir kadın; tasarım yaparak yaşamış, tasarım yaparak mimarlık dünyasına veda etmiştir.

KAYNAKÇA

- (1) Demir, E. (2023). Bursa’da kadın mimar olmak: serbest mimarlık pratiğinde Bursa’da kadın mimar olmak: Serbest mimarlık pratiğinde kadın mimarların yeri. [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- (2) Erdoğan Erkarlan, Ö., Türkün Dostoğlu, N. (2018). Mesleğin cinsiyet kalıplarını kırmak: Leman Tomsu 1913-1988. 29 Kasım 2023, https://www.academia.edu/35982724/MESLE%C4%9E%C4%BON_C%C4%BONS%C4%BOYET_KALIPLARINI_KIRMAK.LEMAN.TOMSU.1913_1988
- (3) Erdoğan Erkarlan, Ö., Türkün Dostoğlu, N. (2013). Mimar Leman Tomsu: Türk Mimarlığında Bir Öncü 1913-1988. 29 Kasım 2023, https://www.academia.edu/40104886/Mimar_Leman_Tomsu_T%C3%BCrk_Mimarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda_Bir_%C3%96nc%C3%BC.1913_1988
- (4) Erol, Ö. S. (2017). Kocaeli’nin Cumhuriyet Dönemi Kayıpları. 29 Kasım 20223, <https://www.arkitera.com/gorus/kocaelinin-cumhuriyet-donemi-kayıpları/>
- (5) Görü, B. (2020). Sevgi Hoşgörü ve Kardeşliğin Merkezi Tavlusun Belgeseli. 29 Kasım 2023, <https://www.anadolugezirehberi.com/sevgi-hosgoru-ve-kardesligin-merkezi-tavlusun-belgeseli/>
- (6) Işık, G. (2013). Kayseri Ansiklopedisi 3. Cilt Kitap: Halkevi Binası (95, 91). 29 Kasım 2023, <https://kutuphane.kayseri.bel.tr/Content/ebook/kays-ansiklopedisi-cilt-3/kays-ansiklopedisi-cilt-3.html#p=91>
- (7) Tomsu, Leman, “Şehremini Halkevi Projesi İzah Notu”, Arkitekt, sayı: 9/93, ss.253-256.
- (8) Yılmaz, M. A. (2022). Uludağ’da saklanan eser: Kirazlıyayla Sanatoryumu. 29 Kasım 2023, <https://www.gzt.com/arkitekt/uludagda-saklanan-eser-kirazliyayla-sanatoryumu-3602170>

TOL MİMARLIK DERGİSİ'NE YAZI GÖNDERİM KOŞULLARI

TOL Mimarlık Kültürü Dergisi, Mimarlar Odası Kayseri Şubesi tarafından yılda bir kez yayınlanır.

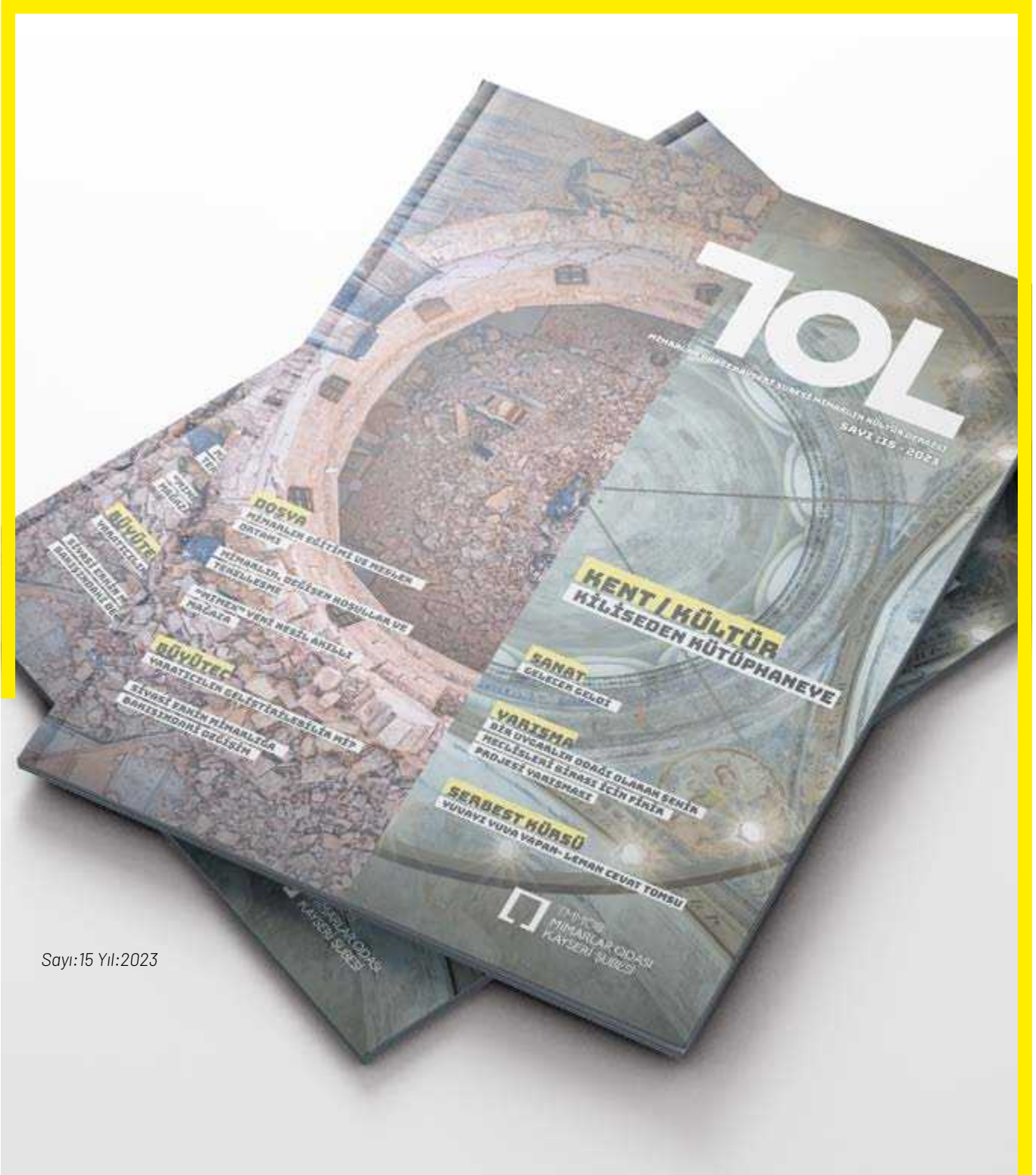
TOL, mimarlık kültürü ile ilgilenen herkesin, ürün, süreç, üretim, eğitim, güzel sanatlar ve diğer disiplinlerle mimarlık ilişkisi üzerine söz söyleyebildiği, mekânın kentsel ölçekten nesneye kadar deneyimiyle tartışıldığı bir mimarlık kültürü dergisidir. Her sayıda Büyüteç ve Dosya olarak iki başlık hazırlanmaktadır. TOL Mimarlık Kültürü Dergisi ayrıca, güncel konular, kent ve kentsel yaşam üzerine eleştiriler için Serbest Kürsü başta olmak üzere, mimarlık kültürü ile ilgili her disiplinden katılıma açık Kuram, Köprü, Sanat, Tasarım, Değerlendirme, Kent ve Kültürü ve 1/Yapı başlıklı bölümleri de içermektedir. Serbest Kürsü için en fazla 1000 kelimelik, diğer bölümler için en az 1800 en fazla 5400 kelimelik yazılarınızı dergi.tol@gmail.com adresine dijital olarak ya da posta ile ulaştırabilirsiniz.

Yazılarınıza 150 kelimelik bir özet eklemeniz gerekmektedir. Metin içinde sadece son not kullanabilirsiniz. Son notlar otomatik numaralandırma yerine, parantez içinde -(1), (2) şeklinde numaralandırılmalıdır. İçerikle ilgili görsel malzeme, metin içinde (resim1) ya da (tablo1) biçiminde belirtilmeli ve her bir görsel için ayrı ayrı resim/tablo/çizim altı yazıları oluşturulmalıdır. Yazılarınızın içeriğine uygun fotoğraf, dia, renkli baskı ya da çizim gibi görsel malzemeler, kısa kenarı en az 15 cm olacak şekilde 300 dpi çözünürlükte taranmış olmalıdır. TIFF ya da JPEG formattaki görsel malzemelerinizi dijital olarak ulaştırabilirsiniz. Görsel malzemelerin alındığı kaynağı ya da kişiyi belirtmeniz gerekmektedir. Yararlanılan kaynaklar metin içinde yazar soyadı, tarih- (Soyisim, Yıl)- belirtilerek yazılmalıdır.

Kaynakça listesi metin sonunda Kaynaklar alt başlığında yazar soyadına göre alfabetik olarak sıralama yapılarak belirtilmelidir. Kaynakça gösterimi ise APA (7) kurallarına göre yapılmalıdır.

TOL MİMARLIK Yayın Koşullarına ve detaylı yazım rehberine www.kaymimod.org adresinden ulaşılabilir.

Sayı:15 Yıl:2023

TMMOB Mimarlar Odası Kayseri Şubesi bünyesinde hazırlanan TOL, mimarlık kültürü ile ilgilenen herkesin, ürün, süreç, üretim, eğitim, güzel sanatlar ve diğer disiplinlerle mimarlık ilişkisi üzerine söz söyleyebildiği, mekânın kentsel ölçekten nesneye kadar deneyimiyle tartışıldığı bir mimarlık kültürü dergisidir. Dergimiz; Şubemiz üyeleriyle, Mimarlar Odası şubeleriyle, üniversite ve şehir kütüphaneleriyle paylaşılmaktadır. Ayrıca online olarak da www.kaymimod.org web sitemizde yayınlanarak herkesin ulaşımına açıktır. Dergimizin ilk ya da son sayfalarında firma ve ürün tanıtımlarınızı yaparak meslektaşlarımızla buluşmak istiyorsanız dergi.tol@gmail.com adresiyle bizlere ulaşabilirsiniz.

TOL MİMARLIK DERGİSİ ESKİ SAYILARI

Sayı:1 Yıl:2002

Sayı:2 Yıl:2003

Sayı:3 Yıl:2003

Sayı:4 Yıl:2004

Sayı:5 Yıl:2005

Sayı:6 Yıl:2008

Sayı:7 Yıl:2009

Sayı:8 Yıl:2010

Sayı:9-10 Yıl:2010

Sayı:11 Yıl:2013

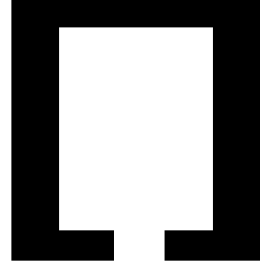
Sayı:12 Yıl:2015

Sayı:13 Yıl:2017

Sayı:14 Yıl:2022

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

www.kaymimod.org

CUMHURİYET

100

Yaşında!

KUTLU OLSUN!

TMMOB
MİMARLAR ODASI
KAYSERİ ŞUBESİ

Tacettin Veli, İnönü Blv. 76/B, 38050
Melikgazi/Kayseri
+90 352 232 61 49
www.www.kaymimod.org
dergi.tol@gmail.com